

Anna-Maija Halme

VIHREÄ RADIKAALISUUS
JA MUUTOSSTRATEGIAT

Tutkielma suomalaisen vihreän liikkeen
ympäristöradikaaliuden muutoksista
sisäisessä keskustelussa

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Valtio-oppi
Pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2002

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

HALME, ANNA-MAIJA: Vihreä radikaalisuus ja muutosstrategiat - Tutkielma suomalaisen vihreän liikkeen ympäristöradikaaliuden muutoksista sisäisessä keskustelussa

Pro gradu -tutkielma, 100 sivua, 9 liitesivua

Valtio-oppi

Joulukuu 2002

Tutkielma käsittelee suomalaisen vihreän liikkeen radikaaliutta ja muutosstrategioita 1980-luvun alkupuolelta vuoteen 2000. Liikettä on tutkittu kahdella erilaisella analyysimenetelmällä Kvantitatiivisella sisällön erittelyllä tutkielmassa analysoidaan, minkälaisia ympäristöongelmia vihreät ovat käsitelleet lehdessään Vihreässä langassa kunakin aikana ja minkälaisien tahojen ratkaistavissa oleviksi kysymyksiksi he ovat ongelmat tematisoineet sekä kuinka radikaaleja ratkaisukeinoja he ovat ongelmiin etsineet.

Tutkimuksessa selvisi, että ympäristöongelmat ymmärrettiin useimmiten eduskunnassa ja valtuustoissa ratkaistavissa oleviksi kysymyksiksi jo ennen puolueeksi rekisteröitymistä. Radikaaleja ratkaisuja vihreät ehdottivat harvoin. Yleisluontoisesti ympäristöä käsittelevien ja kulttuurisiksi tematisoitujen ongelmien määrä väheni ajan mittaan, mikä ilmentää liikkeelle ominaisen kulttuurikritiikin vähenemistä liikkeen institutionalisoitua.

Lisäksi tutkielmassa analysoidaan Suomi-lehdessä ja Vihreässä langassa käytyjä liikkeen omaa toimintaa koskevia keskusteluja. Tässä osiossa eritellään erilaisia vihreiden käyttämiä muutosstrategioita sekä tutkitaan niiden tehokkuutta yhteiskunnallisen muutoksen näkökulmasta. 1980-luvun alkupuolella lehdissä korostettiin liikestrategian hyviä puolia. Liikestragiolla saavutettava yhteiskunnallisen ilmapiiriin ja kulttuuriin vaikuttamisen hyöty jäi kuitenkin keskustelussa ajan mittaan parlamentaarisella strategialla saavutettavien konkreettisten tuloksien varjoon. Kehitys ei ollut yhtenäistä. Vihreässä langassa oli hyvin institutionalisoituneesti suuntautuvia kirjoituksia jo 1980-luvun alkuvuosina sekä anarkistissävytteisiä kirjoituksia vielä 1990-luvulla.

Vihreän liikkeen vaiheiden analyysissä on käytetty apuna erityisesti Sidney Tarrow'n ja Robert Michelsin liike- ja puoluetutkimuksia. Ne myös esitellään pääpiirteissään. Tutkielmassa esitellään vihreän liikkeen ja puolueen historialliset vaiheet suppeasti. Lopuksi tarkastellaan yhteiskunnallinen liikkeen uusintavaa ja elävöittävää merkitystä demokraattisessa järjestelmässä.

Sisällys

1. Johdanto	5
1.2. Aineisto	9
2. Käsitteistö, merkittävimmät teoriat ja aiemmat tutkimukset	10
2.1. Käsitteet yhteiskunnallinen muutos ja radikaali muutosliike	10
2.2. Michels ja organisaation kehitys	12
2.3. Resurssimobilisaatioteoria ja protestisyklit	15
2.4. Aiemmat tutkimukset suomalaisesta vihreästä liikkeestä	16
3. Liikkeen historia	18
3.1. Ympäristö- ja vaihtoehtoliikehdintä vihreiden syntyvaiheessa	18
3.2. Vihreän liikkeen syntyprosessi	20
3.2.1. Liikkeen muotoutuminen	20
3.2.2. Vaaleihin osallistuminen	21
3.3. Poliittinen vaihtoehtoisuus	22
3.3.1. Muodollisen organisoitumisen välttäminen	22
3.3.2. Ohjelmat ja päätöksenteko	24
3.4. Muodollinen organisoituminen	25
3.4.1. Vaalien vaikutus	25
3.4.2. Järjestäytymiskeskustelu	26
3.4.3. Hajaannus ja kaksi vihreää puoluetta	27
3.4.4. Luopuminen valtaa hajauttavista säännöistä	29
3.5. Ensimmäinen yleisohjelma ja vuoden 1991 menestysvaalit	31
3.6. Vihreät hallituksessa	32
3.7. Miksi organisatoriset uudistuspyrkimykset kariutuivat?	33
4. Sisällön erittely	36
4.1. Tutkimusmenetelmän esittely	36
4.1.1. Sisällön erittely menetelmänä	36
4.1.2. Radikaalius sisällön erittelyssä	37
4.1.3. Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti	38
4.1.4. Otos	40
4.1.5. Luokittelujärjestelmä	40
4.1.6. Luokittelukriteerit	42
4.1.7. Menetelmän ongelmakohtia	43
4.2. Kvantitatiivisen tutkimuksen tuloksia	44
4.2.1. Vihreiden muutospyrkimysten radikaalius eri aikoina	44
4.2.2. Kulttuurinen muutos	45
4.2.3. Toiminnan radikaalisuus	46
4.2.4. Syyllisen nimeäminen	47
Taulukko 1	48
4.2.5. Ympäristöteema ja ongelman asettelu	48
4.2.6. Teemojen muuttuminen	49

Taulukko 2	50
4.2.7. Erot uutisaineistossa ja kantaottavissa kirjoituksissa	50
4.2.8. Miksi liikkeen kehitys taittui vihreiden mentyä hallitukseen?	52
5. Vihreät muutosstrategiat	53
5.1. Muutosstrategiat	53
5.2. Liikkeen strategia	54
5.2.1. Huomion kiinnittämisen strategia	54
5.2.2. Eettisen ja kulttuurisen muutoksen sekä poliittisen painostamisen strategia	57
5.3. Elämäntapakokeilujen strategia	61
5.4. Soluttautumisen ja lobbaamisen strategiat	63
5.5. Parlamentaarinen valta-asemien valtaamisen strategia	63
5.5.1. Parlamentarismien suuret näkymät	63
5.5.2. Parlamentaarinen strategia legitimoii äänen maksimoinnin	65
5.4. Milloin vihreästä liikkeestä tuli puolue?	66
5.5. Liikkeen strategian ajallinen rajallisuus	67
5.6. Jatkuvan sisäisen muutoksen tarve	69
5.7. Liikestrategioiden heikkouksia	70
5.8. Parlamentaarisen strategian ongelmia	71
5.8.1. Voidaanko parlamentaarilla strategialla toteuttaa käänteentekevä muutos?	71
5.8.2. Edustuksellinen politiikka saa liikaa huomiota ja passivoi ihmisiä	74
5.8.3. Kilpailu äänistä jakaa ihmisiä	76
5.8.4. Parlamentaarinen strategia velvoittaa julkisuuskuvan muokkaukseen	78
5.9. Onko parlamentaarinen ja liikestrategia yhdistettävissä?	79
6. Järjestelmävastaisuus ja aatteen integroituminen järjestelmään	80
6.1. Toteutunut muutoshalukkuus	80
6.2. Mistä nopea muutos järjestelmävastaisuudessa johtui?	80
6.3. Kokonaisjärjestelmään kohdistuva muutosvaatimus	82
6.4. Demokratian kahdet kasvot	84
6.5. Liikkeen merkitys kokonaisjärjestelmässä	86
7. Lopuksi	87
Lähteet	89

Liitteet

Liite 1 Sisällön erittelyn luokittelujärjestelmä.

Liite 2 Yhteiskunnallinen taso 'liike-', 'puolue-' ja 'hallituspuoluekausina'.

Liite 3 Ongelman alueellinen kohdistuminen.

Liite 4 jako kantaaottaviin kirjoituksiin sekä uutis- ja artikkeliaineistoon.

Liite 5 Suomea koskevat, eri yhteiskunnallisille tasoille tematisoidut ongelmat jaettuna kantaaottavaan aineistoon ja uutisaineistoon.

Liite 6 Ongelman tyyppi eri yhteiskunnallisille tasoille luokiteltuna.

Liite 7 Ongelman tyyppi eri yhteiskunnallisille tasoille luokiteltuna 'liikekaudella, 'puoluekaudella' ja 'hallituspuoluekaudella'.

1. Johdanto

Tutkielmani käsittelee suomalaisen vihreän liikkeen radikaaliuden ja poliittisen muutosluonteen kehitystä. Mitä vihreän liikkeen muutospyrkimyksille tapahtui sen tultua puolueeksi ja mentyä hallitukseen, millä tavalla sen muutosstrategiat ovat muuttuneet ja minkälaisin tavoin näitä strategiamuutoksia on liikkeessä perusteltu?

Analyysini kohteena on siis vihreä liike lähinnä sellaisena kuin se näyttäytyy Vihreä lanka -lehdessä (VL) ja Suomi-lehdessä. Olen tutkinut Vihreää lankaa sen perustamisvuodesta 1983 vuoteen 2000 aluksi sisällön erittelyn menetelmällä. Myöhemmin kävin läpi samat Vihreän langan vuosikerrat sekä Suomi-lehden vuosikerrat 1982-1984 vihreiden omaa toimintaansa koskevan keskustelun tutkimiseksi.¹

Tutkielmani aluksi esittelen esittelen oleelliset aiheeseen liittyvät teoriat ja käsitteet sekä suomalaisesta vihreästä liikkeestä aiemmin tehdyt tutkimukset. Seuraavassa pääluvussa esittelen vihreän liikkeen kehityksen vaiheet ja neljännessä luvussa sisällön erittelyssä käyttämäni menetelmän sekä tutkimustulokset. Viidennessä pääluvussa tutkin vihreiden käyttämiä erilaisia muutosstrategioita ja erilaisia näkökulmia yhteiskunnallisen muutoksen toteutumiseen ja mahdollisuuksiin muutoksen toteuttamiseksi. Tutkielman lopuksi tarkastelen liikkeen merkitystä demokraattisessa poliittisessä järjestelmässä.

Keskityn tutkielmassani vihreään liikkeeseen ympäristöliikkeenä. Vihreiden muut tavoitteet kuten feministiset ja seksuaalivähemmistöjä koskevat pyrkimykset ovat jääneet vähälle huomiolle osin teknisistä syistä ja osin tutkielman rajaamiseksi.

Kiinnostukseni vihreää liikettä kohtaan heräsi tehdessäni laudatur I -seminaariin esitelmää 1990-luvun puolivälin paikkeilla alkunsa saaneen radikaalin ympäristö- ja eläinoikeusliikkeen suhteesta valtainstituutioon. Uuden vaihtoehtoliikchedinnän suhtautuminen vihreään liikkeeseen on ollut usein nuivaa, vaikka liikkeet vaikuttavat olleen ainakin alkuvaiheessaan aatteellisesti melko lähellä toisiaan. Tämä johtuu siitä, että vihreiden katsotaan loitontuneen juohonjuuritason aktivisteista ja luopuneen periaatteistaan. Uudessa ympäristö- ja vaihtoehtoliikchedinnässä uskotaan verkostoitumiseen ja ruohonjuuritason toimintaan järjestäytymisen sijaan (ks. esim. Tammilehto 1996, Lindholm

¹Meluccin termin sekä kvantitatiivisiin että kvalitatiivisiin menetelmiin perustuvaa analyysini on tutkimus siitä, kuinka sen jäsenet ovat konstruoineet kollektiivisen toimintansa; määritelleet päämääränsä,

1998, 22-23). Myös vihreissä uskottiin liikkeen alkuaikoina löyhään, epähierarkiseen organisoitumiseen ja pyrittiin löytämään kokonaan uusia poliittisen toiminnan muotoja (esim. Pietilän ja Wallgrenin artikkelit *Suomi-lehdessä* 16.3.1984). Palaan tähän vihreiden niin kutsuttuun vaihtoehtoisuuden aikaan liikkeen historiaa käsittelevässä osuudessa.

Matti Hyvärinen kirjoitti omasta 1970-luvun vasemmistolaisesta opiskelijaliikkeestään, että “(k)aikista toiveista huolimatta liike jähmettyi ja pysähtyi, samoin luovuus vaihtui varovaisuuteen” (Hyvärinen 1985, 10-11). Tämä lause voisi kuvata myös vihreää liikettä. Tyylikästä kansalaisaktivismia teoksen kirjoittajat taas puhuvat “hallinnon logiikan omaksuneista vihreistä” (Lappalainen & al. 1999). Neil Carter taas viittaa useaan otteeseen Kitscheltin vaalikilpailun logiikan (the logic of electoral competition, Kitschelt 1990, 180) käsitteeseen teoksessaan *The politics of Environment* (Carter 2001, 110, 113). ‘Uusissa yhteiskunnallisissa liikkeissä’ on jopa vältetty osallistumista poliittiseen prosessiin, koska on pelätty, että liike imeytyy sen seurauksena poliittiseen järjestelmään (Wilson 1990, 68; vrt. Tarrow 1998, 208).

Mutta mistä tämä omituisen väistämätön jähmettyminen ja varovaistuminen johtuu ja minkälaisen järkeilyn kautta näihin logiikkoihin päädytään? Onko kyse todella puolueeksi kirjautumisesta vai joihinkin muihin aikoihin ja laajenemiseen liittyvistä tekijöistä? Nämä ovat olleet tätä työtä innoittaneita kysymyksiä. Vihreä liike osoittautui hyväksi tutkimuskohteeksi, koska sen elämänsä on riittävän pitkä ja sen lehti *Vihreä lanka* sopi aineistoksi.

Alunperin halusin tutkia kuinka muodollinen organisaatio vaikutti kirjoittelun sisältöön. Tehtyäni työn kvantitatiivisen sisällön erittely osuuden huomasi, ettei oleellista ollut niinkään liikkeen muodollinen organisaatio, vaan muutos liikkeen johdon ja monien jäsenien staregisessa ajattelussa. Tähän mennessä liikkeen tutkijat ovat keskittyneet enimmäkseen vihreiden muodolliseen organisoitumiseen (esim. Artima 2000, Paastela 1998, Rehn 1989). Monista näistä tutkimuksista ja tutkielmista löytyy myös huomattavasti tätä tutkielmaa perusteellisemmat selvitykset vihreiden organisatorisesta ja historiallisesta kehityksestä.

Vihreyttä leimasi alkujaan pyrkimys epämuodollisuuteen ja järjestöhierarkian välttämiseen, mutta vähitellen toiminta kulkeutui tavanomaisiin järjestömuotoihin. Käsitellen aihetta

vihreiden historiaa käsittelevässä osuudessa. ‘Oligarkisoitumisessa’ minua kiinnostaa etenkin sen vaikutus liikkeen yhteiskunnalliseen muutosluonteeseen.

Näyttää siltä, että puolueen radikaalius on kaikonnut. Mutta miten radikaali vihreä liike sitten on ollut? M.A. Numminen totesi Suomi-lehdessä jo vuonna 1983, että:

(v)aiikka vihreä liike asettaakin kyseenalaiseksi Systeemin menetelmät, se ei aseta kyseenalaiseksi itse Systeemiä. Vihreisiin voi huoletta liittyä kuka tahansa kommunisteista kokoomuslaisiin ilman että vaarantaa asemaansa yhteisön silmissä”...“niin kauan kuin vihreä liike on päättämätön, nynny, vailla ideologista jänteveyttä, minä pysyn kansandemokraateissa... (Suomi 30.12.1983.)

Toisaalta voi olla kyse myös näköharhasta, siitä että ‘vallitseva järjestelmä’ on lähentynyt niin paljon liikkeen aatemaailmaa, että liike näyttää sen vuoksi maltillistuneen enemmän kuin se onkaan.

Institutionalisoitumisen voi nähdä sekä myönteisessä että kielteisessä valossa. Monien vihreän liikkeen jäsenten mielestä institutionalisointikehitys on ollut aivan toivottavaa. Palaan asiaan esimerkiksi luvussa 6.1. Toteutunut muutoshalukkuus. Ulkoparlamentaarisien toiminnan politisoima ympäristökysymys on parissa vuosikymmenessä integroitunut tiukasti poliittiseen järjestelmään ja alalle on kehittynyt laaja asiantuntijoiden verkosto. Tästä hyvä esimerkki Suomessa on ympäristöministeriön perustaminen lokakuussa 1983. Hollannissa ympäristöliike oli vuoteen 1997 mennessä kerännyt yli kolmemiljoonaisen jäsenkunnan, mikä oli lähes kymmenkertaisesti kaikkien puolueiden yhteenlaskettuun jäsenmäärään ja kaksinkertaisesti ammattiliittojen jäsenmäärään nähden (Heijden 1997, 26). Tällainen jäsenmäärän ääni voi tuskin jäädä kuulematta missään päätöksenteossa.

Jos institutionalisoituminen ei ole välttämättä pelkkä katastrofi, ei se ole yksiselitteinen etukaan. Van der Heijden toteaa, että ympäristöliikkeiden suurimmat menestystarinat useissa maissa sijoittuvat ajanjaksolle, jolloin ympäristöliike ei ollut institutionalisoitunut. Hän ottaa esimerkiksi uusien ydinvoimaloiden rakentamisen estämisen. (Heijden 1997, 26; vrt Klandermans & Tarrow 1988, 20.) Tähän saattaa olla syynä se, että tilanteet eivät kehity suuriksi konflikteiksi institutionalisoituneen ympäristöliikkeen ollessa mukana neuvottelupöydissä jo päätöksien valmistelusta lähtien. Toisaalta Van der Heijden näyttää olleen oikeassa juuri esimerkkitapauksensa suhteen Suomessa; asemansa vakiinnuttanut vihreä puolue ei kyennyt estämään luvan myöntämistä viidennelle ydinvoimalalle vuoden 2002 keväällä, kun se itse oli hallituksessa.

Liikkeen kehityskulun logiikan tutkiminen on tärkeää varsinkin uusien liikkeiden takia, koska liikkeet ottavat oppia edeltäjiensä virheistä ja onnistumisista (vrt. Lappalainen & al. 1999, 26-27). Vihreiden alun puoluevastaisuus johtui varmasti ainakin osin 1970-lukulaisesta politisoituneisuudesta ja sen ehkä liiallisen puolueinnostuksen tuomasta pettymyksestä (ks. esim. Soininvaara 1983, 11-12).

Matti Hyvärisen käsittein tämän tutkielman näkökulma on etäännyntynyt “akateemisen kriitikon näkökulma” (1985, 15). En ole koskaan toiminut missään poliittisessa liikkeessä. Jonkinlainen ekologinen käänne yleisessä politiikan ja maailmanpolitiikan suunnassa näyttää minusta tarpeelliselta, mutta itse vihreään liikkeen hyvyteen tai kehnouteen minulla ei ollut kantaa työtä aloittaessani, eikä ole edelleenkaan.

Hyvärinen kysyy, seuraako akateemisen kriitikon etäännyneestä näkökulmasta kyyninen ja mitätöivä asenne kaikkeen ihmisen vapautukselliseen toimintaa ja onko liikkeessä tapahtuvien toimintojen merkitykset edes ymmärrettävissä etäältä tarkasteltuna (1985, 15). Minun tarkoitukseni on ymmärtää ja kyseenalaistaa kyyniset huomiot vihreän liikkeen *kaavamaisesta* laimenemisesta, joka usein mielletään säännönmukaisena liikkeen rappeutumiskehityksenä (vrt. esim. Mickelsson 2000, 2). Tutkimuksen pyrkimys on siis pitkälti sama kuin Hyvärisellä; yrittää päästä syvemmälle analyysissä, mistä tämä kaavamaiselta näyttävä kehitys johtuu.

Teoriaa uusista yhteiskunnallisista liikkeistä sekä Inglehartin teoriaa jälkimateriaalisista arvoista olen pitänyt vähämerkityksellisenä aiheeni kannalta, enkä siihen enää tämän jälkeen palaa. Inglehartin tutkimuksen pääsisältö on, että sodan jälkeen syntynyt sukupolvi pitää materiaalista ja fyysistä *turvallisuutta* vähemmän tärkeänä kuin vanhemmat sukupolvet, jotka ovat kokeneet sodan aiheuttaman nälän ja hävitykset. Nuoremmat sukupolvet taas arvostivat vanhempiaan enemmän esimerkiksi itseilmaisua ja muita Inglehartin ei-materiaalisiksi tulkitsemia asioita (1990, 48-52).² Tämä tutkimus ei ole mielestäni osoittanut nykyisessä sukupolvessa olevan ainakaan mitään sellaista uutta, joka estäisi esimerkiksi Robert Michelsin tutkimien 1800-1900 lukujen vaihteen Saksan sosiaalidemokraattisen liikkeen ja vihreän liikkeen keskinäistä vertailua (vrt. Paastela 1987, 13).

²Vanhemmat polvet näyttävät takertuneen sellaisiin turvallisuushikkiin, joita nuoremmat polvet eivät enää pitäneet relevantteina.

1.2. Aineisto

Vihreä lanka ei ole Vihreän liiton virallinen äänenkannattaja. Se on itsenäinen osakeyhtiö, mutta saa Vihreän liiton parlamentaarisen lehdistötuen ja on puoluetta lähellä. Vihreä lanka perustettiin vuonna 1983 vihreän eduskuntaryhmän tiedotustarpeisiin. (Räikkä 22.1.2001.) Lehden alkuvuosina tämä korostuu lehdessä huomattavasti liikkeen kustannuksella. Vuoden 1984 alussa lehti ilmoitti, että se luopuu painotuksestaan eduskuntaryhmän asioihin. Vihreä lanka muuttui myöhemmin osakeyhtiöpohjaiseksi, eikä vihreä eduskuntaryhmä enää toiminut lehden julkaisijana 27.2.1987 lähtien.

Suomi syntyi vuonna 1982 Kompostin ja Uuden ajan auran yhdistymisen tuloksena. Myöhemmin vuonna 1983 Suomeen sulautui vielä kolmas vaihtoehtoliikkeen lehti Näköpiiri.

Varsinkin kvantitatiivisen sisällön erittelyn suhteen on mahdollista, että päätoimittajalla on ollut paljon vaikutusta tulokseen. Kuitenkin myös päätoimittajan valinta ja erottaminen ovat riippuvaisia vihreän langan osakkeenomistajista ja hallituksesta. Nämä taas koostuvat liikkeen aktiivisista jäsenistä ja johtajista. Lisäksi lukijoiden toiveet tai uskomukset lukijoiden toiveista vaikuttavat sisältöön. Lehden toimituspolitiikka on siis osa liikettä ja sisäistä keskustelua, joka luo ja muuttaa liikettä. Luettelo Vihreän langan päätoimittajista ja heidän toimiajoistaan löytyy kappaleesta 4.2.7..

Lehdet tarjoavat autenttista ja säännöllistä, sekä oletettavasti myös melko tasapuolisesti eri aiheisiin kiinnittyvää tietoa vihreän liikkeen ajattelutavan muutoksesta. Tukeutuminen pelkkään muisteluaineistoon voisi tuottaa paljon niitä värittyneemmän kuvan vuosikymmenten takaisista tapahtumista ja järkeilyistä.

Vihreää lankaa leimasi alusta lähtien usko parlamentaariseen päätöksentekoon, mikä johtunee osaltaan siitä, että lehti perustettiin nimenomaan eduskuntaryhmän tiedotuskanavaksi. Silti lehti edustaa liikettä kiinnostavalla tavalla. Se on todiste aktiivisten liikkeen jäsenten mielipiteistä, niiden henkilöiden, jotka ovat kokeneet sen siinä määrin omakseen, että he ovat pyrkinet määräämään liikkeen suuntaa kirjoituksillaan. Haastattelut ja uutiset taas kertovat siitä, ketä on haluttu kunakin aikana haastatella ja minkälaisia mielipiteitä on haluttu päästää lehdessä esille.

Tässä tutkimuksessa ‘vihreys’ määrittyy lähinnä kirjoittajien aktiivisuuden ja toimituskunnan harkinnan perusteella. Valitettavasti tutkielman vihreiden sisäistä keskustelua koskevassa osiossa viitataan hyvin harvoin naisten kirjoituksiin. Naiset osallistuivat melko vähän liikkeen sisäisestä luonteesta käytyyn keskusteluun verrattuna siihen, miten paljon he ovat saavuttaneet valta-asemia vihreissä.

2. Käsitteistö, merkittävimmät teoriat ja aiemmat tutkimukset

2.1. Käsitteet yhteiskunnallinen muutos ja radikaali muutosliike

Yhteiskunnallinen muutos voi tarkoittaa yksittäisiä muutoksia tai kokonaista käännettä yhteiskunnan “yleisen ohjauksen ideologiassa” tai “superideologiassa”. Käsitteet ovat Ilkka Hieskasen. Heiskanen löysi 1960- ja 1970- luvun Suomesta sellaisia superideologioita kuin “taloudellisen kasvun ideologia”, “julkisen sektorin hyvinvointitehtävien laajentamisen ja kehittämisen ideologia”, “alueellisen tasaisen ja taloudellisen kehityksen ideologia” ja “edustuksellisen ja osallistuvan demokratian kehittämisen ideologia”. Nämä muuttavat yhteiskunnan hallinnollista ohjausideologiaa. Ohjausideologia taas tarkoittaa hallintajärjestelmän tapaa ja tyyliä, joka säätelee julkisten hallintojärjestelmien osien suhteita ja esimerkiksi vapaiden kansalaisjärjestöjen asemaa hallinnossa. Näitä ideologioita käytetään käytännön toiminnan perustelussa. (Heiskanen 1977, 21, 44-57; ks. myös Berndtson 1995, 237.)

Vuonna 2002 taloudellisen kasvun ideologia on edelleen vallalla. Vihreänä onnistumisena voi pitää tämän ideologian syrjäyttämisen sijaan kestäväen kehityksen ja ekotehokkuuden ideologian lisäämistä muiden superideologioiden rinnalle.

Superideologian käsite muistuttaa Antonio Gramscin “hegemonian” käsitettä sillä erotuksella, että Gramscin hegemonia näyttää yhdeltä ja yhtenäiseltä tietyn ryhmän henkiseltä ja ja ideologiselta yhteiskunnan yleistä suuntaa ohjaavalta vallankäytöltä, johon massat antavat (spontaanin) suostumuksensa (Gramsci 1929-1935, 12-13). Heiskanen superideologian käsitteen ymmärrän siten, että sen muuttaminen tai ylläpitäminen ei edellytä mitään varsinaista ‘johtavaa ryhmää’³. Voidaanhan ajatella, että esimerkiksi vihreä

³Hegemonia edellyttää Gramscille johtajuutta, mikä ei tarkoita pelkkää dominanssia. Dominanssi ilman ‘johtajuutta’ olisi Gramscin mielestä diktatuuria ilman hegemoniaa. Tämä johtajuus määrittyy ilmeisesti siten, että massat antavat sille suostumuksensa. (Gramsci 1929-1935, 104-106.)

liike on yhden yhteiskunnallisen virtauksen ilmentymä yhtä lailla kuin sen ‘johtaja’. Toiseksi superideologioita voi olla useita samanaikaisesti.

Muutos superideologiassa on erotettava uudistuksesta, reformista. Uudistus ei vaadi syvälle käyvää muutosta päätöksenteon periaatteellisesti kelvollisissa perusteluissa. Vihreän liikkeen tapauksessa se olisi voinut alkuaikoina tarkoittaa esimerkiksi kieltäytymistä hyväksymään päätöksen perusteiksi esimerkiksi työn lisäämistä tai taloudellista kasvua. Hilikka Pietilä kutsuu ensinmainittuja perusteellisia muutoksia transformaatioksi ja jälkimmäistä korjaamaan pyrkiviä muutoksia reformeiksi (Suomi 16.3.1984) Toisaalta esimerkiksi Olli Tammilehto tunnustaa myös ‘radikaalin reformin’ mahdollisuuden. Tällainen voisi olla uudistus, joka vapauttaa kansalaisia toimimaan toisten vastaavanlaisten uudistusten puolesta. Esimerkkinä hän mainitsee kansalaispalkan. (VL 7.8.1989.)

Cyrus Ernesto Zirakzadeh sisällyttää teoksessaan *Social Movements in Politics* muutospyrkimyksen yhteiskunnallisen liikkeen määritelmään. (1997, 4). (Vrt. Hyvärinen 1985, 65-69). Rudolf Heberle taas on määritellyt yhteiskunnallisen liikkeen päämääräksi pyrkiä aikaansaamaan perustavaa laatua oleva muutos yhteiskuntajärjestyksessä. Pääkriteerinä on liikkeen jäsenten yhteiset päämäärät ja yhteinen identiteetti. (Paastela 1987, 9.) Miten nämä määritelmät sopivat sellaisiin liikkeisiin, jotka pyrkivät säilyttämään jonkin vanhan järjestyksen piirteen? Ne ovat yhtäläillä yhteiskunnallisia liikkeitä.

Tässä tutkielmassa käsite radikaali muutosliike tarkoittaa yhteiskunnallisesti suuntautunutta liikettä, joka tähtää edellä mainitun kaltaiseen käänteeseen yhteiskunnallisen ohjauksen ‘superideologiassa’ ja sitä mukaa hallinnon ohjausideologiassa ja päätöksenteon perusteluissa.

Rammstedtin määritelmä yhteiskunnallisesta liikkeestä *vallitsevia yhteiskuntasuhteita vastaan suuntautuvana protestien prosessina* näyttää tähän tutkielmaan kelvolliselta määritelmältä⁴, mutta hänen lisämääritelmänsä: *jota tietoisesti edustaa jäsenistöltään kasvava ryhmittymä, jonka ei tarvitse olla muodollisesti organisoitunut* (Hyvärinen 1985,

⁴Hyvärinen kritisoi Rammstedtia siitä, että hänen määritelmänsä laiminlyö liikkeiden toimintatapojen innovaatiot, vaihtoehtoiset elämäntapakokeilut ja kulttuurisen ilmapiirin (Hyvärinen 1985, 121-127). Tämän tutkielman näkökulman riittävän rajaamisen vuoksi haluan sivuuttaa kaiken sellaisen sosiaalisen ja kulttuurisen toiminnan, jolla *ei ole merkitystä liikkeen muutospyrkimyksille*. Kuten myöhemmin totean, vaihtoehtoisilla elämäntapakokeiluilla ja ajatteluvallisuusilla kokeiluilla on merkitystä muutospyrkimyksille. Kaikella sellaisella toiminnalla, joka kyseenalaistaa vallitsevan hegemonisen ajattelutavan ja vahingolliseksi nähdyn etiikan, on mitä suurin merkitys muutospyrkimyksille ja sellaista toimintaa voi kutsua protestiksi.

98), on liian ahdas. En näe syytä, miksi jäsenistöltään laskusuuntaista liikettä ei voisi pitää enää liikkeenä.

Käsitteellä kulttuuri tarkoitan tässä tutkielmassa vallitsevien, lähinnä yhteiskunnallisten, ajattelutapojen kokonaisuutta.

2.2. Michels ja organisaation kehitys

Olen pyrkinyt yhdistämään tutkielmaani useita erilaisia liike- ja puoluetorioita. Vihreän liikkeen kehitystä käsittelevässä osiossa yksi oleellisimmista on Robert Michelsin oligarkisoitumisteoria (Michels 1925).

Michelsin teorialla on edelleen paljon selitysvoimaa. Toiseksi monet vihreiden organisatoriset kiemurat ja säännöt ovat olleet yrityksiä välttää Michelsin kuvaamat hierarkisoitumisen karikat. Ylilyöntejä on selvästi ollut. Monet ovat ilmeisesti arvelleet, että organisoitumisen ongelmista päästään olemalla organisoitumatta. Kokemus vihreistä liikkeistä osoittaa, että tämä vain nopeuttaa oligarkisoitumista, koska epävirallisia hierarkioita ja johtajuuksia ei voi säädellä tai tarkastaa. Palaan tähän asiaan vihreän liikkeen kehittymistä käsittelevässä osuudessa. Kolmanneksi Michelsin teos osoittaa, että vihreän liikkeen pyrkimys epähierarkisuuteen ei ole uusi asia sillä tavalla kuin uusien yhteiskunnallisten liikkeiden teoretikot ovat väittäneet (esim. Klandermans & Tarrow 1988, 7).

Michelsin mukaan organisoituminen johtaa väistämättä johtavan vähemmistön ja johdettavan enemmistön syntymiseen. Mitä enemmän organisaatio laajenee ja kehittyy sitä enemmän johtajien valta kasvaa. Joukon suora herruus on mahdottomuus jo tilakysymyksen takia. Lisäksi ehdotusten valmistelemiseen, lain muotoiluun ja hallinnollisiin asioihin tarvitaan toimitsijoita ja edustajia. (Michels 1925, 43-46.) Lehdistö keskittyy harvojen käsiin ja johtajien mielipiteet saavat lehdistössä aina paljon enemmän huomiota kuin muiden (Emt. 108, 110, 118). Joukoilla on myös voimakas tarve tulla johdetuksi. Organisaation kannalta oleelliset hallinnolliset ja taktiset asiat eivät kiinnosta ihmisiä ja vain harva käy lopulta kokouksissa ja osallistuu päätöksentekoon (Emt. 57-61.)

Tehtävien kasvun myötä kuka tahansa ei kelpaa enää johtajaksi, koska johtajuus vaatii erityisosaamista ja -kykyjä. Ammattijohtajat kouliintuvat yhteiskunnallisiin kysymyksiin,

mikä tekee heidät yhä korvaamattomammiksi (Michels 1925, 77-84). Johtajat etääntyvät joukosta erilliseksi eliitiksi. Organisaation tehokkuus taistelujärjestönä vaatii yhtenäisyyttä sekä tehokasta hierarkista ja keskitettyä hallintokoneistoa, koska iskuvalmius vaatii nopeaa päätöksentekoa (emt. 48-53, 126, 135-136). Michels havaitsi, että liikkeen perustajilla ja vanhoilla jäsenillä oli myös moraalinen yliote puolueesta. (Emt.148.) Maineikkaan, yleistä tunnustusta saaneen johtajan erottaminen on vaikeaa myös siksi, että se saattaisi puolueen huonoon valoon (Emt. 81.)

Johtajan asema ei ole kuitenkaan aina houkuttekeva. Heille asetetaan jatkuvasti uusia vaatimuksia ja erilaiset toimet kasaantuvat heidän harteilleen. Kiitollisuuden osoituksena joukko antaa johtajalle mandaatin yhä uudelleen. (Michels 1925, 61- 66.) Joukolla on myös tarve uskoa johtajan ylemmyyteen esimerkiksi hänen muodollisen sivistyksensä vuoksi. Palvonta aiheuttaa helposti johtajissa suuruudenhulluutta ja ylimielisyyttä perehtymättömiä joukkoja kohtaan (Emt. 66-67, 120, 125-131.) Michels toteaa lopulta kuitenkin, että vaikka puolue ei voi välttää autokraattisia johtajia, se voi vaihtaa heitä. Tästä syystä johtajan on ainakin muodollisesti seurattava joukkojen tahtoa. (Emt.142-143.)

Perheen ja itsensä elättämisen vuoksi johtajan on taloudellisista syistä pysyttävä paikassaan, vaikka hän olisi itse menettänyt uskon aatteeseen. Johtajuudesta tulee työpaikka. Puolueesta tulee uran luomisen väylä sitä enemmän, mitä institutionalisoituneempi siitä tulee. (Michels 1925, 158-163.) Puolue institutionalisoituu myös valtion aloitteesta. Liian kapea-alaiseen eliittiin perustuva valtio vakauttaa itseään sitouttamalla itseensä mahdollisimman monia aineksia. Vaaralliset vastustajat kesyyntyvät valtiobyrokraattiaan rekrytoituna sen innokkaiksi suojelijoiksi ja puolustajiksi. Samalla tavalla toimii Michelsin mukaan myös puolue. (Emt. 130-132). Puoluebyrokraatia voimistuu aatteen kustannuksella. Mekanismista tulee pääasia. Uppoutuminen käytännön kysymysten teknisiin yksityiskohtiin saa julistamaan asiankuulumattomaksi jokaisen, joka lähtee korkeammista näkökannoista. (Emt. 134-135).

Michelsin mielestä hänen tutkimansa 1800-1900-lukujen vaihteen saksalainen sosiaalidemokraattinen puolue kehittyi nimenomaan ristiriitaiseksi sen omien pyrkimyksien kanssa.

Kun nyt sosiaalivallankumoukselliset ja demokraattiset puolueet kerran teoreettisesti näkevät olemassaolonsa olennaisena tarkoituksena juuri harvainvallan vastustamisen sen kaikissa muodoissa, herää kysymys, kuinka on selitettävissä, että niissä itsessään kehittyy samoja tendenssejä, joita vastaan ne käyvät sota. (Michels 1925, 35.)

Michelsille sosialismi itsessään tarkoitti siis ihannedemokratiaa⁵ ja näin ollen tämä ihannedemokratian saavuttaminen oli hänelle toiminnan päämäärä (1925, 35). Tämä ei välttämättä ollut mikään vallitseva ajattelutapa. Myös vihreistä vain osalla oli liikkeessä toimimisen pääpyrkimyksenä ihannedemokraattisen yhteiskuntajärjestyksen kehittäminen ja toteuttaminen. Tässä mielessä vihreiden toiminta ei ole välttämättä ristiriitaista, vaikka se olisi saanut oligarkisia piirteitä. Sen sijaan organisaation ylläpitäminen liikkeen muutosluonteen kustannuksella olisi sitä.

Pekonen huomauttaa, että Michels kirjoittaessaan: kun sanot organisaatio, sanot samalla oligarkia, esittää ainoastaan, että harvat johtavat. Johdettuja on aina enemmän kuin johtajia. Olennaista on pyrkiä eliittiä aina väistämättä vain oman yksityisen etunsa ajamiseen. (Pekonen 1982, 60-61.)

Michelsin ihannedemokraattisuus sai hänet liioittelemaan hierarkisoitumisen merkitystä. Liikkeet ja puolueet ei ole tyhjiössä. On monia liikkeitä ja monia puolueita, jotka kilpailevat keskenään. Vanhojen liikkeiden ja organisaatioiden rinnalle syntyy uusia liikkeitä ja organisaatioita, jotka tuottavat uusia pätevyitä johtajia. Tämä jatkuva alhaalta ruohonjuuritasolta ylös yhteiskunnan johtopaikoille suuntautuva liikenne vaikuttaa olevan myös demokratiaa ylläpitävä voima. Palaan asiaan seuraavassa luvussa sekä luvussa 6.5..

Osmo Soininvaara ja Ville Komi pyrkivät esimerkiksi vaikuttamaan politiikkaan ensin liberaalisen puolueen kautta. Kun se osoittautui mahdottomaksi, he ryhtyivät perustamaan omaa liikettä ja myöhemmin puoluetta. Samanlaista uusiutumista on tapahtunut eläinsuojeluliikkeessä. Kun vanhat eläinsuojeluyhdistykset olivat institutionalisoituneet, syntyi Animalia ja kun Animalia ei enää ollut kaikkien jäseniensä poliittiseksi ja toiminnalliseksi kanavaksi, syntyi eläinoikeusliike ja Oikeutta eläimille -yhdistys.

⁵Timo Kyntäjä huomauttaa, että Michelsille demokratia oli rousseulaista ihannedemokratiaa, jossa kansan tahto samastetaan yhteishyvään. Michelsin luoma yhteys demokratian ja oligarkian välillä oli Kyntäjän mielestä näin ollen käsitteellinen. (Kyntäjä 1986, 13; 1982, 10-13.)

2.3. Resurssimobilisaatioteoria ja protestisyklit

Resurssimobilisaatioteoria on oleellinen tämän työn kannalta, koska se selittää vihreän liikkeen moniaineeksisuuden ja epäyhtenäisyyden. Teorian mukaan pelkät epäkohdat eivät riitä motivoimaan ihmisiä toimintaan, tärkeämpää on resurssien olemassaolo ja tilaisuus yhteistoimintaan. (Ks. esim. Klandermans & Tarrow 1988, 4-6, 23; Tarrow 1998, 141.)

Odotukset liikkeen menestyksestä ovat teorian mukaan tärkeä niissä toimimisen yllyke. Tästä syystä liittolaisten olemassaolo ja poliittisen mahdollisuusrakenteen suosiollisuus liikkeelle ovat tärkeitä mobilisaation tekijöitä. Tarrowin mukaan provokatiivista ja kiistanalaista (contentious) politiikkaa syntyy silloin, kun muuttuvat poliittiset mahdollisuudet ja rajoitukset luovat yllykkeitä sellaisille yhteiskunnallisille toimijoille, joilla ei ole resursseja omasta takaa. Kun nämä toimijat lyöttäytyvät yhteen, syntyy ylläpidetty interaktio vastustajien kanssa. Näin syntyy yhteiskunnallinen liike. (Tarrow 1998, 2.)

Suurin osa liikkeiden kollektiivisesta toiminnasta ei ole epäkonventionaalista. Toiminnasta tulee provokatiivista, kun toimijoilla ei ole säännöllistä pääsyä valtainstituutioihin, kun vaatimus on uusi tai sitä ei hyväksytä tai toimijat käyttäytyvät tavalla, joka haastaa muut ihmiset tai auktoriteetit perustavanlaatuisesti. (Tarrow 1998, 3-5.)

Tarrowin mukaan mobilisaatio leviää vahvoista ryhmistä heikkoihin. Vahvat ryhmät paljastavat vastustajien heikkoudet ja avaavat näin mahdollisuuksia itseään heikommille toimijoille. Heikommat ryhmät romahtavat helposti, kun mahdollisuusrakenne pettää, koska niiltä puuttuu sisäisiä resursseja, joilla ylläpitää haastavaa politiikkaansa. Mahdollisuusrakenne on tilannesidonnainen, eikä voi kompensoida kulttuurisien, ideologisia tai organisatorisia heikkouksia. (Tarrow 1998, 77, 144, 147.)

Erilaisten ryhmien kiinnittymistä 'vaihtoehtoliikkeisiin' ja sittemmin vihreisiin ei ole tietääkseni tutkittu lähemmin. Tarrowin huomio on silti tärkeä pitää mielessä. Vihreään liikkeeseen kuului sen alkuvaiheessa monia sellaisia aineksia, jotka myöhemmin jäivät, elleivät aivan kokonaan pois, ainakin hyvin marginaalisiksi (ks. luku 3.2.1). Moniaineeksisuus selittää sen, että Vihreässä langassa on ollut vielä 1990-luvulla hyvin anarkistisia kirjoituksia voimakasta institutionalisoitumista huokuvien kirjoitusten rinnalla. (Ks. luvut 6.2. ja 6.3..)

Mahdollisuusrakenne on yhteydessä protestisykleihin. Tarrowin mukaan protestointi tapahtuu syklisesti. Mahdollisuusrakenteen avautuminen kiihdyttää protestin huippuunsa, josta se laimenee liikkeen toiminnan ajallisten rajallisuuksien seurauksena. Käsittelen liikkeen ajallista rajallisuutta kappaleessa 5.5.. Kuten jo edellisessä luvussa totesin, yksittäisen organisaation institutionalisoituminen tai lakkautuminen ei ole välttämättä katastrofi liikkeelle, koska tärkeäksi koettua asiaa varten syntyy uusia organisaatioita. Tarrowin mukaan Amerikan ihmisoikeusliikkeen muodolliset organisaatiot nousivat ja kaatuivat syklisesti. Alhaisen mobilisaation aikana aktivistit vetäytyivät omiin alarakenteisiinsa. Kun uusi protestisykli nousi, vanhat sidonnaisuudet herätettiin henkiin kirkon, ystävien ja sukulaisien kautta luotujen verkostojen avulla. (1998, 128-129, 146.)

Syklit tuottavat uusia ja muuttavat vanhoja symboleja, merkitysrakennelmia ja ideologioita oikeuttamaan ja ylevöittämään liikkeen kollektiivista toimintaa (Tarrow 1998, 146). Juuri tuohon merkityksellistämisen prosessiin yritän pureutua luvuissa neljä ja viisi.

2.4. Aiemmat tutkimukset suomalaisesta vihreästä liikkeestä

Vihreää liikettä on tutkittu Suomessa vähän viime vuosien aikana. Yksi laajimmista vihreitä koskevista tutkimusprojekteista on ollut Olavi Borgin ja Risto Harisalons toimittama Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksen opiskelijoiden opinnäytetöistä koostuva teos *Vihreä politiikka*. Empiirisiin tutkimuksiin perustuva kokoelma ilmestyi vuonna 1988. Vuonna 1989 valmistui Olli Rehnin keskustaa, sitä edeltävää maalaisliittoa ja vihreää liikettä vertaava pro gradu -tutkielma "Liike vai puolue?".

Vuonna 1990 Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella hyväksyttiin liikkeessä aktiivisesti toimineen ja Vihreän langan päätoimittajana työskennelleen Pauli Välimäen pro gradu *Vihreä liike ja julkisuus - Tutkimus siitä, miksi vihreä liike muuttui puolueeksi*. Välimäki pyrkii osoittamaan tutkielmassaan, että lehtikirjoittelulla ja median odotuksilla oli vaikutusta siihen, että vihreästä liikkeestä tuli puolue vuonna 1988.

Ina Artima tutki Helsingin yliopiston yhteiskuntahistorian laitoksella vuonna 2000 hyväksytyssä pro gradussaan *Vihreän liiton perustaminen ja vihreän politiikan muuttuminen sen myötä Vihreä lanka* -lehteä. Samaa lehteä tutki Jukka Paastela yhteis-Eurooppalaista työryhmää varten vuosina 1998 ja 2001 kirjoittamissaan julkaisemattomissa

esseissä *Mutations of Finnish Greens* ja *Finnish Greens in Government*. Paastela kirjoitti vihreistä jo vuonna 1987 teoksessaan *Finland's New Social Movements*. Olavi Borg kirjoitti vihreän liikkeen historiaa luotaavan artikkelin *Vihreät - Vihreä liike politiikassa* vuonna 1991 ilmestyneeseen Ilmo Massan ja Rauno Sairisen toimittamaan teokseen *Ympäristökysymys*.

Ann-Sofie Hermanson on puolestaan verrannut Pohjoismaiden vihreitä liikkeitä ja vihreiden puolueiden kannatusta eri maissa pienessä vuonna 1997 julkaistussa vihkosessaan *Green Movements and Their Political Development in the Nordic Countries*. Hän havaitsi muun muassa, että ympäristöliikkeen aktiivisuus eri maissa ei korreloinut lainkaan ympäristöpuolueen vaalimenestyksen kanssa vaan korrelaatio oli pikemminkin käänteinen. Vähiten aktiivinen suomalainen ympäristöliike tuotti pohjoismaiden menestyneimmän vihreän puolueen. (2, 10, 17-19.)

Vapaamuotoisesti vihreistä ovat kirjoittaneet mm. Vihreän langan entinen päätoimittaja Timo Harakka vuonna 1998 ilmestyneessä teoksessaan *Viemärirotta*. Tuula Heima-Tirkkosen ym. toimittamassa ja Vihreän sivistysliiton vuonna 1996 julkaisemassa artikkelikokoelmassa *Ruohonjuurista elämänpuuksi - Suomalainen vaihtoehtoliikehdintä* liikkeen jäsenet esittävät omia näkemyksiään liikkeestä. Sara Parkinin vuonna 1989 julkaistussa teoksessa *Green Parties - An International Guide* on pieni luku Suomen vihreästä liikkeestä.

Etenkin teoksissa *Vihreä politiikka* ja *Finland's New Social Movements* esitellään perusteellisesti sekä vihreän liikkeen jäsenten että kannattajien sosioekonomista koostumusta. Minä en tässä tutkielmassa enää tartu aiheeseen.

3. *Liikkeen historia*

3.1. Ympäristö- ja vaihtoehtoliikehdintä vihreiden syntyvaiheessa

Luonnonsuojeluliikkeitä oli jo ennen 1970-luvun lopun protestivaihetta. Ennen 1960-luvulla tapahtunutta käännettä niin meillä kuin muuallakin oltiin kuitenkin kiinnostuneita lähinnä alkuperäisen luonnon ja kulttuurimaiseman suojelusta. Toiminta oli luonteeltaan epäpoliittista. 1960-luvulla huolenaiheet laajenivat ja alettiin puhua luonnonsuojelun sijaan ympäristönsuojelusta. 1960-luvun jälkipuoliskolla ja 1970-luvun alussa ympäristöajattelu yhteiskunnallistui ja radikalisoitui. Päähuomio kiinnittyi luonnon saastumiseen ja luonnonvarojen ehtymiseen, joiden keskeisimmäksi aiheuttajaksi nähtiin teollisuus. (Rannikko 1994, 11-12.)

1960-luvun yhden asian liikkeille oli tyypillistä etäisyys ja yleisluontoisuus ja ne olivat kansainvälispoliittisesti leimautuneita verrattuna 1970-luvun loppupuolen liikkeiden konkreettisiin tavoitteisiin (Borg 1991, 186).

'Uudet yhteiskunnalliset liikkeet' tai 'vaihtoehtoliikkeet' (esim.Koijärvi-liike vuonna 1979-1980, vuonna 1977 perustettu Energiapoliittinen yhdistys – vaihtoehto ydinvoimalle, Naisasialiike Unioni) tulivat näkyvästi julkisuuteen samoihin aikoihin, kun monet poliittiset nuorisjärjestöt olivat jo ajautuneet syvään kriisiin, vasemmistolaiset pahimpaan, oikeistolaiset lievempään. Ankarana vasemmistolaisuus onnistui välillä tukahduttamaan 1960-luvun lopulla alkaneen vaihtoehtoliikehdinnän (Sauri 1996, 24-26; Borg 1991, 184). Liikkeet muistuttivat myös sosiaaliselta perustaltaan 1960-luvun opiskelijaradikalismia. Toimijat olivat tyypillisesti alle 30-vuotiaita, hyvinkoulutettuja ja heillä oli usein keskiluokkainen tausta (Siisiäinen 1990, 71-72).

Kulutusyhteiskunnan kritiikki ja elämäntavan muuttamisen välttämättömyys olivat keskeistä Koijärvi-liikkeelle. Rannikon mukaan luottamus valtiovaltaan oli vähentymässä, eikä edistykseen uskottu enää entiseen tapaan. (Rannikko 1994, 13.)⁶ Vuosi 1979 oli muutoinkin ympäristö- ja vaihtoehtoliikkeiden voimakkaan nousun aikaa. Koijärven lisäksi järjestettiin suuri pohjoismainen ympäristöleiri Inkoossa. Syksyllä vaihtoehtonuoret

⁶Sisällön erittelyssä edistyspessimismi näkyy voimakkaimmin vuosina 1985-1986, jolloin kirjoittajat näkivät monien ympäristöongelmien syyksi perusteettoman uskon edistykseen ja teknologiaan. Näissä kirjoituksissa nähdään välttämättömäksi muuttaa koko ihmisen elämäntapa ja ollaan huolissaan teknologian vieraannuttavasta vaikutuksesta.

valtasivat Helsingin elävän musiikin yhdistyksen johdolla Lepakoksi ristityn tilan Helsingissä ja monia muita tiloja toimitiloiksi ja asuinkäyttöön (Rehn 1989, 176; Tammilehto 1996, 102; Harakka 1998, 20). Samoihin aikoihin muualla Suomessa toimi toisistaan erillisinä useita yhden konkreettisen asian ympäristöliikkeitä mm. ongelmajätelaitosta vastustava Riihimäki-liike ja metsien lentoruiskutuksia estämään koottu Hattuvaara-liike (Borg 1991, 185-186).

Ympäristöliikehdinnästä syntyi monissa maissa 1970-luvun lopulla uusi poliittinen tekijä. Ympäristöongelmien tiedostamiseen vaikuttivat niin meillä kuin muuallakin maailmalla mm. ensimmäinen suurta julkisuutta saanut ydinvoimalaonnettomuus Yhdysvaltojen Harrisburgissa vuonna 1979 ja useat samoihin aikoihin sattuneet öljyvahingot. Kiihtynyt keskustelu väestönkasvusta, luonnonvarojen riittävydestä ja teknologian seurausilmiöstä politisoi ympäristöongelmista maailmanlaajuisia kysymyksiä. (Borg 1991, 186; Paastela 1987, 16; Carter 2001, 4; Hermanson 1997, 12).

Kojjärven tapainen kärjistynyt ympäristötoiminta väheni 1980-luvun alun jälkeen. Muun muassa ympäristöjärjestöjen aseman vahvistumisen, vihreiden puoluekehityksen ja ympäristöministeriön perustamisen on arveltu vähentäneen tuon tyyppistä liikehdintää (Rannikko 1994, 14). Tämä näkyy myös vuonna 1983 perustetun Vihreän langan sivuilla siten, että 'suoraa toimintaa' ei nähdä merkittävässä määrin ratkaisuna ympäristöongelmiin ja vain yhdessä sisällön erittelyn otokseen osuneessa artikkelissa osoitettiin hyväksyntää myös laittomalle toiminnalle (Liite 2).

3.2. Vihreän liikkeen syntyprosessi

3.2.1. Liikkeen muotoutuminen

Vihreä liike ei ollut alun alkaen yhtenäinen liike. 1970-1980 luvun vaihteessa Suomessa kukoisti joukko erilaisia ympäristö- ja vaihtoehtokulttuuriryhmiä ja -liikkeitä, jotka lähentyivät ajan mittaan toisiaan niin paljon, että niistä muodostui poliittinen kokonaisuus, jota saatettiin alkaa kutsua vihreäksi liikkeeksi. Suomi-lehden alkuaikoina vuosina 1982-1984 puhutaan sekä vaihtoehtoliikkeistä että vihreistä riippuen ilmeisesti enemmän kirjoittajan kiinnostuksen kohteista kuin siitä, että näillä kahdella nimikkeellä viitattaisiin eri asioihin. 'Vaihtoehtoliikkeistä' puhuttiin usein yhtä lailla kuin vihreästä liikkeestä ikäänkuin kokonaisuutena, mutta tätä yhteenlyöttämistä myös kritisoitiin (Turkki, Suomi 25.2.1983).

Eri maissa vihreiden perustana on ollut perinteisten ympäristöliikkeiden ja ekologistien lisäksi perinteistä politiikkaa ja harkitsematonta talouskasvua vastustavia liikkeitä, naisliikkeitä, ydinvoiman ja -aseiden vastaisia liikkeitä sekä rauhanliikkeitä. Monien muiden maiden tavoin suomalaisessa vihreässä liikkeessä on toiminut myös seksuaalivähemmistöjen ryhmittymiä, vammaisia, vaihtoehtoisia elämäntapoja kannattavia ryhmiä ja muita sosiaalisia vähemmistöjä. (Borg 1991, 181.)

Suomessa keskeisiä liikkeitä olivat vuonna 1973 perustettu ruokatietoisuutta ja luonnonmukaista elämäntapaa edistävä Oraansuojelijat, vuodesta 1973 lähtien aktivoitunut naisliike, Suomen luonnonsuojeluliiton ympärille kehittynyt ympäristöliikehdintä, vammaisten Vaivaisliike, Prosenttiliike, Sadankomitea sekä Elävän musiikin yhdistykset (Elmut). Ajan vaihtoehtoliikkeisiin liittyi anarkismia, idän uskontoja, psykedeelisiä huumeita, teosofiaa, underground-lehtiä sekä rock- ja pop- musiikki. (Paastela 1998, 8-12; Borg 1991, 184-185; Rehn 1989, 176). Esimerkiksi Pekka Sauri katsoo lukeutuvansa vihreän liikkeen angloamerikkalaisperäiseen underground-juureen, jossa musiikilla ja 'systeeminvastaisuudella' oli vahva sija (Sauri 1996, 24-26).

Suomalaisella vihreällä liikkeellä on monien muiden maiden, esimerkiksi Länsi-Saksan vihreiden, tavoin taustansa osaltaan 1960-luvun uusvasemmistolaisissa liikkeissä sekä vähäisemmässä määrin liberaaleissa liikkeissä. Suomessa vihreisiin siirtyi ihmisiä myös kommunistisesta puolueesta, esimerkiksi Satu Hassi sen radikaalista vähemmistösiivestä. (Paastela 1998, 7, 12; Borg 1991, 181; Hyvärinen 1985, 166-167).

Ydinvoimakysymys teki eroa vihreiden ja vasemmiston välille, koska vasemmisto oli ydinvoimapolitiikan kannalla. (Vaara, Suomi 17.10.1984). Etenkin vuonna 1977 perustettu Energiapoliittinen yhdistys – vaihtoehto ydinvoimalle (EVY), jolla oli paljon merkitystä vihreän liikkeen muodostumiselle, oli riidoissa taistolaisen vasemmistoliikkeen kanssa tästä syystä⁷ (Tammilehto 1996, 99-105,110). Kai Vaaran mukaan EVY:n perustaminen oli uuden ympäristöliikkeen ensimmäinen merkittävä askel (Vaara, Suomi 17.10.1984). Ydinvoiman vastainen liike oli myös sikäli tärkeä, että se vaati kansallisen tason toimintaa. Energiakysymystä ei voinut ratkaista paikallisella tasolla. (Hermanson 1997, 8.)

Vuosina 1979-1980 toiminut Kojjärvi-liike oli yksi tärkeimmistä ellei tärkein uusista yhteiskunnallisista liikkeistä, jotka värväsivät ihmisiä mukaan vihreisiin ja vauhdittivat poliittisen liikkeen perustamista. Noin vuoden ajan jatkunut kamppailu itsessään yhteisenä kokemuksena ja siitä saatu julkisuus olivat tärkeitä, vaikka liike hävisikin kiistan. Valtamedia ja vallanpitäjät alkoivat kiinnittää huomiota poliittiseen ympäristöliikehdintään Kojjärven tapahtumien myötä. Monien mielestä Kojjärvi-liike ja samana vuonna järjestetty Inkoon ympäristöleiri synnyttivät vihreän liikkeen. Erityisesti Kojjärvi-liikkeen saamalla runsaalla julkisuudella oli suuri merkitys ympäristöliikkeelle. (Olavinen 1996, 19; Heima-Tirkkonen & Jäntti 1996, 37.) Siisiäisen mukaan Kojjärven "häiritsevä" toiminta aloitti Suomessa kokonaan uudenlaisen protestoinnin tavan. Kaivinkoneeseen kahlitut luonnonsuojelijat olivat tuolloin jotain aivan uutta Suomen poliittisessa kentässä. (Siisiäinen 1990,71.)

Myös Enemmistö ry., joka ajoi pääosin Helsingissä yksityisautoilun rajoittamista ja julkisen liikenteen kehittämistä, toimi vihreiden kasvualustana. Enemmistö toimi aktiivisimmin 1970-luvun alussa. (Olavinen 1996, 16; Borg 1991, 186.)

3.2.2. Vaaleihin osallistuminen

Vihreiden vaaliorganisoitumisen alkuketkenä pidetään vuoden 1976 Helsingin kunnallisvaaleja, joihin Enemmistö ry. osallistui Helsinki-listallaan. Soininvaara ja Komsu olivat listalla ehdokkaina, vaikka he vielä tuolloin toimivat samaan aikaan Liberaalisen Kansanpuolueen eri tehtävissä. (Borg 1991, 186-187; Paastela 1998, 12.) Yhtään ehdokasta ei sillä kertaa päässyt valtuustoon, mutta Ville Komsu meni läpi pitkälti saman joukon

⁷Tammilehdon mukaan tämä johtui siitä, että uusi ydinvoimala oli määrä tilata Neuvostoliitosta.

Vaihtoehtoinen Helsinki -listalta seuraavissa kunnallisvaaleissa vuonna 1980 (Artima 2000, 20).

Tammilehdon mukaan vihreät pitivät Helsingissä vuoden 1982 myöhäisyyksyllä useita kokouksia, joissa keskusteltiin osallistumisesta vuoden 1983 eduskuntavaaleihin. Paikalla oli liikeaktiivien lisäksi muissa puolueissa toimineita henkilöitä, “ekologisesti orientoituneita kirjoittajia” ja politiikan tutkijoita. Tammilehdon mukaan varsinkaan vaihtoehtoliikkeiden aktiivit eivät kannattaneet vaaleihin osallistumisesta. He pitivät osallistumisesta jopa vahingollisina. Muissa puolueissa toimineet aktiivit kannattivat innokkaimmin osallistumisesta. Osa päätti osallistua vaaleihin, vaikka yksimielisyyttä asiasta ei ollut. (Tammilehto, VL 12.9.1986, ks. myös Paastela 1998,6.)

Vaaleissa olivat ehdokkaina valituksi tulleiden arkkitehtuurin ylioppilas Ville Komsin ja vammaisten Kynnys-yhdistyksen puheenjohtaja Kalle Könkkölän lisäksi myöhemmin tunnetuiksi tulleista nimistä mm. valtiotieteen ylioppilas Pekka Haavisto, maa- ja metsätieteen ylioppilas Heidi Hautala ja valtiotieteen lisensiaatti Osmo Soininvaara. Myös Pauli Välimäki, joka oli vielä tuolloin opiskelija ja esiteltiin Suomi-lehdessä “virastotaloliikkeestä tutuksi”, oli ehdolla Hämeen pohjoisesta vaalipiiristä. (“Suomi vihertää” 4.2.1983)

Vihreät saivat vaaleissa kaksi eduskuntapaikkaa. Samana keväänä teki läpimurron myös Saksan liittotasavallan pienistä ryhmistä koostettu vihreä puolue. Saksan vihreät saivat tuolloin 27 edustajaa liittopäiville. (Hyvärinen 1985, 165).

3.3. Poliittinen vaihtoehtoisuus

3.3.1. Muodollisen organisoitumisen välttäminen

Vihreiden ensimmäisiä vuosia kutsutaan usein vaihtoehtoisuuden ajaksi. Vihreillä oli Suomessa muiden maiden vihreiden tavoin voimakas halu välttää muodollisia ohjelmia ja organisaatioita. (Paastela 1998, 6; Borg 1991, 182). Muodollisesti liike organisoitui vasta vuonna 1988 ensin yhdistykseksi ja myöhemmin samana vuonna puolueeksi. Organisoitumista vauhditti liikkeestä erkaantuneen kilpailevan Vihreät-yhdistyksen perustaminen vuoden 1987 puolella. Vuoden 1988 keväällä kilpaileva yhdistys liittyi puolueräkisteriin. (Borg 1991, 188.)

Liikkeellä ei ollut aluksi jäseniä, eikä kirjoitettuja sääntöjä. Kokoontumiset olivat tapaamisia, 'väenkokouksia', eivät edustajakokouksia ja asioista pyrittiin päättämään konsensusperiaatteella (Välimäki 1990, 90). Vihreiden viidessä ensimmäisessä tapaamisessa keskusteltiin vielä siitä, hyväksytäänkö liikkeen pohjaksi edes perinteinen yhdistysmuoto vai synnytetäänkö kokonaan toisenlaisia toimintamuotoja (Välimäki 1990, 107).

Omasta puolueesta keskusteltiin jo vuonna 1982, mutta pääsääntöisesti kriittiseen sävyyn (esim. Soininvaara, Suomi 16.11.1982). Esimerkiksi Ville Komi ilmoitti vuonna 1983, ettei hän vastusta puolueen perustamista, mutta että hän ei aio itse lähiaikoina sellaiseen liittyä (Suomi 28.10.1983).

Uusi Suomi -lehti oli tutkinut suomalaisten mielipiteitä vuonna 1982 ja tullut tulokseen, että peräti viidennes suomalaisista äänestäisi vihreää puoluetta, jos sellainen olisi. Soininvaara toppuutteli, että jokainen kannattaa omaa ihannekuvaansa, joihin kaikkiin mikään todellinen vihreä puolue ei voisi vastata, eikä ehkä edes yhteen. (Suomi 16.11.1982.) Soininvaara arveli, että vihreät kykenisivät saavuttamaan tavoitteensa parhaiten kansalaisyhteiskuntaa rakentamalla ja suorilla vaikuttamisen keinoilla (Paastela 1998, 13).⁸ Organisoitumisen uskottiin myös johtavan hierarkioihin ja valtaeliittien syntymiseen.

Parlamentaarista toimintaa ja jopa omaa puoluetta kannattavia mielipiteitä näyttää esiintyneen jo 1980-luvun alkuvuosina, vaikka niiden puolesta ei juuri propagoitu Vihreän langan ja Suomi-lehden sivuilla. Olli Tammilehto totesi Suomi-lehdessä vuonna 1983, että vaikka liikkeessä oltiin lähes yksimielisiä siitä, että ruohonjuuritason toiminta oli merkittävämpää kuin edustuksellisissa elimissä toimiminen "jotkut liikettä enemmän tai vähemmän lähellä olevat ihmiset haluavat nyt keskittyä vaalityöhön ja perustaa puolueen tai vaalimenestyksen maksimointiorganisaation" (6.5.1983).

⁸Eriyisesti tässä kohtaa 1990-luvun radikaalin liikehdinnän argumentointi muistuttaa vihreiden alkuaikojen aikomuksia.

3.3.2 Ohjelmat ja päätöksenteko

Liikkeen aikakaudella vihreillä ei ollut muodollisia johtajia. Liikkeen keulahahmoja olivat sen kansanedustajat Kalle Könkkölä ja Ville Komsu sekä joukko aktiivisia vihreitä, joita haastateltiin usein tiedotusvälineissä. (Välimäki 1990, 98).

Muodollisen organisaation puuttuminen aiheutti ongelmia esimerkiksi silloin, kun valittiin ehdokkaita ja edustajia radio- ja televisioväittelyihin. Ehdokkaat valittiin vaihtoehtoliikkeiden 'edustajien' improvisoiduissa kokouksissa. Nämäkin 'edustajat' edustivat liikkeen hengen mukaisesti virallisesti vain itseään. (Paastela 1998,15; 1987, 28.)

Välimäki toteaa, että vihreiden alkuvaiheessa kritisoitiin perinteisiä ohjelmallisia määrityksiä. Me -retoriikan sijaan haluttiin minä-retoriikkaa. Sillä tarkoitettiin, että kukin puhuu vain omasta puolestaan. Pidettiin ihanteena ajatusta, että työryhmät kävisivät jatkuvaa keskustelua keskenään. Lopullista määritelmää liikkeen ohjelmaksi ei haluttu muotoilla. (Välimäki 1990, 85-86)⁹.

Soininvaara kutsui keskusteluperiaatetta vahvimman argumentin periaatteeksi. Asioista keskusteltiin niin pitkään, että joku kanta selvästi voitti. (VL 9.5.1986.) Vuonna 1983 Soininvaara vielä kannatti tätä menetelmää, koska: “(j)os nyt perustettaisiin organisaatio, joka voisi äänestäen päättää ’vihreiden kannasta’, olisi aivan liian suuri vaara, että se valitsisi helpoimman tien ja suistuisi halpahintaiseen populismiin.” (1983, 34-35). Ilmeisesti Soininvaaran mielestä aluksi oli tarpeen käydä keskustelua, jotta tulisi kunnolla harkittua, mihin vihreiden kannattaa kiinnittää kantansa.

Vihreiden ensimmäisenä ohjelmantapaisena pidetään usein Erkki Pulliaisen vuonna 1984 Oulun kokouksessa tekemää ohjelmajulistusta, joka koostui neljästä teesistä: luonnon kantokykyä ei saa ylittää, ihmisen sietokysyä ei saa ylittää, päätösten kauaskantoiset vaikutukset pitää ottaa huomioon ja yhtään laskua ei saa langettaa tulevien sukupolvien maksettavaksi. Pulliaisen ohjelma hyväksyttiin laajalti, mutta sitä ei virallistettu millään tavalla (Borg 1991, 187-188).

Turun kokouksessa vuonna 1985 annettiin julkilausuma allekirjoitusmenettelyllä. Ne jotka olivat lausuman kannalla allekirjoittivat sen. Lausuma oli siis vain allekirjoittaneiden

⁹ Esimerkiksi Soininvaara aloitti kirjansa *Vihreää valoa - Kirja Suomen muuttamisesta* toteamalla, että hän esittää kirjassa vain omia ajatuksiaan, joista ei voi vetää johtopäätöksiä vihreiden linjasta (1983, 7).

lausuma, ei koko liikkeen kanta. Puolet osanottajista allekirjoitti lausuman (Välimäki 1990, 87). Liikkeessä käytiin keskustelua päätöksentekomenettelystä; pyritäänkö konsensukseen vai äänestetäänkö. Allekirjoitusmenettelyyn päädyttiin, koska katsottiin, ettei vähemmistöön jääviä ja poissaolevia voi sitoa väenkokousten päätöksiin. (Välimäki 1990, 91-92.)

Ohjelman puuttumisen havaittiin ajan mittaan aiheuttavan lukuisia ongelmia. Sauri eritteli niitä jo vuonna 1983 Suomi-lehdessä toteamalla, että ilman selkeää näkemystä esimerkiksi siitä, miten vihreiden mielestä taloudellisen vallan tulisi jakautua yhteiskunnassa, vihreiden uskottavuudelta katoaa perusta. Lisäksi ohjelman puuttuminen teki liikkeestä Saurin mielestä mystisen ja epämääräisen "Vihreän Voiman". Toisaalta ohjelman muodostaminen vaatisi ideologista työtä, joka taas merkitsisi kantojen lukkoon lyömistä. Tämä taas merkitsisi aatteen vanhentumista ajan mittaan. Näin ollen Sauri näki ideologian samalla myös liikkeen vapaan kehityksen viholliseksi. (Suomi, 8.4.1983.)

Vastoin aiempaa kantaansa Soininvaara kritisoi vahvimman argumentaation periaatetta jo vuoden 1986 organisaatiokeskustelun alla siitä, että ei paras vaan sitkein väittelijä voitti keskustelut, koska niitä ei voitu jossain vaiheessa julistaa ratkenneeksi. Hän koki rasitteeksi myös sen, ettei liike voinut ottaa kantaa edes sellaisiin asioihin, joista vallitsi kohtalainen yksimielisyys (VL 9.5.1986). Jo aiemmin keväällä hän totesi lehdistön määrittelevän vihreiden tavoitteet, jos liike ei tee sitä itse. Lisäksi Soininvaaran mielestä vihreiden äänestäjillä oli oikeus tietää, mitä heidän äänellään aiotaan tehdä (VL 14.2.1986).¹⁰ Pekka Robert Sundell kritisoi, että kukaan ei voi tietää, mitä vihreys on, koska asian todentamiseksi ei ollut yhtään kriteeriä (VL 14.3.1986).

3.4. Muodollinen organisoituminen

3.4.1. Vaalien vaikutus

Vuoden 1987 eduskuntavaaleissa vihreät saivat neljä paikkaa ja siis kaksinkertaistivat paikkamääränsä. Tulos lienee ollut pettymys, sillä mielipidetutkimukset lupasivat huomattavasti tätä parempaa tulosta (Paastela 1987, 16-17). Vuoden 1988 kunnallisvaalit olivat tappiolliset.

¹⁰Vielä vuonna 1983 Soininvaaran mielestä vihreyttä ei ollut tarpeen määritellä sen kummemmin. Vaaleihin liikkeen jäsenet menivät keskenään kilpailevilla "villeillä listoilla" (1983, 37-38).

Välimäki toteaa, että vaalit alkoivat ajan mittaan jäsentää paitsi tarkkailijoiden myös liikkeen jäsenten omaa aikakäsitystä ja määrätä siten vihreiden toimintaa. Välimäen mukaan aloite tässä oli medialla, joka tulkitsi vihreitä koskevia uutisia vaalien kautta (Välimäki 1990, 102).

Vihreästä liitosta puhuttiin julkisuudessa aivan kuin se olisi ollut puolue. Tilanne koettiin turhauttavana, sillä vaikka liitto noteerattiin puolueeksi, se ei rekisteröitymättömänä saanut puoluetukea. (Välimäki 1990, 107; Paastela 1998, 22.)¹¹ Ilmeisesti myös puheet puoluetuen liikettä rappeuttavasta vaikutuksesta (esim. Sauri, Suomi 8.4.1983) olivat myös vaimenneet tähän mennessä.

3.4.2. Järjestäytymiskeskustelu

Päätös vihreän organisaation perusmallista tehtiin syksyllä 1986 pitkän keskustelun jälkeen. Puolueeksi rekisteröitymistä tuki se tosiasia, että vihreät olisivat saaneet sen myötä puoluetukea valtiolta (Paastela 1998, 15-16). Melko vahvan organisoitumisen mallia puoltavat vetosivat johtajuusongelmaan. Muodollisien johtajien puuttuminen ei tarkoittanut todellisuudessa, ettei johtajia ollut. Se tarkoitti, että media valitsi johtajat vihreiden sijaan. Jos vihreät itse valitsisivat johtajansa, he voisivat heidät myös hylätä. Osmo Soinivaara kuvaili kokouksia turhauttaviksi. Ne olivat usein isoja ja organisoimattomia ja niissä käytiin loputonta kiistaa siitä, kuka saisi edustaa vihreitä. Ainoat muodolliset organisaatiot - eduskunta- ja valtuustoryhmät - saivat suhteettoman suuren painoarvon ja vihreiden politiikasta tuli paradoksaalisen eduskuntapainotteista. (Paastela 1998, 16-17; 1987, 29-30.)

Helmikuussa vuonna 1987 Kuopiossa pidetyssä kokouksessa päätettiin perustaa Vihreä liitto, mutta ei siis vielä puoluetta. Sitä johti valtuuskunta, jonka jäsenet valittiin kahden vuoden ajaksi siten, että puolet sen jäsenistä vaihtui vuosittain. Valtuuskuntakauden jälkeen henkilö voitiin valita siihen uudelleen vasta kahden vuoden karenssin jälkeen. Julkilausumista tuli päättää 5/6 enemmistöllä ja se saattoi antaa niitä vain omissaan, ei Vihreän liiton, nimissä. (Välimäki 1990, 93-94; Paastela 1998, 20.)

Ratkaisu muistutti niin kutsuttua SKDL-mallia. Liiton jäsenien oli määrä olla alueellisia tai ideologisia vihreitä ryhmittymiä. Paikallisia ryhmiä ei hyväksytty jäseniksi.

¹¹ Soinivaara ihmetteli lehtituen eväämistä liikkeeltä jo vuonna 1983, kun vihreät olivat saaneet ensimmäiset kansanedustajansa (1983, 41).

Jäsenryhmittymät saivat lähettää kokouksiin yhden edustajan kutakin 50 jäsentään kohden, ei kuitenkaan viittä enempää. Muodollisten sääntöjen rinnalle muotoiltiin erilliset säännöt rekisteröitymättömille ja järjestäytymättömille ryhmille, joiden kautta ne pääsivät mukaan toimintaan. Nämä ryhmät saivat myös lähettää delegaationsa kokouksiin, jossa tehtiin varsinaiset päätökset. Vuotuisen liittokokouksen tehtävänä oli vain vahvistaa päätökset. (Välimäki 1990, 93-94; Paastela 1998, 20-21.)

Pentti Linkolan fasistishenkinen ehdotus vihreiden ohjelmaksi vuonna 1986 saattoi olla yksi tekijä, joka loi tarpeen muodollistaa päätöksentekoa vihreissä. Timo Harakka on arvellut, että monet mielsivät Linkolan ehdotuksen vihreiden kannanotoksi, koska muuta virallisempaa ohjelmaa ei ollut (1998, 126). Kuka tahansa saattoi esiintyä ikäänkuin vihreiden äänitorvena, vaikka valtaosa vihreistä ei olisi ollut ollenkaan samaa mieltä tuon henkilön kanssa. Syntyi tarve luoda virallinen päätöksentekokoneisto ja ohjelma. Linkola oli itse Paloheimon ohella myös yksi vankimpia puoluemallin kannattajia (Rehn 1989, 183).

3.4.3. Hajaannus ja kaksi vihreää puoluetta

Vihreän liiton perustamisen aikoihin liike oli jakaantunut kahteen suuntaukseen: ekologiseen ja sosiaaliseen siipeen. Ekologisen siiven mukaan vihreiden ainoa tehtävä oli estää ekologinen katastrofi. Tämän linjan kannattajat eivät pitäneet siitä, että mukana oli joukko ihmisiä, jotka olivat kiinnostuneita ennen muuta rauhan työstä, tasa-arvoisemmasta kansainvälisestä talousjärjestelmästä tai sosiaalipolitiikan uudistuksista. (Paastela 1998, 21.)

Kuuluisassa puheessaan vuonna 1987 ekologisen suuntauksen johtohahmo ja tuore kansanedustaja Eero Paloheimo arvosteli varsinkin niitä jäseniä, joita kiinnosti enemmän muutokset poliittisissa käytännöissä kuin itse politiikan sisältö. Ilmeisesti tähän aatteelliseen erimielisyyteen sekoittui melkoisesti myös henkilökohtaisia ristiriitoja. (Paastela 1998, 21.)

Helsingin kokouksessa 1987 ekologista suuntausta kannattavan Vihreiden elämänsuojelijoiden liiton ja Vihreän liiton välille syntyi kiistaa, joka johti sittemmin kahden puolueen perustamiseen (Välimäki 1990, 81). Sisäisiä ristiriitoja liikkeessä oli jo edellisvuonna. Espoon tapaamisessa vuonna 1986 liikkeen johtohahmot Eero Paloheimo, Erkki Pulliainen ja Pentti Linkola uhkasivat perustaa ekologisen puolueen, elleivät vihreät

järjestä syksyyn mennessä toimintaansa tyydyttävästi (Välimäki 1990, 75-77).¹²

Vihreissä aiheutti huolta heidän nimityksensä 'vihreät', jonka kuka tahansa saattoi omia itselleen. Lokakuussa 1987 Vihreiden elämänsuojelijoiden liitto neuvotteli liittymisestä Vihreään liittoon. Osapuolet eivät päässeet yhteisymmärrykseen ja elämänsuojelijat päättivät perustaa oman vihreän puolueensa Vihreät rp:n. Tämän seurauksena myös Vihreän liiton valtuuskunta päätti 7. helmikuuta vuonna 1988 perustaa puolueen. (Harakka 1998, 138; Välimäki 1990, 94-96; Paastela 1998, 24).

Vihreät rp:n perustajat onnistuivat keräämään tarvittavat 5000 puolueen perustamiseen tarvittavaa kannattajakorttia. Puolue merkittiin puolerekisteriin 26. huhtikuuta vuonna 1988, mutta jo vappuna sen puheenjohtaja Eero Paloheimo erosi tehtävistään. Ilmeisesti puolueen perustaminen oli ollut sen puheenjohtajalle ja keskeiselle puuhamiehelle vain järjestökamppailun taktinen liike. Monet keskeiset elämänsuojelijat erosivat puolueesta sen ymmärrettyään. Harakan mukaan ratkaisevaa oli, että Erkki Pulliainen irtautui puolueesta. Sekä Pulliainen että Paloheimo liittyivät Vihreään liittoon. Puolueen toiminta alkoi keskittyä Turun seudulle, jossa se osallistui tuleviin vaaleihin Ekologisen puolueen nimellä. (Harakka 1998, 142; Paastela 1998, 25.)

Sosiaalisiin ja kansainvälisiin kysymyksiin suuntautunut siipi siis tavallaan voitti järjestäytymiskamppailun. Joitakin vihreiden keskeisiä jäseniä ja aatteen rakentajia sekä opiskelijajärjestö Valomerkki ja feministit kuitenkin lähtivät Vihreästä liitosta, kun siitä päätettiin perustaa puolue. Harakan mukaan liitolle tuli myös tarve osoittaa olevansa todellinen ympäristöpuolue ja lopettaa sisäinen kahtiajako. (Harakka 1998, 140-143.)

Puolueeksi rekisteröitymisen vastustajia varten päätettiin perustaa uusi instituutio Kirjava satama, joka kokoontuisi kahdesti vuodessa suunnittelemaan vihreiden toimintaa. Siitä ei kuitenkaan lopulta muodostunut merkityksellistä elintä. Paastelan mielestä päätös ilmensi kuitenkin vihreissä vielä tuolloin vahvana vallinnutta puoluevastaisuutta. Kokouksessa päätetyssä menettelytapajulistuksessa todetaan, että puolueen on oltava vain liikkeen väline. Edustajat ja valtuutetut olivat edelleen itse vastuussa päätöksistään, eivätkä olleet sidoksissa puolueen päätöksiin. Ryhmäkuria ei edelleenkään ollut. Moraalisena ohjeena annettiin, että

¹²Paastela arvelee, että osa liikkeen jäsenistä äänesti järjestömallia puoluemallin sijasta, koska he halusivat näin estää vihreiden jakaantumisen (Paastela 1998, 19). Myös Harakan mukaan puolueeksi muutettavissa olevan järjestömallin valitsemalla vihreät olivat tulleet Paloheimon kannalle (Harakka 1998, 135.)

luottohenkilöiden on tarpeen tulleen kerrottava muille, mitä he ovat tekemässä ja mistä syistä. (Paastela 1998, 24.)

Kunnallisvaalit vuonna 1988 olivat edellisiin vuoden 1987 eduskuntavaaleihin nähden tappiolliset. Sisäistä riitaisuutta on pidetty syynä tähän heikkoon menestykseen. Vihreät saivat tosin paikkoja sellaisissa kunnissa, joissa heillä ei niitä aiemmin ollut. (Paastela 1998, 25.)

3.4.4. Luopuminen valtaa hajauttavista säännöistä

Organisaatiokeskustelua käytiin myös puolueeksi kirjoittautumisen jälkeen. Viidessä vaalipiirissä ei ollut alueellista vihreää organisaatiota, eikä niissä voinut näin olleen liittyä vihreiden jäseneksi muutoin kuin ideologisten järjestöjen kautta. (Paastela 1998, 26.)

Yksi viimeisistä vallan keskittymisen vastaisista varotoimista - valtuuskunnan rotaatiomenettelystä - luopumisesta alettiin keskustella vuonna 1989. Väitettiin, että menettely haittaa valtuuskunnan toimintaa, koska kausi päättyy, kun jäsen alkaa oppia politiikkaa. Vihreän langan pääkirjoituksessa pelättiin, että tiukka rotaatio tekee liikkeen johtajista kasvottomia amatöörejä. ("Vihreä liitto pesee kasvojaan" VL 2.6.1989; Paastela 1998, 26.)

Turun kokouksessa vuoden 1989 keväällä puheenjohtajan rotaatioaikaa päätettiin pidentää kahdesta neljään vuoteen. Puheenjohtaja kuitenkin valittiin vain vuodeksi kerrallaan. Puheenjohtajana toimi tuolloin Heidi Hautala. Samalla puheenjohtajan valinta siirrettiin valtuuskunnalta liittokokoukselle ja paikallisryhmät hyväksyttiin liiton jäseniksi. (Paastela 1998, 26; Välimäki 1990, 83, 88.)

Syyskokouksessa vuonna 1992 Vihreä liitto päätti luopua periaatteesta, ettei kansanedustaja voi toimia puheenjohtajana. Tämän kahdella pallilla istumisen oli alkujaan arveltu keskittävän valtaa ja eritoten keskittävän valtaa liikaa eduskuntaan. (Paastela 1998, 28; 2001, 20.)

Uudistusta pohtinut työryhmä totesi jo vuonna 1989 Vihreässä langassa, että liiton valtuuskunta oli poliittisesti täysin merkityksettömäksi jäänyt elin. Kaikki valta oli kirjoituksen mukaan keskittynyt eduskuntaryhmälle ja liiton työvaliokunnalle. ("Puheenjohtajan paikka katkolla" 10.11.1989.) Kansanedustaja Pekka Haavisto valittiin

seuraavan vuoden 1993 syyskokouksessa Vihreän liiton puheenjohtajaksi. (Kankaanpää 7.5.2001.)¹³

Vuonna 1993 vihreissä keskusteltiin organisaation muuttamisesta samanlaiseksi muiden olemassaolevien puolueiden kanssa. Se tarkoitti, että puolueeseen liitettäisiin puoluekokouksen valitsema toimeenpaneva elin. 30-jäseninen valtuuskunta oli tuolloin myös toimeenpaneva elin, mutta se ei johtanut puolueen päätöksentekoa. Puoluesihteri David Pemberton totesi, että kansalaiset muodostivat kuvan vihreistä kymmenen mediassa esiintyvän johtohenkilön perusteella ja vain kolme heistä oli valtuuskunnan jäseniä. Ilmeisesti Pembertonin mielestä näiden tunnettujen henkilöiden tulisi olla puolueen johdossa. Varapuheenjohtajat olivat maakuntien tuntemattomia poliitikkoja, jotka oli valittu heidän kannatuksensa tukemiseksi vaalipiireissään. Puoluesihteri teki em. muutosehdotuksen, joka ei ilmeisesti saanut paljon vastustusta osakseen. Toimeenpanoelin perustettiin marraskuussa 1993. Varapuheenjohtajiksi ei enää valittu maakuntien tuntemattomia. (Paastela 1998, 30.)

Samaan aikaan, kun vihreät 'tavallistuivat' järjestöllisesti, lama sulatti yhden vihreiden yhteiskuntakritiikin kulmakivistä. Pekka Sauri totesi puheenjohtajakaudellaan 90-luvun alussa, että vihreät nousivat talouskasvun myötä. Talouskasvua on vaikea vastustaa ellei ole talouskasvua. (Harakka 1998, 151-153.) Myös keskustelu Vihreässä langassa muuttui selvästi. 1980-90-lukujen vaihteen kulutus- ja talouskasvukritiikki katosi lähes olemattomiin 1990-luvun parin ensimmäisen vuoden aikana.

Tavallistumisesta huolimatta vihreiden organisaatiossa on vielä piirteitä, jotka erottavat sen vanhoista puolueista. Vihreiden puolue toimistossa työskentelee neljästä viiteen päätoimista toimitsijaa. Määrä on pieni verrattuna vanhojen isojen puolueiden toimistoihin, joissa työskentelee 40-70 päätoimista työntekijää. Tämä johtuneepätavallisen alhaisesta jäsenmäärästä puolueessa. (Paastela 1998, 40.)

¹³Harakka väittää virheellisesti, että Haavisto valittiin puheenjohtajaksi samassa kokouksessa kuin sääntöä muutettiin (Harakka 1998,162). Myös Välimäellä on Vihreän liiton kotisivujen historiikissään väärä tieto (Välimäki 2000, 4).

3.5. Ensimmäinen yleisohjelma ja vuoden 1991 menestysvaalit

Jyväskylän kokouksessa vuonna 1990 hyväksyttiin vihreiden ensimmäinen laaja yleisohjelma. Välimäki katsoo tuon tapahtuman päättäneen puolueen perustamisvaiheen. (Välimäki 1990, 84.)

Ohjelmassa todettiin, että ekologinen tasapainotalous merkitsee kapitalismista ja sosialismista eroavan kolmannen kehitystien valitsemista. Siinä aineellisen tuotannon jatkuva kasvu käy tarpeettomaksi ja koko talous on sopeutettu ekosysteemin periaatteisiin. Talouspolitiikkaa vaadittiin sidottavaksi päätösten ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn. Ympäristöä tuli suojella ohjaavalla verotuksella. Toiseksi ohjelmassa kannatettiin nk. kansalaispalkkajärjestelmää. Kolmas teema oli kansalaisdemokratia; suoraa osallistumista, keskustelua ja avoimuutta olisi lisättävä yhteiskunnassa. (Nousiainen 1992, 89-91.)

Myös muut puolueet huomioivat jo tuolloin ympäristönsuojelun ohjelmissaan. Vasemmistoliiton vuoden 1991 vaalien ohjelman mukaan energian kulutus olisi ensin jäädytettävä vuoden 1990 tasolle ja sitten vähennettävä sitä jopa 30 prosentilla. Keskusta oli sanoutunut irti jatkuvan kasvun pyrkimyksistä jo vuoden 1982 ohjelmassaan. (Nousiainen 1992, 77-84.)

Vuoden 1991 eduskuntavaalit olivat voitokkaat vihreille. Puolue sai 6,8 prosenttia äänistä ja kymmenen paikkaa eduskunnassa. Harakka lukee tämän ainakin osittain puolueen eheytyksen ansioksi ja eheytyksen paljolti Heidi Hautalan ansioksi. Vaalit olivat erityisen voittoa Hautalalle. (Harakka 1998, 143.) Tuolloin tuli ensimmäisen kerran vakavasti kyseeseen, että vihreät menevät mukaan hallitukseen. Osmo Soinivaaran mukaan vihreiden pitäisi olla valmis tekemään kompromisseja jopa ydinvoiman kaltaisissa kysymyksissä. Tämä sai vihaisia vihreiden periaatteiden pettämistä arvostelevia vasta-argumentteja. (Paastela 1998, 27-28.)

Vihreät keskustelivat hallitukseen osallistumisesta jo vuonna 1989. Heidi Hautala oli silloin kielteisellä kannalla. Hän kysyi:

“...voisivatko vihreät olla mukana hallituksessa, jonka vallassa esimerkiksi maan itsemurhaluvut tai lasten pahoinvointi eivät kääntyisi vahvasti laskuun? ...Se saattaisi vaatia melko syvällisiä rakenteisiin käyviä muutoksia yhteiskunnassa jopa niin, etteivät ne ole hallituksen vallassa (VL 2.6.1989).

Hautala siis vielä tuolloin ainakin epäili hallitustyön mahdollisuuksia todellisten syvällisien muutosten toteuttamiseksi. Hallitukseen meno yhdessä keskustan ja kokoomuksen kanssa kariutui vihreiden tiukkoihin ehtoihin. Kokoomus ja keskusta eivät hyväksyneet vihreiden vaatimusta energian kulutuksen alentamisesta kaksi prosenttia vuosittain (Paastela 1998, 28).

Myös seuraavat kunnallisvaalit vuonna 1992 olivat menestys. Helsingissä vihreiden kannatus nousi 17 prosenttiin ja valtuustoryhmä yli kaksinkertaistui (Harakka 1998, 146).

Vihreillä ei ollut yhtenäistä kantaa Euroopan unioniin liittymisestä kysyvässä kansanäänestyksessä vuonna 1994, eikä yhteistä ehdokasta samana vuonna järjestetyissä presidentinvaaleissa.

3.6. Vihreät hallituksessa

Vuoden 1995 eduskuntavaalit olivat hienoinen takaisku vihreille. Puolue sai 6.5 prosenttia äänistä ja menetti yhden eduskuntapaikan. Vihreiden silloinen puheenjohtaja Pekka Haavisto, jota ei valittu eduskuntaan, vaati vihreiden profiilin korottamista - ja erontekoa vasemmistosta. Haavisto oli huolissaan siitä, että Suomen vihreille kävisi kuten Ruotsin vihreille, jotka yhdistetään automaattisesti vasemmistoon. (Paastela 1998, 32; 2001, 6)

Vihreät menivät kuitenkin sosiaalidemokraattien johtamaan hallitukseen eduskuntaryhmän ja valtuuskunnan yhteisellä päätöksellä, jossa 31 oli hallitukseen menon puolesta ja kuusi vastaan (Paastela 2001, 8). Paavo Lipposen aatteellisesti laveaan 'sateenkaarihallitukseen' liittyminen vuonna 1995 aiheutti tosin paljon tyytymättömyyttä vihreiden joukossa. Vihreät saivat vain yhden ministerinsalkun. Ympäristöministerin tehtävä annettiin Pekka Haavistolle.¹⁴ Ruotsalainen kansanpuolue sai kaksi hallituspaikkaa, vaikka sen äänimäärä oli pienempi. (Paastela 1998, 33-35; 2001, 18.)

Normaalista puoluekäytännöstä poiketen sama henkilö ei toiminut vihreissä ministerinä ja puolueen puheenjohtajana samaan aikaan. Vihreiden puheenjohtaja näet vaihtui samana vuonna ja Tuija Brax valittiin puheenjohtajaksi. Ulkopuolisten tarkkailijoiden epäilyksistä

¹⁴Pekka Haavisto valittiin ympäristöministeriksi 22 äänellä. Osmo Soinivaara sai seitsemän ja Satu Hassi kuusi ääntä. Harakka, jonka mielestä vihreitä johti pieni sisäpiiri, kritisoi Vihreässä langassa sitä, että juuri henkilökohtaisesti vaalit hävinnyt vihreiden puheenjohtaja valittiin ministeriksi. Harakka arveli valinnan johtuvan siitä, että puheenjohtaja kuului tähän sisäpiiriin, 'perheeseen', jonka jäsenet kannattavat aina toisiaan. (Harakka 1989, 159-161.)

huolimatta tämä ei tehnyt ministerin asemaa mahdottomaksi. Paastelan arvion mukaan tämä on viite vihreiden poikkeavasta poliittisesta kulttuurista. (Paastela 1998, 33-35; 2001, 18.)

Hallitukseen menoa kritisoitiin siksi, että vihreät sitoutuivat hallitusohjelman myötä maan talousongelmien ratkaisuun nopean talouskasvun avulla. Tämä oli melko dramaattinen käänös vihreiden aatteellisessa historiassa. ‘Laadullisen kasvun’ hyväksyminen oli tosin ollut vihreiden linjana jo lamasta lähtien. Vihreät saivat läpi 40 pennin korotuksen bensiinin hintaan. Hallitusohjelmassa oli myös vanhojen metsien suojeluun liittyviä ohjelmia ja luonnonsuojelulain uudistus. Energiaverotus näyttää olleen kuitenkin neuvottelujen tärkein kysymys. Hallitus päätti korottaa energiaveroja 1,1 miljardilla markalla ja alentaa tuloveroa saman verran. Energiaveron toteuttamistapa kuitenkin aiheutti riitaa vihreiden sisällä. (Paastela 1998, 35-36; 2001, 7).

Energiaverokysymykseen liittyi myös erimielisyyttä vihreiden linjan kompromissisuudesta. Ilmeisesti osittain tämän kiistan seurauksena vihreät valitsivat vuonna 1997 uuden puheenjohtajan riitaisissa merkeissä. Uusi puheenjohtaja Satu Hassi ei ollut helsinkiläinen vaan tamperelainen, joten Helsingin ja muun Suomen vastakkain asettuminen ilmeisesti lisäsi kärhämää. Helsingin on ollut sekä aktiivisuudeltaan että kannatukseltaan vihreiden ydinaluetta. Tämä on heijastunut siihen, että liiton toiminta on ollut pääkaupunkikeskeistä. Lisäksi vihreiden hallituksen kokoonpano muuttui kokouksessa lähes kokonaan. (Paastela 1998, 37.)

3.7. Miksi organisatoriset uudistuspyrkimykset kariutuivat?

Suomen vihreiden pyrkimys valtaa hajauttaviin sääntöihin ja vähä vähältä niistä luopuminen muistuttaa länsisaksalaisen vihreän liikkeen ja puolueen kehitystä. Carter kysyy saksalaista vihreää liikettä koskevassa kappaleessa, sisältääkö ‘antipuoluepuolue’-malli paradoksin. Nakertavatko säännöt, jotka suunniteltiin dynaamisen osallistuvan demokratian luomiseen, lopulta puolueen sisäistä demokratiaa? Carter toteaa, että malli sisälsi oletuksen, että puolueella olisi jatkuvasti käytössä korkeasti motivoitunut, sitoutunut ja aktiivinen osallistujakunta. Rotaatio ja kahdella pallilla istumisen kielto vaativat paljon aktiivisia osallistujia. Vaalimenestys lisäsi toimitsijoiden tarvetta, mutta ei lisännyt jäsenkunnan määrää (2001, 112).

Kun Saksan vihreä liike oli laantunut 1980-luvun puolivälissä, maltillinen siipi ‘realot’, joihin mm. Joscha Fischer kuului, halusivat tehdä vihreistä tavanomaisen puolueen organisaatorakenteita myöten. Keskustelu jatkui, kunnes vuoden 1990 tappiolliset vaalit saivat vihreät kallistumaan realojen kannalle. (Carter 2001, 108-113.)

Valtaa hajauttavat säännöt näyttävät perustuvan perustuvat liikkeen huippuhetkien todellisuuskäsitykseen. Vallan hajauttaminen ja tehtävien kierrättäminen vaatii suuren aktiivisen jäsenistön, joka saattaa hyvinkin olla käytössä liikkeen nousukaudella. Laskukaudella liike näyttäisi joutuvan terävöittämään organisaation hierarkiaa. Eräs hierarkisoitumisen syy saattaa olla jatkuvien osallistumisvaatimusten tuottamat syyllisyyden tunteet, jotka taas lisäävät kiittollisuudentunnetta aktiivisia jäseniä kohtaan. Michels ja Machiavelli olivat yhtä mieltä siitä, että yksi oligarkian syy ja yksinvaltiaaksi pääsemisen keino on joukkojen tuntema kiittollisuus johtajia kohtaan. (Michels 1925, 61, 65-66; Machiavelli 1516, 78-79, 83, 116-117, 331-332). Kiittämättömyys toimitsijoita kohtaan ei ole toisaalta mikään lääke tähän ongelmaan, kuten Herbert Kitscheltin tutkimukset osoittavat.

Herbert Kitschelt on tutkinut vuonna 1990 julkaistussa tutkimuksessaan Belgian ja Länsi-Saksan “vasemmistoliberaaleja” puolueita, joiksi hän kutsuu Saksan vihreitä ja Belgian ekologisia puolueita Agalev ja Ecolo. Hän havaitsi, että näiden puolueiden jäsenet tunsivat vähän lojaalisuutta ja toisinaan suoranaista ylimielisyyttä organisaatiota ja puoluettaan kohtaan. Monet jäsenistä olivat hyvin individualistisia ja ideologisesti suuntautuneita intellektuaaleja, jotka olivat haluttomia ottamaan vastaan organisaation toimintaan liittyviä velvollisuuksia. Liikkeiden jäsenistö pysyi pienenä, koska harva liikkeeseen myötämielinen henkilö varsinaisesti liittyi siihen ja koska monet luopuivat jäsenyydestään nopeasti liittymisensä jälkeen. (Kitschelt 1990, 181, 189-193.)

Kitschelt havaitsi, että osallistumiseen perustuva organisatorinen säännöstö tuotti päinvastaisen tuloksen kuin oli tarkoitus. Muodollisten tehtävien hoitaminen ei ollut palkitsevaa, koska niiden hoitajalla ei ollut todellista valtaa. Jäsenten Michelsin oligarkiateoriasta tekemä tulkinta aiheutti epäluottamuksen puolueiden toimitsijoita kohtaan. Toimitsijoiden odotettiin hoitavan jokapäiväiset hallinnalliset rutiinit, mutta heidän itsenäisesti antamiinsa lausuntoihin olennaisista poliittisista kysymyksistä suhtauduttiin vihamielisesti. Harva halusi lopulta hoitaa puoluetoimistojen epäkiittollisia tehtäviä. Puolueen sisäinen yhteydenpito ja toimintojen yhteensovittaminen kärsivät. (Kitschelt 1990, 189-193.)

Koska puolueiden omat organisaatiot olivat heikkoja, niiden parlamenttiryhmät muodostuivat merkittäväksi valtakeskittymäksi (Kitschelt 1990, 189-193), aivan kuten Suomessakin tapahtui (kappale 3.5.). Organisaation heikkous ei tosin näytä johtuneen Suomessa niinkään toimitsijoiden puutteesta, vaan käytäntöjen tehottomuudesta. Toisaalta voi myös kysyä, saattoiko liike edes organisoitua tiiviisti ja tehokkaasti sen toiminnan alkuvaiheessa vai olisiko tehokkaiden järjestökäytäntöjen omaksuminen heti vieraannuttanut suuren osan tärkeistä ryhmittymistä liikkeen ulkopuolelle.

Liian laajalti käytettynä rotaatio on tehotonta organisaation toiminnan ja tuloksien kannalta. Kuten Michels havaitsi, joukkojen pätemättömyys antaa johtajavaltaisuudelle sekä moraalisen että käytännöllisen oikeutuksen. (Michels 1925, 77-84). Kuten jo aiemmin totesin, valtuuskunnan nopeatahtisesta rotaatiosta haluttiin luopua, koska se lisäsi valtuuskunnan jäsenten pätemättömyyttä (“Vihreä liitto pesee kasvojaan” VL 2.6.1989; Paastela 1998, 26).

Vihreiden pidättäytyminen organisaatiosta estääkseen Michelsin ‘oligarkian rautaisen lain’ toteutumista olisi ollut lain muotoilijan mielestä nurinkurista. Organisaatio oli Michelsin mielestä ainoa mahdollisuus muodostaa (luokan) kokonaistahto. “Demokratiaa ei voida ajatella ilman organisaatiota”, sanoo Michels ja kehottaa etsimään keinoa, jolla organisaation sisäsyntyiset ongelmat voidaan poistaa. Johtajien poistaminen oli Michelsin mielestä mahdotonta. (1925, 42-43, 242-243. 248.)

Vaikka kaikkialle ulottuva rotaatio johtaa kehnoihin tuloksiin, vaikuttaa se suppeasti käytettynä toimivalta ratkaisulta. Suomalaisen vihreän liikkeen puheenjohtajan rotaatio näyttää tuottavan runsaan joukon kyvykkäitä ja näkyviä vihreitä poliitikkoja ja pitävän puolueen kuvan tuoreena. Onkohan vihreiden malli ollut yllyke kiihtyvään puheenjohtajan tehtävien kierrätykseen myös muissa puolueissa? Kokoomuksella ja keskustalla on uusi puheenjohtaja ja myös sosiaalidemokraattien puheenjohtaja Paavo Lipponen joutui vastikään kilpailemaan paikastaan haastajansa Erkki Tuomiojan kanssa.

4. Sisällön erittely

4.1. Tutkimusmenetelmän esittely

Olen tutkinut Vihreästä langasta kvantitatiivisen sisällön erittelyn menetelmällä, minkälaisia asioita liike piti ongelmina maailmassa ennen ja nyt sekä erityisesti, mitä liikkeissä pidetään ongelmien viimekätisenä aiheuttajana ja minkälainen muutos nähdään tarpeelliseksi ongelmien ratkaisemiseksi. Liikkeen pyrkimyksien ytimessä on viime kädessä määritellä asioita uudelleen, saada ihmiset näkemään asiat uudessa valossa (Tarrow 1998, 109-112). Liike pyrkii määrittelemään sellaisia asioita ongelmiksi, joita ei ole ennen pidetty ongelmina tai moraalittomaksi asioita, jotka on aiemmin hyväksytyt (esimerkiksi turkistarhaus) sekä tietenkin myös määrittelemään hyväksyttäväksi asioita, joita on perinteisesti paheksuttu (esimerkiksi homoseksuaalisuus). Ajatuksena on, että pelkästään se ei ole olennaista, mikä liikkeessä on määritelty ongelmaksi, vaan kiinnostavaa on erityisesti se, mikä on määritelty ongelmien syyksi.

Olen luokitellut ongelman tematisoinnin ensinnäkin sen mukaan, minkä yhteiskunnan osa-alueen ongelmaksi asia nähdään. Toiseksi olen luokitellut tematisoinnit ympäristöteemoittain. Kolmanneksi olen määritellyt, minkälaista aluetta ongelman katsotaan koskevan ja neljänneksi olen luokitellut sen vielä artikkelin tyyppin mukaan. Luokittelujärjestelmä on liitteenä.

Olen rajannut sisällön erittelyä koskevan osan tutkielmaani koskemaan vain ympäristöön ja eläimiin liittyviä teemoja. Näin aineisto on ollut helpommin luokiteltavissa. Olen tästä huolimatta lukenut Vihreästä langasta myös muita aiheita koskevat pääkirjoitukset, kolumnit ja mielipidekirjoitukset saadakseni yleiskuvan liikkeestä. Rajatapaukset kävin läpi ja otin mukaan, jos niissä tematisoitiin ongelmia tai esitetään vaatimuksia, jotka jäävät rajaukseni sisäpuolelle.

4.1.1. Sisällön erittely menetelmänä

Sisällön erittely tarkoittaa menetelmää, jossa sisältö pelkistetään tilastolliseksi dataksi erityistä luokittelujärjestelmää käyttäen. Jotta pelkistäminen ei menisi liian pitkälle olen tehnyt luokittelun yhteydessä muistiinpanoja, joihin voin tarvittaessa palata. Tietyllä menetelmällä tehdyt muistiinpanot ovat puolittaista pelkistämistä, jotka eivät kuitenkaan

aivan riitä näkemään kokonaisuutta. Muistiinpanoilla ja tilastolla siitä, mitä liikkeet tematisoivat ongelmiksi, ratkaisuehdotuksiksi ongelmiin ja minkälaisia vaatimuksia niiden (kirjoitushaluiset) aktivistit esittävät, olen hankkinut tiivistettyä tietoa siitä, minkä luonteisia nämä liikkeet ovat nyt ja ennen. Veikko Pietilä toteaa:

Milloin tutkittava aineisto taas on laaja, milloin kuvailtavia sisällöllisiä piirteitä on paljon ja milloin kuvailussa pyritään vertailtavuuteen ja yleistettävyyteen, on luokitteleva ja tilastollinen kuvailu useinkin pelkkää sanallista kuvailua pätevämpi menettelytapa. Laajaa tai useita eri sisällöllisiä piirteitä sisältävää aineistoa on vaikea hallita mielessään ellei apuna käytä ainakin jonkinlaista sen luokitteluun sopivaa järjestelmää tai kaaviota. (Pietilä 1973, 33.)

Koska tarkasteleman aikaväli on pitkä ja tarkoitukseni on pyrkiä jonkinlaiseen yleistettävyyteen, sisällönerittely on aiheeseeni ja aineistooni sopiva metodi.

Olen siis kirjoittanut muistiin, mitä ongelmia niissä nähdään maailmassa ja mitä ehdotuksia ja ratkaisuja niissä tarjotaan. Sitten katson mihin luokkaa kyseinen ongelma tai ratkaisuehdotus sopii. Analysoin jokaisesta vuosikerrasta neljä lehteä. Ottamalla aina yhden lehden neljännesvuosittain kadotan aina artikkelin kontekstin eli aiemmissa lehdissä asiasta käydyn keskustelun tuottaman merkitysyhteyden, mutta en ole huomannut, että siitä aiheutuisi mitään ongelmaa.

4.1.2. Radikaalius sisällön erittelyssä

Yhteiskunnallisen liikkeen radikaaliudella voidaan tarkoittaa sekä epäkonventionaalisia toimintamuotoja että vaatimusten radikaaliutta. Sisällönerittelyssä radikaalisuus jakaantuu kolmeen luokkaan: ensinnäkin vaatimuksiksi perinpohjaisista yhteiskunnan rakenteellisista muutoksista, joita ovat vaatimukset koko talouden tai poliittisen järjestelmän muuttamiseksi. Toiseksi radikaalisuus voidaan nähdä vaatimuksina yleisen ajattelutavan ja kulttuurin perinpohjaiseksi muuttamiseksi. Kolmanneksi radikaalina pidän yksilöille osoitettua kehotusta toimintaan, jos kehotuksessa mainitusti hyväksytään myös lainvastaiset menettelytavat. Tällainen kehoitus kiistää valtion legitimitetin tavalla, jota voi pitää radikaalina.

Epäradikaalina voi taas toisaalta pitää ongelmien näkemistä teknisiksi tai yksilöllisen valinnan kysymyksiksi. Yhtä lailla epäradikaalia on se, että ongelma on määritelty, mutta sille ei ole tematisoitu mitään aiheuttajaa tai ratkaisumallia. Tätä voisi kutsua poliittiseksi neutraaliudeksi. Tavanomainen uutisjournalismi pyrkii tällaiseen kantaottamattomuuteen,

joten sen muutokset Vihreässä langassa kertovat osaltaan lehden uutisjournalismin kehityksestä. Toisaalta uutisen tekeminen vaatii aina monia valintoja siitä lähtien ketä juttuun haastatellaan ja kenelle annetaan viimeinen sana. Täysin neutraalia uutista ei voi olla, koska jo ympäröivä kulttuuriympäristö määrää, mitä pidetään neutraalina, jos siihen edes tosissaan pyritään. Siksi otin mukaan luokitteluuni myös uutiset.

Näiden kahden ääripään välissä ovat erilaisille yhteiskunnan institutionaalisille tasoille ulottuvat tavanomaiset edustuksellisiin poliittisiin elimiin kohdistuvat vaatimukset ja maltilliset vaatimukset rakenteellisista muutoksista.

Nämä luokat eivät kuitenkaan riitä kattamaan koko liikkeen ongelmanasettelun kirjoa. Osalle ongelmista määritellään kirjoituksissa syyllisiä kuten esimerkiksi yritys nimeltä mainiten, eikä ongelmaa analysoida sen pidemmälle esimerkiksi lainsäädännölliseksi tai kansainvälisten sopimusten kysymykseksi. Sen sijaan se luo vihollisasetelmaa ‘meidän’ ja ‘heidän’ välille.

4.1.3. Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Sen määrittelemiseksi mitä kussakin artikkelissa on pidetty viimekätisenä ongelmana, joudun välillä tulkitsemaan tekstejä paljon. Tämä aiheuttaa ongelmia menetelmän reliabiliteetin kanssa. Reliabiliteetti tarkoittaa sitä, kuinka yhteneväisesti toinen ihminen luokittelisi, tai itse toisena ajankohtana, luokittelisi saman aineiston. Jos joku toinen siis tulkitsisi tekstejä eri tavalla ja luokittelisi ne eri luokkiin kuin minä, olisi tietenkin aika kyseenalaista, kuinka satunnaista koko luokittelu minunkin kohdaltani on ollut ja kuinka luotettavia tulkintoja tuloksista voi tehdä. (Esim. Pietilä 1973, 238-239; Borg 1965, 130.)

Borgin mukaan tuloksen reliabiliteetin varmistamiseksi on otettava huomioon mittavälineiden yhtäpitävyys, tarkkuus, objektiivisuus ja mittakohteen pysyvyys. Ensinnäkin on siis varmistettava, että tulos eri mittareita käyttämällä on yhdenmukainen. Toiseksi mittavälineen on annettava saman havainnoitsijan eri kerroilla samanlaisia tuloksia. Kolmanneksi mittarin on annettava eri havainnoitsijoille samanlaisia tuloksia. Neljänneksi on tutkittava, miten luokittelupäätöksen harkinta on pysynyt samana kohteen eri ajanjaksojen ollessa kyseessä. (Borg 1965, 131-132.)

Erityisesti viimeiseksi mainittu kohta on oleellinen omassa tutkimuksessani. Asia olisi ollut helppo ratkaista tekemällä useita pieniä otoksia eri vuosikerroista. Ongelmana on se, että

uskoin kykeneväni analysoimaan huomattavasti suuremman osan lehtiä kuin todella saatoin lopulta tehdä. Arvelin olevani varovainen, kun tyydyin alunperin vain neljään lehteen kustakin vuosikerrasta, mutta jo tämä osoittautui tavattoman aikaavieväksi otokseksi enkä kyennyt ottamaan kokonaan uutta otosta tulosten varmistamiseksi kuten alunperin oli tarkoitukseni. Jos nyt aloittaisin analyysin tekemisen uudestaan, analysoisin aluksi vain yhden numeron vuotta kohden ja toistaisin saman prosessin neljä kertaa. Tulosten analysoiminen ei olisi hankalaa, koska tietokone lajittelee saman vuoden tapaukset vaivatta omiin luokkiinsa.

Tutkimusyksiköitä eli artikkeleita analysoin 468 kappaleita ja havaintoyksiköitä eli erilaisia ongelman tai ratkaisun tematisointeja löysin noin tuhat.

Luokittelun relibiliateetin tarkastin ensinnäkin luokittelemalla alkupään numeroita uudestaan ja tarkistamalla miten pitkälle luokittelu on yhteneväinen alkuperäisen luokittelun kanssa. Ensimmäisessä tarkistuksessa 59 prosenttia yhteiskunnallisen tason luokittelusta ja täsmälleen saman verran teemoittaisesta luokituksista osui yksiin alkuperäisen luokittelun kanssa. Osittain tämä johtuu siitä, että jo itse tematisointeja löytyi ensimmäisessä luokituksessa 50 ja toisessa 58. 63 prosenttia luokituksista osui samaan pääluokkaan ensimmäisellä ja toisella kierroksella.

Tulokset olivat hyvin samanlaisia kummallakin kerralla. Parlamentaarisen päätöksenteon kysymykseksi luokittelin ensimmäisessä ja toisessa luokittelussa saman 34 prosenttia kaikista määrittelemistäni tematisoinneista. Samoin kulttuuriseksi eli ajattelutavalliseksi ongelmaksi luokittelin ensimmäisellä kerralla 14 ja toisella 12 prosenttia tematisoinneista. Personoitujen syyllisten määrä heitti kahdeksasta prosentista 10 prosenttiin ja teknisiksi ymmärretyt tematisoinnit kuudesta prosentista kolmeen prosenttiin. Maltillisia rakenteellisia muutoksia ei tematisoitu kummassakaan luokittelussa.

Parasta olisi, jos joku toinen henkilö tekisi vastaavan tutkimuksen Vihreästä langasta. En halunnut pyytää läheisiäni tekemään tarkistusluokittelua, koska se olisi ollut menetelmän mutkikkuudesta johtuen kohtuuton vaatimus. Sisällön erittelyn tulos sopi hyvin tukemaan sen jälkeen tekemääni laadullista tutkimusta.

4.1.4. Otos

Eskolan mukaan otos on turvallisinta valita satunnaisotoksella, jotta otoksesta ei tulisi systemaattisesti vinoutunut (Eskola 1966, 116). Lehden luonteen ja tutkimuksen luonteen vuoksi mielestäni ei ole syytä epäillä systemaattisen otoksen aiheuttaneen mitään vinoumaa. Varmuuden vuoksi valitsen lehtiä tasaisesti kuukauden eri ajoilta siltä varalta, että toimituksessa on tapana käsitellä esimerkiksi kuun ensimmäisessä lehdessä enemmän ympäristöasioita, toisessa enemmän kehitysmaa-asioita jne. Systemaattisen otoksen ansiosta jonkin vuoden otos ei pääse keskittymään samaan ajankohtaan, jolloin jokin tapahtuma on ehkä tuottanut paljon juuri tietyn tyyppistä aineistoa - esimerkiksi jokin onnettomuus.

Veikko Pietilä korostaa sisällönerittelyoppaassaan luokittelujärjestelmän merkitystä. Olennaista on, että luokittelu vastaa ongelman asettelua (Pietilä 1973, esim.96). Luokitteluni on vastannut hyvin tarkoitustaan eli se kertoo mielestäni hyvin liikkeen radikaaliudessa tapahtuneista muutoksista. Tematisoimalla liikkeen jäsenten ympäristöasioissa näkemiä ongelmia ja ratkaisuehdotuksia ja -vaatimuksia, pääsee hyvin liikkeen poliittisen luonteen ytimeen juuri nimenomaan yhteiskunnallisena muutosliikkeenä. Lähtökohtana ei ole tutkia vihreää liikettä ihmisten sosiaalisena kanssakäymisenä tai identiteetin muovaajana.

4.1.5. Luokittelujärjestelmä

Tärkeimmän eli ongelmien ja ratkaisujen yhteiskunnallisen tason luokittelujärjestelmäni perustuu lähinnä Vihreästä langasta ja 1990-lukulaisen radikaalin ympäristöliikkeen Muutoksen kevät -lehestä tekemiini havaintoihin. Luokittelu (liite 1) on jo itsessään yksi tutkimustulos ja toivon, että analyysiä hyödynnetään ja ehkä täydennetään jatkossa. (Vrt. Borg 1965, 133-134.)

Ympäristökysymysten teemoittaista luokittelua varten olen lisäksi tutkinut erilaisten ympäristöön liittyvien instituutioiden organisaation sisäisiä luokitteluja. Luokittelut olivat varsin kattavia ja päivämäärän kanssa myöhemmin lisätyt luokat olen useimmiten voinut poistaa tarpeettomina, koska niihin ei ole osunut juuri lainkaan havaintoyksiköitä.

Luokittelujärjestelmäni lähtökohtana on kysyä, mitä asioita lehdissä nähdään ympäristöongelmien aiheuttajiksi ja millä yhteiskunnallisella tasolla asioita pitäisi muuttaa.

Sitä voisi pitää myös radikaalisuusmittarina. Päätelmiä liikkeiden radikaaliudesta voisi tehdä esimerkiksi siitä kuinka paljon kirjoittajat vaativat suuria ideologisia ja järjestelmällisiä muutoksia, kuinka paljon teknisluontoisia muutoksia sekä kuinka paljon yksittäisen ihmisen katsotaan olevan vastuussa ongelmista. Esimerkiksi autoilun saastuttamisongelmat voi määritellä teknisiksi (tarvitaan katalysaattoreita ja puhtaampaa bensiiniä), yhteiskunnallisiksi (tarvitaan parempi joukkoliikenne, haittaveroja tai kannustimia) tai yksilön päätösvaltaan kuuluviksi asioiksi (autoilu on yksilön laiskuutta ja välinpitämättömyyttä), syypääksi voi tematisoida vihollisen (autoteollisuus, moottoriteitä haluava elinkeinoelämä), syynä voi pitää markkinatalousideologiaa, joka suosii hyödykkeiden jatkuvaa siirtelyä paikasta toiseen ja niin edelleen.

Tein luokista mahdollisimman yksityiskohtaisia Pietilän kehotuksen mukaisesti. Luokkia voi yhdistellä jälkikäteen, mutta erotella niitä ei voi enää myöhemmin, jos huomaa tarvitsevasa täsmällisempää tietoa. Porrastettu järjestelmä on järkevä, koska yksityiskohtaisista luokista on siinä helppo siirtyä yleisemmälle tasolle analyysivaiheessa. (Pietilä 1973, 229-230.)

Pietilän ohje osoittautui hyväksi. Analyysivaiheessa operoin pääasiassa yksittäisiä luokkia yleisemmällä tasolla, koska tutkimuksen reliabiliteetti ei ole yksityiskohtaisella tasolla kovin hyvä. Yksityiskohtainen luokittelu, jota ei olisi ollut jaoteltu jo etukäteen yläluokkiin, olisi ollut katastrofi tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Luokkia on näet mahdoton lyöttää yhteen jälkikäteen, jos niissä on hyvin monisuuntaista horjumista. Ympäristöteemoittainen luokittelu oli tässä mielessä yhteiskunnallista huonompi, koska esimerkiksi luokka 'saastuminen, jäteongelma' sekaantui sekä luokkaan 'alkuperäisluontoon kohdistuva ongelma' että 'muu teollisuus, yritystoiminta tai tuotanto kaikkiaan ympäristöongelmia tuottavana'. Teemoisen luokittelun reliabiliteettiä saattoi tästä syystä parantaa vain lyöttämällä yhteen erittäin suuren joukon melko erilaisia luokkia. Uudet luokat oli mahdollista muodostaa tarkkailemalla jo luokiteltaessa, mitkä luokat olivat taipuvaisia sekaantumaan keskenään ja reliabiliteettia tarkastaessa, mitkä olivat tosiasiasa sekaantuneet.

Alueellisen luokittelun (ks. liite 1) tulokset jaoin luokittelun päätyttyä kahteen ryhmään: ongelmiin, joiden ratkaisemiseen Suomi voi vaikuttaa ja ongelmiin, jotka eivät ole suomalaisten ratkaisuvallassa. Tällä tavalla oli mahdollista rajata ulos sellaiset ulkomaiden ympäristöongelmista kertovat tematisoinnit, joissa ongelmaksi nähdään kyseisen alueen poliittinen järjestelmä. Ei ole lainkaan radikaalia, jos suomalaisen vihreän liikkeen jäsen

näkee jonkun maan ongelmien johtuvan esimerkiksi kommunismista, koska tämä ajattelutapa on sopusoinnussa Suomessa vallitsevan ideologian kanssa. Ukomaihin kohdistuvia tapauksia oli kaikkiaan vain joitakin kymmeniä.

Liitteenä olevista taulukoista ne, joissa tarkastellaan yhteiskunnallista tasoa, sisältävät ainoastaan niitä tematisointeja, joihin suomalaiset voivat vaikuttaa.

4.1.6. Luokittelukriteerit

Luokittelun perustana oli se, että etsin kustakin artikkelista sen viimekätisimmän, yleisimmän ja perustavanlaatuisimman ongelmanmäärittelyn, toisin sanoen sen, mikä näytti olevan kirjoittajan tai haastatellun mielestä ongelman ydin. Kaksi kohtaa valitsin silloin, kun niistä ei voinut sanoa, kumpi niistä on laadultaan perustavampi. Jos siis ympäristöongelmasta syytettiin sekä vallitsevaa kulttuuria että yhteiskunnallisia rakenteita, otin mukaan molemmat.

Sijoitin tematisoinnin luokkaan ‘Ongelmaan personoitu syyllinen’ ainoastaan, jos syyllistäminen oli siinä määrin vahvaa, että voidaan puhua jonkinlaisen viholliskuvan luomisesta.

Ongelman määrittelyksi kelpuutin uutiset liikkeen kielteisistä kannanotoista tai vastustamisesta. Ratkaisuksi ongelmiin otin myös vaatimukset, ehdotukset ja tavoitteet. Oletuksena on, että vaatimukset kumpuavat ongelmista. Sellaista tematisointia en hyväksy, jonka kirjoittaja mainitsee vähättelevästi, johon hän tarjoaa hylkäävää tulkintaa tai jos koko artikkeli suhtautuu kriittisesti haastateltuun. Samoin hylkäsin sellaisen tematisoinnin, jonka joku toinen taho pyrkii mitätöimään artikkelissa. Ideana on, että yleiseen vihreään ajattelutapaan sopivat ongelmanmäärittelyt esitetään kommentoimattomina. Tämä kriteeri aiheuttaa vihreän langan myöhemmissä kirjoituksissa jonkin verran ongelmia, koska alkuvuosien jälkeen lehdessä on usein omaksuttu erittäin neutraali journalistinen linja, jossa myös vastapuolen mielipiteille on annettu paljon palstatilaa. Silti riittää, että tämä ongelma tulee huomioiduksi, koska lehdessä on runsaasti kolumneja ja mielipidekirjoituksia, joissa tätä ongelmaa ei ole.

Tavallisessa uutisessa ympäristöongelman tematisoinnilla on oltava melko keskeinen sija jutussa. Se on esimerkiksi mainittu jossakin otsikossa. En siis lukenut kaikkia uutisia

kaikista aiheista. Ongelman on oltava lähtökohtaisesti ympäristöstä eikä esimerkiksi terveellisyydestä tuleva.

Ongelma on tämän hetken tai tulevaisuuden ongelma. Menneisyyden ongelmia tai jo ratkaistuja ongelmia en luokitteluuni hyväksynyt. Ne eivät olisi sopineet tutkimukseen kunkin ajan tyypillisestä tavasta tematisoida ongelmia.

Jos jossain selitetään jotain ajattelutapaa tai esitellään teknistä laitetta, mutta ei ehdoteta sitä ratkaisuksi mihinkään ongelmaan tai vaadita vempaimen yleistä käyttöönottoa, kyseessä ei ole ongelman tai ratkaisun tematisointi. Samoin, jos puhutaan hiiliverosta tai joukkoliikennelippujen hinnoista, eikä vedetä mitään linkkejä ympäristökysymyksiin.

Pikku-uutiset jätin tutkimatta. Jos juttu on erittäin lyhyt ja pieneen tilaan ahdettu, se saattaa olla otettu mukaan lehden taiton helpottamiseksi. Jutun lyhyys, otsikon pieni pistekoko ja kuvattomuus osoittavat, että asian ei ole katsottu ansaitsevan suurta huomiota. Pikku-uutinen on lyhyempi kuin yhden kokopalstan uutinen ja lyhyempi kuin 70 riviä kaikkinsa. Otsikon osalta laskin, kuinka monta riviä tekstiä siihen olisi mahtunut. Myös liitteet jätin tutkimuksen ulkopuolelle elleivät ne kuuluneet selkeästi lehteen. Tämä ilmeni sivunumeroinnista. Huomattavan pitkät listat erilaisista ympäristöongelmista luokittelin kohtaan 1. Yleensä tai epämääräinen ympäristöön liittyvä ongelmanasettelu.

Vaaliohjelmat jätin tutkimuksen ulkopuolelle, koska ne viittaavat turhan paljon parlamenttiin ja olisivat siten vinouttaneet tulosta. Muut ohjelmat otin mukaan, koska ne on joka tapauksessa erotettavissa omaksi ryhmäkseen juttutyypin- ja luokittelun perusteella. Lehtisilppuria eli katsausta muihin lehtiin en ottanut mukaan.

4.1.7. Menetelmän ongelmakohtia

Eräs vakava puute tämän tyypisessä tutkimuksessa saattaa olla, että vakavat ongelmat ovat siinä määrin itsestään selvyksiä, ettei niitä itsessään tarvitse mainita. On silti todennäköistä, että ne on jossain vaiheessa määritelty ongelmiksi myös lehden sivuilla. Tutkimus siis tämän ansiosta rajoittuu *uusiin* ongelman asetteluihin.

Merkittävin ongelma tutkimuksessa on sen mahdollinen horjuvuus johtuen menetelmän tulkinnanvaraisuudesta. Tätä asiaa olen jo käsitellyt kappaleessa Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti.

Luokittelusta saattoi mahdollisesta horjuvuudesta huolimatta tehdä sen hyvin varman johtopäätöksen, että Vihreässä langassa ei ole missään vaiheessa esiintynyt suurta määrää sellaisia radikaaleja ympäristöongelmien tematisointeja, joissa olisi vaadittu kokonaisjärjestelmän muuttamista perustavanlaatuisesti. (Luku 4.2.1. Taulukko 1.)

4.2. Kvantitatiivisen tutkimuksen tuloksia

4.2.1. Vihreiden muutospyrkimysten radikaalius eri aikoina

Yksinkertaisimmillaan kvantitatiivisessa tutkimuksessani radikaalisuus merkitsee selkeää vaatimusta koko järjestelmän muuttamiseksi. Tällaisia kirjoituksia oli Vihreässä langassa hyvin vähän: vain yhteensä yhdeksän Suomea koskevaa tematisointia oli tällä tavalla radikaaleja vuoden 1989 loppuun mennessä¹⁵. Sen jälkeen radikaalia järjestelmämuutosta ei vaadittu otokseen valituissa lehdissä kertaakaan.

Kyse saattaa olla jonkinasteisesta sisäisestä itsesensuurista varsinkin puolueeksi kirjoittautumisen jälkeen. Ilmeisesti poliittisen ja talousjärjestyksen perustoja muuttamaan pyrkivillä ajatuksilla ei kuitenkaan aidosti ollut erityistä sijaa liikkeessä 1980-luvun puolivälin jälkeen.

Maltillisia poliittisen tai taloudellisen järjestelmän rakenteellisia muutoksia edellyttävänä kysymyksenä ympäristöongelma nähtiin noin viidessä prosentissa tematisoinneista, jos keskustelua Euroopan unioniin liittymisestä ei oteta mukaan. Tapauksia oli 45. Tällaisien tematisointien määrässä ei ollut suuria muutoksia eri aikoina. Niiden määrä pikemminkin kasvoi kuin väheni vihreiden osallistuttua hallitustyöhön (Luku 4.2.4. Taulukko 1; Liite 2).

¹⁵Niissä vaadittiin tuotannon hajauttamista pieniin yksiköihin, maailmanvaltion perustamista mm. ympäristöongelmien ratkaisemiseksi, ehdotettiin vaihtoehtoisen ekologisen talouselämän kehittämistä kapitalismin ja sosialismin sijalle. Pentti Linkola esitti 18.8.1989 tunnettuja vaatimuksiaan radikaaleista muutoksista tuhon partaalle ajautuneen maailman pelastamiseksi. Kauko Röyhkä vaati samassa lehdessä radikaaleja poliittisia uudistuksia sekä verouudistuksia kulutuksen vähentämiseksi. Seuraavassa lehdessä 24.11.1989 Pauli Välimäki ehdotti uutta yhteiskunnallista järjestystä korvaamaan voittoon, pääomaan perustuva markkinajärjestelmä.

Ongelmat määriteltiin yhteiskunnallisiksi erityisen usein vuonna 1988, jolloin vihreät rekisteröityivät puolueeksi. Ehkä tämä innosti vihreitä politisoimaan ympäristöongelmia. Edustuksellisen ja hallinnollisen tason kysymykseksi ongelmat ymmärrettiin suunnilleen yhtä usein eri jaksoilla. Hallinnollisiksi nähtiin noin kolme prosenttia tapauksista ja edustuksellisen päätöksenteon kysymykseksi alle 30 prosenttia (luku 4.2.4. Taulukko 1).

4.2.2. Kulttuurinen muutos

Vihreät mielsivät varsinkin 1980-luvun alkupuolella tehtäväkseen muuttaa ihmisten ajattelutapoja. Jopa vaalien merkityksen sanottiin usein olevan pikemminkin esitellä vihreitä näkemyksiä kuin hankkia valta-asemia vihreiden uudistuksien tekemiseksi (ks. luku 5.2.1.) Tämä näkyy myös ympäristöasioita käsittelevistä kirjoituksista. 17 prosentissa ympäristöongelman tematisoinneista kiinnitettiin huomiota niiden kulttuurisiin ja ideologisiin taustoihin eli ongelmaksi nähtiin ihmisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden ajattelutavat. Muutos vuosien 1985 - 1987 liikeajan ja vuosien 1988 - 1995 puolueajan välillä on huomattava. Edellisellä kaudella 27 prosenttia tematisoinneista asettui tälle tasolle, mutta jälkimmäisellä enää 13 prosenttia. Hallitusaikana 1996 - 2000 määrä kohosi hieman 16 prosenttiin.¹⁶

Vihreän liikkeen alkuaikojen radikaaliuden ytimen muodosti talouskasvuun perustuvan hyvinvoinnin lisäämisen ideologian kyseenalaistaminen. Taloudellisen kasvun tavoiteltavuudesta vallitsi ja vallitsee edelleen Suomessa vankka yksimielisyys puolueiden kesken. Ilkka Heiskasen mukaan tämä oli yksi 1970- yhteiskunnallisen ohjauksen superideologioista nk. hyvinvointivaltion kehittämisen ohella (ks. luku 2.1.).

Markkinatalous-, kulutus ja jatkuvan kasvun ideologiaa sekä talouden asettamista muiden arvojen edelle pidettiin varsinaisesti syypäänä keskimäärin noin neljässä prosentissa kirjoituksista ja määrä romahti muiden pääluokan (kulttuurinen muutos) kirjoitusten tapaan puoluekaudella seitsemästä prosentista kahteen prosenttiin. (Liitteestä 2 ilmenee tematisointien määrä eri aikoina näihin alaluokkiin.) Kritiikki ei silti suinkaan kadonnut kokonaan, vuoden 1996 jälkeen luku kohosi jälleen kuuteen prosenttiin. Tässä todennäköisesti paras selitys on lama, joka vei talouskasvun ja sen kritiikin muuassaan.

¹⁶ Tulos on suhteellisen johdonmukainen. Luku on jatkuvasti korkea vuoteen 1987 saakka ja laskukauden jälkeen kohoaa taas vuonna 1997 20 prosentin tuntumaan.

Pekka Sauri on todennut, että lama pakotti analysoimaan talouskasvua tarkemmin. Tämän analyysin seurauksena vihreiden joukossa hyväksyttiin 'vihreä kasvu'. Tämä tarkoitti 'laadullista kasvua' eli tuotteiden kehittyneisyyttä, palvelujen lisääntymistä ja paranemista ja sitä, että vähemmällä luonnonvaroilla ja energiamäärällä tuotetaan entistä enemmän (Tommola VL 24.5.2002).

4.2.3. Toiminnan radikaalisuus

Kuten tunnettua, suomalainen vihreä liike ei ole intoutunut väkivaltaisiin yhteydenottoihin valtiovallan kanssa. Koijärven kansalaistottelemattomuus tulkitaan nykyisin laajalti mediaiskuksi, jonka tarkoitus oli saavuttaa huomiota ympäristöliikkeelle. Vihreän langan otoksessani kehoitettiin liikkeen jäseniä laittomaan toimintaan vain yhden kerran. Kaikkiaan liikkeen jäsenien mihin tahansa toimintaan ryhtyminen (kulutusvalintoja mukaan laskematta) nähtiin ratkaisevaksi tekijäksi ympäristöongelman ratkaisussa 17:ssä artikkelissa. 1990-luvun puolella toimintakehotuksia tai valituksia toimimattomuudesta esiintyi vain parisen kertaa. (Liite 1.)

Väkivaltaisten yhteydenottojen puuttumisen näyttäisi selittävän parhaiten se, että meillä ei ole siihen perinnettä. Väkiältä ei kuulu suomalaisen kollektiivisen toiminnan repertuaareihin. Valtio on ollut avoin kansasta kumpuaville vaatimuksille ja muodollinen organisoitumisaste on korkea. Näin ollen mielenosoitusten spontaanisuus on ollut hyvin vähäistä ja kurinalaisuus korkeaa. Tavallisesti mielenosoittajat ja heidän ympäristönsä ovat suhtautuneet toisiinsa varsin ymmärtäväisesti. (Siisiäinen 1990, 96-99.)

Toisaalta kuten Hein-Anton van der Heijdenin Ranskan, Saksan, Alankomaiden ja Sveitsin ympäristöliikkeitä vertaileva tutkimus osoittaa, korkea jäsenyysaste institutionalisoituneissa ympäristöjärjestöissä ei itsessään vähennä epäkonventionaalisia toimintatappoja tai kiivaita yhteenottoja ympäristöliikkeen piirissä. Melko suuri tällaisien toimintatapojen määrä Alankomaissa, joissa myös järjestymisaste on korkea, osoittaa van der Heijdenin mukaan syvää kuilua maltillisen ympäristöjärjestön kuten WWF:n ja radikaalin ympäristöliikkeen välillä. (Heijden 1997, 44-46.)

Epäkonventionaalisten toimintatapojen ja yhteydenottojen vähäys Saksassa ja Sveitsissä verrattuna ranskaan ja Hollantiin kertoo Heijdenin näkemyksen mukaan myös siitä, että federaalisissa Saksassa ja Sveitsissä ympäristöliikkeellä on ollut monia tilaisuuksia päästä

mukaan muodolliseen päätöksentekoon. (1997, 44.) On pohtimisen arvoinen kysymys, onko Suomen kunnalliselle tasolle siirretty laaja päätöksentekovalta vaikuttanut siihen, että myös ympäristöliike olisi muita maita enemmän keskittynyt paikalliselle tasolle. Tämäkin kysymys saattaa olla hyvinkin kvantitatiivisin menetelmin tutkittavissa oleva asia.

4.2.4. Syyllisen nimeäminen

Personoitujen syyllisten määrä kasvoi vuonna 1988 viidestä prosentista yhdeksään prosenttiin ja putosi jälleen hallitusajalla viiteen prosenttiin. Enimmillään vuosina 1993-1994 peräti joka viidennessä kirjoituksessa nimettiin jokin nimetty taho syylliseksi ongelmaan. Kyse ei liene sattumasta sillä edeltävinä vuosina määrä oli myös hyvin korkea (14 prosenttia). Eniten kasvoi vihoittelu teollisuusyritysten ja liike-elämän suhteen, joten kyse ei ole pelkästään kilpailusta muiden puolueiden kanssa. Muita puolueita, hallitusta, kaupunkia tai poliittista elintä kohtaan vihreät loivat vihollisasetelmaa enimmilläänkin vuosina 1988-1995 alle kolmessa prosentissa tematisoinneista.

Kävin tapaukset yksitellen läpi ja vaikuttaa siltä, että vihollisasetelmien lisääntynyt tematisoiminen liittyy vihreiden politiikkaan 'sisälle menemiseen'. Aiemmin ongelmia tarkasteltiin enemmän ulkoapäin, jolloin ne nähtiin laajemmassa kontekstissa, yleisinä ilmiöinä. Poliitiikkaan osallistuminen taas sai kirjoittajat näkemään ongelmat entistä useammin erityisinä, tiettyjen toimijoiden aiheuttamina ongelmina. Ideologisuus on jäänyt taka-alalle. Asiasta enemmän seuraavassa kappaleessa.

Taulukko 1

Ongelmien tematisoiminen erilaisille yhteiskunnallisille tasoille
'liikekaudella', 'puoluekaudella' ja 'hallituspuoluekaudella'.

uusi yk luokitus * liike/puolue/hp2 Crosstabulation

			liike/puolue/hp2				Total
			1983	1984-87	1988-94	1995-00	
uusi yk luokitus	tekninen	Count		12	26	19	57
		% within liike/puolue/hp2		6,2%	6,4%	6,3%	6,3%
	hallinnollinen	Count		7	13	10	30
		% within liike/puolue/hp2		3,6%	3,2%	3,3%	3,3%
edustuksellinen	Count	9	55	111	81	256	
	% within liike/puolue/hp2	69,2%	28,5%	27,5%	26,9%	28,1%	
kansalaisy:n asia	Count		1	4	7	12	
	% within liike/puolue/hp2		,5%	1,0%	2,3%	1,3%	
malt. järjestelmämuuto	Count	1	13	46	58	118	
	% within liike/puolue/hp2	7,7%	6,7%	11,4%	19,3%	13,0%	
radikaali järj.muutos	Count		5	4		9	
	% within liike/puolue/hp2		2,6%	1,0%		1,0%	
aatteellinen kysymys	Count		52	53	49	154	
	% within liike/puolue/hp2		26,9%	13,1%	16,3%	16,9%	
yksilön valinnan asia	Count		11	38	14	63	
	% within liike/puolue/hp2		5,7%	9,4%	4,7%	6,9%	
personoitu syyllinen	Count		12	41	14	67	
	% within liike/puolue/hp2		6,2%	10,1%	4,7%	7,4%	
sisäinen kysymys	Count	1	11	26	7	45	
	% within liike/puolue/hp2	7,7%	5,7%	6,4%	2,3%	4,9%	
kohdistumaton	Count	2	14	42	42	100	
	% within liike/puolue/hp2	15,4%	7,3%	10,4%	14,0%	11,0%	
Total	Count	13	193	404	301	911	
	% within liike/puolue/hp2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Luokittelusta poistettu kaikki muihin kuin Suomeen kohdistuvat tematisoinnit. Vuosi 1983 on otettu erilleen, koska Vihreä lanka oli vielä tuolloin vihreän eduskuntaryhmän äänenkannattaja.

4.2.5. Ympäristöteema ja ongelman asettelu

Eräs hyvä selittäjä ympäristökysymysten yhteiskunnallisen tason tematisoinnin muutokselle on kaikkein puhuttavimpien ympäristöongelmien luonne. (Taulukko 2.) Esimerkiksi teknisiksi ymmärretyistä ongelmista yli viidennes koski saastumista ja jäteongelmaa, vaikka vain kuusi prosenttia kaikista ongelmista käsitteli saastumista. Kulttuuriseksi ymmärretyistä tematisoinneista peräti 44 prosentissa käsiteltiin ympäristöongelmia yleisluontoisesti. Näitä yleisluontoisia kulttuurisia ongelmanmäärittelyjä voi hyvin kutsua aatetta tai ideologiaa rakentaviksi tematisoinneiksi. Samoin kulutuksen ja luonnonvarojen riittävuuden ongelma sekä alkuperäisluontoon (metsiin, vesistöihin yms.) liittyvä ongelma ymmärrettiin usein kulttuuriseksi. (Liite 6.)

Personoituja syyllisiä määrittelevissä kirjoituksissa oli kyse tavallista useammin alkuperäisluontoon sekä teollisuuteen ja muuhun yritystoimintaan liittyvät ongelmat. Mihinkään kohdistumattomiksi jäivät suhteellisesti useimmin kulutukseen ja luonnonvarojen riittävyyteen liittyvät tematisoinnit. (Liite 6.)

Yksilön valinnan kysymyksiksi nähtiin erityisesti liikenteeseen liittyvät kysymykset (22 prosenttia yksilön valinnan asiaksi ymmärretyistä asioista käsitteli liikennettä, kun kaikista tematisoinneista vain 10 prosenttia kohdistui liikenneongelmiin). Yhteiskunnallisiksi (parlamentin, hallinnon yms. kysymyksiksi) ympäristöongelmat nähtiin lähes samassa suhteessa kuin erilaisia ongelmia oli tematisoitu. (Liite 6.)

4.2.6. Teemojen muuttuminen

Selvin ympäristöongelmista kirjoittelun trendi oli yleisluontoisen kirjoittelun melko tasainen väheneminen vuosien 1984-1987 35 prosentista vuosien 1995-2000 14 prosenttiin. (Taulukko 2.)

Kuten allaolevasta taulukosta näkyy, eniten lisääntyivät ongelmanasettelut eläinten lajikadoista ja kohtelusta, teollisuus ja yritystoiminnasta sekä maankäytöstä. Myös ilmakehän ongelmanasettelut lisääntyivät. Kiinnostus energiakysymykseen tai alkuperäisluonnon ongelmiin pysyi melko tasaisena. Saastumisesta, jäteongelmasta ja eroosiosta puhuttiin suhteellisesti eniten puolueaikana 1988-1995, samoin liikenteestä.

Taulukko 2

Vihreässä langassa käsitellyt ympäristöongelmat teemoittain 'liikekaudella', 'puoluekaudella' ja 'hallituspuoluekaudella'.

Uusi teemaluokitus * liike, puolue, hpuolue Crosstabulation

			liike, puolue, hpuolue				Total
			1983	1984-87	1988-94	1995-00	
Uusi teemaluokitus	Yleinen	Count	2	69	93	46	210
		% within liike, puolue, hpuolue	15,4%	35,4%	20,5%	14,4%	21,4%
	Alkuperäisluontoa koskeva	Count	1	23	40	34	98
		% within liike, puolue, hpuolue	7,7%	11,8%	8,8%	10,7%	10,0%
	Saastuminen, jäteongelma, eroosio	Count		9	54	11	74
		% within liike, puolue, hpuolue		4,6%	11,9%	3,4%	7,5%
	Ilmakehään liittyvä	Count		1	20	17	38
		% within liike, puolue, hpuolue		,5%	4,4%	5,3%	3,9%
	Eläimet uhanalaisina	Count			9	18	27
		% within liike, puolue, hpuolue			2,0%	5,6%	2,8%
	Eläimet räikkäyksen kohteena	Count		5	10	17	32
		% within liike, puolue, hpuolue		2,6%	2,2%	5,3%	3,3%
	Alkutuotanto ongelmallisena	Count	1	8	27	17	53
		% within liike, puolue, hpuolue	7,7%	4,1%	5,9%	5,3%	5,4%
	Liikenne	Count	5	12	56	22	95
		% within liike, puolue, hpuolue	38,5%	6,2%	12,3%	6,9%	9,7%
Energiantuotanto	Count		24	57	45	126	
	% within liike, puolue, hpuolue		12,3%	12,6%	14,1%	12,8%	
Teollisuus ja tuotanto	Count	1	10	37	36	84	
	% within liike, puolue, hpuolue	7,7%	5,1%	8,1%	11,3%	8,6%	
Kaavoitus, asutus	Count		7	21	28	56	
	% within liike, puolue, hpuolue		3,6%	4,6%	8,8%	5,7%	
Luonnonvarojen riittävyys, tuhlaus	Count	3	25	30	26	84	
	% within liike, puolue, hpuolue	23,1%	12,8%	6,6%	8,2%	8,6%	
Muu	Count		2		2	4	
	% within liike, puolue, hpuolue		1,0%		,6%	,4%	
Total	Count	13	195	454	319	981	
	% within liike, puolue, hpuolue	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

4.2.7. Erot uutisaineistossa ja kantaaottavissa kirjoituksissa

Kohdistumaton ongelmanasettelu kasvoi vuodesta 1988 seitsemästä prosentista 12 prosenttiin. Tämä tarkoittaa, että ongelma vain todettiin, mutta sille ei esitetty mitään ratkaisua tai yhteiskunnallista ongelmakohtaa. Tämä neutraalisuus johtune ainakin osittain

uutisjournalismin kehityksestä tavanomaisen poliittiseen neutraaliuteen pyrkivän journalismin suuntaan.

Vuoteen 1988 saakka uutisissa ja muissa kirjoituksissa esiintyi yhtä paljon kirjoituksia, jossa ongelmaa ei kohdistettu mitenkään tai sille ei osoitettu mitään ratkaisua. Jaksolla 1989-1995 uutiset ja haastatteluartikkelit neutralisoituivat niin, että 18 prosenttia niistä oli kohdistumattomia ja 10 prosenttia nähdään teknisluontoisiksi kysymyksiksi. Vuoden 1996 jälkeen kohdistumattomia tai epäselviä ongelmanasetteluja oli kuitenkin vähemmän sekä uutisissa että muissa kirjoituksissa. Samoin kaikkien kirjoitusten tekniikkapainotteisuus väheni. (Liite 5.)

Vastaavasti ongelmien näkeminen luonteeltaan kulttuurisiksi tai henkisiksi väheni uutis- ja haastatteluaineistossa puoluekaudella 1989-1995 alle kymmenesosaan tematisoinneista, kun taas muussa aineistossa näiden tematisointien määrä putosi vain muutaman prosentin vuoden 1985-1988 jaksolta (22 prosentista 18 prosenttiin). Sen sijaan erilaisiksi poliittista ja yhteiskunnan rakenteellista muutosta vaativiksi kysymyksiksi ongelmat nähtiin uutisissa ja haastatteluissa aivan yhtä usein kuin kolumneissa ja muissa suoraan kantaaottavissa kirjoituksissa. (Liite 5.)

Samoin jaksolla 1985-1988 ongelmat kohdistuivat personoituihin syyllisiin yhtä usein uutisissa kuin muissakin kirjoituksissa eli 12 prosentissa tematisoinneista. Hallitukseen menon jälkeen, jaksolla 1996-2000, erityisesti uutisaineiston syyllisten osoittaminen väheni dramaattisesti kolmeen prosenttiin, kun taas muussa aineistossa 10 prosenttia tematisoinneista kohdistui edelleen personoituihin syyllisiin. (Liite 5.)

Päätoimittajan valinta heijastaa neutraaliuspyrkimystä myös lehden hallituksessa. Vuonna 1994 erotetun Timo Harakan jälkeen päätoimittajaksi valittu Päivi Sihvola ei tullut lainkaan liikkeen jäsenten joukosta. Tämä johtunee osittain siitä, että Jaakko Kangasniemen valinta liikkeen piiristä aiheutti aikoinaan kritiikkiä siitä, että toimea ei pantu avoimeen hakuun (Soininvaara, VL 15.9.1989). Sihvolan työhistoriaan kuului esimerkiksi yritys kuvatuksijana työskentelyä ja autotehtaan tiedotystyötä. Vihreän langan päätoimittajuuden jälkeen hän siirtyi Stora Enson tiedotuspäälliköksi. Sihvolasta oli myös tärkeää uskottavuuden vuoksi, ettei lehteä mielletäisi vain Vihreän liiton tai ympäristöjärjestöjen äänitorveksi. (Sihvola, VL 3.9.1999). Kuitenkin ainakin nykyinen päätoimittaja Jyrki Räikkä katsoo lehden heijastavan vihreän liikkeen ajattelutapoja (Räikkä 22.1.2001).

Vihreän langan vastaavat päätoimittajat vuosittain:

Vuosi

1983	Pekka Haavisto
1984-1986	Osmo Soininvaara sekä välillä Erkki Pullianen ja Marja-Liisa Ponsila
1986-1989	Pauli Välimäki
1990	Jaakko Kangasniemi
1990-1994	Timo Harakka
1994-1999	Päivi Sihvola
1999-	Jyrki Räikkä

4.2.8. Miksi liikkeen kehitys taittui vihreiden mentyä hallitukseen?

Sisällön erittely osoittaa, että vihreän liikkeen kehitys ei ole ollut suoraviivaista, vaan pikemminkin aaltomaista. Liikkeen ongelmanasettelu oli 1980-luvun puolivälin jälkeen aivan toisenlaista kuin liikkeen tultua puolueeksi, mutta palautui lähelle 1980-luvun puolivälin tematisointia hallitukseen menon jälkeen. Yksi selitys voisi olla se, että Timo Harakkaa kiinnostivat erityisesti ympäristöongelmien tekniset ratkaisukeinot ja että hänellä oli muita voimakkaampi pyrkimys neutraalin lehden tekemiseen. Toisaalta kuten aiemmin mainitsin päätoimittajalla ei ole tällaista täysin riippumatonta valtaa lehden teossa, koska jo hänen valintansa heijastaa kustantajien pyrkimyksiä. Lisäksi Harakka irtisanottiin juuri hänen repivyytensä, ei neutraaliuspyrkimystensä, vuoksi. Irtisanomisen syyksi ilmoitettiin luottamuspula Vihreän liiton johdossa. (Mäntyranta, VL 27.1.1994).

Mikä muuttui vihreiden hallitukseen menon jälkeen? Paras tulkinta vaikuttaisi olevan se, että hallitukseen meno ei itsessään muuttanut Vihreän langan sisältöä, vaan samat syyt, jotka johtivat vihreiden ottamiseen mukaan hallitustyöhön. Vuoden 1990-luvun puolivälin paikkeilla syntyi uusi, nuoren sukupolven punk-henkinen ympäristö- ja eläinkysymyksen puolesta taistelevan protestiliikkeen sykli, joka elävöitti myös 'vanhaa' vihreää liikettä.

5. Vihreät muutosstrategiat

5.1. Muutosstrategiat

Pyrin tässä osiossa osoittamaan, että liikkeen ja puolueen strategioiden sovittamattomuus ei ole kiinni siitä, onko poliittinen organisaatio *muodollisesti* puolue vai ei. Lisäksi analysoin vihreiden käyttämiä erilaisia strategioita yhteiskunnallisen muutoksen toteuttamiseksi.

Olen jakanut vihreiden kirjoituksissaan puoltamat erilaiset muutoksen toteuttamisen keinot kuudeksi strategiaksi: Niistä merkittävimmät vihreiden kannalta ovat olleet liike- tai protestistrategia ja parlamentaarinen strategia. Elämäntapakokeilujen strategia, soluttautumisen strategia, lobbaamisstrategia ja suoran toiminnan strategia taas eivät ole olleet erityisen merkittävässä asemassa. Liike- tai protestistrategia, elämäntapakokeilujen strategia ja suoran toiminnan strategia liittyvät läheisesti toisiinsa. Samoin parlamentaarisen vallan valtaamisen strategia, soluttautumisen strategia ja lobbaamisstrategia ovat lähellä toisiaan.

Liikestrategia on hyvin pitkälle huomion kiinnittämistä ongelmiin; liike järjestää näyttäviä kampanjoita, radikaaleja kärjistyksiä ja pyrkii muuttamaan yleistä ilmapiiriä muutokselle suotuisaksi (vrt. Hyvärinen 1985, 73). Liikestrategia on protestoimisen strategia, eettisen ja kulttuurisen muutoksen ja poliittisen painostamisen strategiaa. *Parlamentaarinen strategia* taas perustuu poliittisen vallan valtaamiseen eli valta-asemien hankkimiseen ja muutoksen tuottamiseksi poliittisten instituutioiden sisältä käsin.

Liikestrategioista *protestistrategian* lisäksi lehdissä esiintyy jonkin verran *elämäntapakokeilujen strategiaa*, mutta Eläinten vapautusrintaman EVR:n kaltaista *suoran toiminnan strategiaa* - vaikuttaa suoraan vastapuolen kykyyn jatkaa toimintaansa - ei vihreiden kirjoituksissa ole esiintynyt ainakaan merkittävässä määrin Vihreän langan sivuilla.

Suoran toiminnan strategia voidaan jakaa edelleen kahteen tyyppiin: toimintaan, jonka tarkoituksena on vaikuttaa suoraan vastapuolen kykyyn jatkaa juuri hänen erityistä toimintaansa ja toimintaan, jonka tarkoituksena on viimekädessä herättää yleistä huomiota ongelmaan yleensä. Ensimmäisestä on lähinnä kyse silloin, kun toimija hiipii yön pimeydessä jumiuttamaan turkisliikkeen lukon ja jälkimmäisestä protestoivasta suorasta

toiminnasta esimerkiksi vihreiden Kojjärvi-operaatiossa¹⁷ tai mielenosoituksellisessa turkisliikkeen oveen lukittautumisessa.

Lehdissä esiintyy parlamentaariseen strategiaan yhdistyvää *soluttautumisen strategiaa*, jota on esimerkiksi edustuksellisiin elimiin pyrkiminen, jotta oma näkemys saataisiin välitettyä suoraan muille edustajille sekä pyrkimys vaikuttaa muiden puolueiden kautta sekä *lobbaamisstrategiaa* - yrityksiä vaikuttaa vallanpitäjiin suoraan tiedotusvälineiden ja kansan ohitse. (Vrt. Rehn 1989, 108.)

Edellä luettelemiani strategioita ei pidä sekoittaa Osmo Soininvaaran vuonna 1983 tekemään eroon ruohonjuuritason ja ylätasen poliittisen toiminnan välillä tai kansalaisyhteiskunnan rakentamisen ja poliittisen toiminnan välillä. Edellinen lähestyy toimintaa sen mittakaavan perusteella. Kansalaisyhteiskunnan rakentaminen taas ei määrity Soininvaaralla samalla tavalla muutosstrategiaksi kuin elämäntapakokeilujen strategia, vaan suuntautuu yksityiseen 'itse tekemiseen' (Soininvaara 1983, 7-9). Kyse voi olla siis samasta tekemisestä, mutta näkökulma tähän toimintaan on erilainen.

5.2. Liikkeen strategia

Olen jakanut liikkeen strategiaan kahteen osioon, joista toista kutsun tässä huomion kiinnittämisen strategiaksi ja toista eettisen ja kulttuurisen muutoksen sekä poliittisen painostamisen strategiaksi.

5.2.1. Huomion kiinnittämisen strategia

Monet vihreät halusivat toimia sekä parlamentaarisella että liikestrategialla, joista liikestrategian piti olla tärkeämpi. Puolueen haluttiin toimivan vain liikkeiden tukena. Vihreissä pyrittiin vielä sen puolueeksi rekisteröitymisen jälkeen toimimaan mahdollisimman monitahoisesti niin, että ruohonjuuritoiminta säilyisi puolueen rinnalla (Välimäki, VL 15.2.1988). Nämä kaksi strategiaa vaativat kuitenkin melko erilaisia toimintatapoja. Poliittisten valta-asemien valtaaminen näytti vihreiden tapauksessa vaativan ajanmittaan vaihtoehtoisuudesta ja radikaaleista muutosvaatimuksista luopumista.

¹⁷Muun muassa Hermansonin mukaan aktivistit eivät olleet erityisen kiinnostuneita tästä yhdestä järvestä, vaan se nostettiin luonnon hyväksikäytön vastustamisen symboliksi (1997, 14).

Sidney Tarrow'n eräs pääteeseistä on, että protestiliikkeen (kollektiivisen toiminnan) lähes ainoa resurssi saavuttaa huomiota on ylittää sosiaaliset normit tavalla, joka saa ihmiset epävarmoiksi siitä, mihin tuo kaikki vielä johtaa. Se tarvitsee ihmisiä, jotka uskaltavat ja kehtaavat poiketa normeista. Kiistaa herättävä, provokatiivinen (contentious) politiikan teko on tällaisen protestoinnin resurssi. (Tarrow 1991, 5-8; 1998, 3-5.)

Parlamentaaristen puolueiden ja liikkeiden toimintatavat muodostuvat erilaisiksi jo niiden resurssien erilaisuuden vuoksi. Osa liikkeiden radikaaliudesta johtuu nimenomaan niiden asemasta liikkeenä. Toisaalta konventionaalisen parlamentaarisen politiikanteon resurssit edellyttävät kompromissihalukkuutta. Soininvaara totesi vuonna 1983, jolloin hän ei ollut vielä vihreän puolueen kannalla, että ulkoparlamentaarinen toiminta ei sovi puolueelle, koska puolue on sitoutunut kunnioittamaan edustuksellista toimintaa. Sen sijaan liikkeen jäsenet saattoivat Soininvaaran mukaan osallistua vaaleihin, koska muiden ei tarvinnut sitoutua siihen. (1983, 36.)

Pentti Linkola vaati vuonna 1986 ehdotuksessaan vihreiden ohjelmaksi mm. teollisuuden minimalisointia sekä kulutuksen ja jälkeläisten tekemisen asettamista ankaran kontrollin alle. Poliisilaitoksesta tulisi erittäin vahva organisaatio. Ohjelma sai erittäin paljon huomiota kuten monet muutkin Linkolan julistukset (Paastela 1998, 46-47; 1987, 39-40).¹⁸ Uuden 90-lukulaisen radikaalin liikehdinnän lehdessä Muutoksen keväässä taas on annettu ohjeita sabotaasin tekemiseksi. Yhteistä näille akteille on se, että järkyttävät ihmisiä ja luovat mielikuvan liikkeestä, jonka jäsenet saattavat tehdä mitä tahansa. Näin liikkeet saavat vakavaa huomiota osakseen. Tämä on resurssittoman ihmisen protesti. (Tarrow 1991, 5-8; 1998, 3-5.)

Samalla tavalla, mutta paljon sovinnollisemmin, vihreä talouskasvukritiikki kyseenalaisti asian, josta sekä vasemmistolaisilla että oikeistolaisilla puolueilla oli konsensus. Se määritteli huonoksi asian, jota oli totuttu pitämään itsestään selvänä 'hyvänä'. Tämä oli radikaali pyrkimys murtaa hegemoninen diskurssi ja hallinnon superideologia. Soininvaaran mielestä 1960-luvun uusvasemmistolaisten vaatimukset olivat aikoinaan jopa sovinnaisia verrattuna vihreiden vaihtoehdoliikkeiden tavoitteisiin (1983, 12-13).

¹⁸Sara Parkin kertoo eri maiden vihreitä puolueita käsittelevässä teoksessaan Green Parties, että "Linkolan ystävät" ovat kertoneet Linkolan olevan tarkoituksellisesti kiistanalainen, jotta hänen äärimmäiset sanansa nostattaisivat vallankumouksen ("reasonable revolution")(1989, 79). Linkolan motiivit eivät ole tämän tutkielman kannalta oleellisia. Oleellista on kuitenkin huomata kuinka paljon huomiota Linkola on saanut esimerkiksi Tammilehdon paljon sovinnollisempiin kirjoituksiin verrattuna.

Liikkeen etu on siinä, että se voi tuoda esiin uusia ajatuksia, jotka eivät ole saaneet yleistä hyväksyntää. Se voi toimia epäkonventionaalisin tavoin, saada näin paljon yleistä mielenkiintoa osakseen ja muuttaa tällä tavoin kansan yleistä mielipidettä. (Tarrow 1991, 5-8; 1998, 3-5.).

Epäkonventionaaliset menetelmät olivat 1980-luvun alkupuolella vihreille huomion saamisen edellytys. Tammilehto totesi vuonna 1983 Suomi-lehdessä, että tiedotusvälineet suhtautuivat ruohonjuuritoimintaan nurjasti. “Ainoastaan, kun tapahtuu jotain sensaatiomaista, jossa kahleet kilisevät ja kivet kolahtelevat, ylittää ruohonjuuritoiminta uutiskynnyksen” (Suomi 6.5.1983).

Muiden muassa Soinivaara näki liikkeen voiman alkuvuosisina nimenomaan yleisen mielipiteen muokkaajana. Soinivaara korosti vuonna 1982 Suomi-lehden artikkelissaan railakkaiden kärjistysten ja “pienimuotoisten konfliktien” merkitystä kehityksen vauhdittamiseksi. Soinivaara kirjoitti:

Vaikka en usko vallankumoukseen, en usko siihenkään, että tasaisen kehityksen myötä saataisiin mitään riittävän jyrkää aikaa. Yhteiskunnan trendit eivät taivu kaarevasti muospaineita myötäillen, vaan kehitystä kuvaa parhaiten murtoviiva: yhteiskunnan sisään rakentunut niin paljon hitausvoimia, että kehitys kulkee pitkään suoraviivaisesti vanhaan suuntaan senkin jälkeen, kun muutoksen tarve on käynyt ilmeiseksi jokaiselle. Tarvitaan jokin kriisi tai muu raju tapahtuma, ennenkuin trendi saadaan murtumaan ja suunta korjatuksi. (Soinivaara 16.11.1982.¹⁹)

Soinivaara elätteli samassa kirjoituksessa myös toiveita liikkeestä, joka käyttäisi sekä liikkeen että edustuksellisten elinten mahdollisuuksia, tämän tutkielman käsittein toimisi sekä parlamentaarisella strategialla että liikkeen strategialla. Esimerkiksi hän otti vanhojen rakennusten suojelemisen puolesta toimimisen: yksittäinen varavaltuutettu saattoi pelastaa puutalon purku-uhalta, mutta tämäkään olisi tuskin onnistunut ellei aiemmin toiminut liike olisi sitä ennen muokannut ihmisten mieliä yleisesti puutalojen säilyttämisen suuntaan. (16.11.1982.) Länsi-Saksan vihreät pyrkivät myös tällaiseen kaksoistrategiaan (Paastela 1987, 27).

Vielä vuoden 1983 eduskuntavaalien jälkeen Soininvaaran mielestä vihreiden valtiollinen valta ei riippunut siitä oliko heillä kaksi vai kaksikymmentä kansanedustajaa, vaan siitä kuinka radikaaleja ja realistisia ehdotuksia he onnistuivat esittämään. Soinivaara arvioi

tuolloin, että: “(v)ihreillä on nyt hyvä ote maassa käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun”. (1983, 39.) Soininvaara katsoi, että kehityksen muuttamiseksi tarvittiin “hegemonista kumousta”. Tätä ei voinut toteuttaa kuitenkaan parlamentarismien keinoin, koska poliittinen koneisto sopii vain pienien tarkistuksien tekemiseen (1983, 71-75.)²⁰

Parlamentaarista toimintaakin perusteltiin liikkeessä alkuvuosina liikestrategian ja soluttautumisen strategian näkökulmasta. Väitettiin, että vaaliosallistumisen päätarkoitus oli tuoda vihreitä ajatuksia esiin. 1980-luvun alkupuoliskolla vaalit olivat monille ensisijaisesti mielenosoituksen jatke, keino painostaa muita puolueita (esim. Välimäki 1990, 96).

Samanlaisia strategioita kehittivät myös Claus Offe ja Bernd Guggenberger Saksassa 1980-luvun alussa. Puolue olisi liikkeelle vain sen poliittinen keihäänkärki, joka toisi ulkoparlamentaarisesta liikkeen teemoja julkisuuteen, ei äänten maksimoinnin mekanismi. (Hyvärinen 1985, 175.)

Myöhemmin mm. Pauli Välimäki koki tämän ihanteen taakaksi ja jarruksi vihreiden kehitykselle. Hän moitti vaihtoehtoliikkeitä siitä, että ne eivät tämän vuoksi saaneet aikaiseksi kunnollista, kokonaisvaltaista vaihtoehtopoliittikkaa. (Välimäki, VL 15.8. 1989.)

5.2.2. Eettisen ja kulttuurisen muutoksen sekä poliittisen painostamisen strategia

Liike ei tähtää niinkään konkreettisiin ja käytännöllisiin tuloksiin politiikassa, vaan pitkän aikavälin muutokseen yleisessä mielipiteessä (Wilson 1990, 70-72; Tarrow 1998, 162). Tämä näyttäisi olevan myös tärkein liikkeen ja puolueen toisistaan erottava piirre.

Monet vihreät pitivät varsinkin liikkeen alkuvuosina merkityksillisinä erityisesti kansaan kohdistuvia vaatimuksia ja vetoamuksia sekä poliittisten kysymysten eli poliittisen agendan muotoilua. Puolueiden uskottiin seuraavan perässä, jos kansa saataisiin näkemään muutostarve. Vielä vuonna 1989 Irja Ruonala totesi, että todellista muutosta ei synny ilman joukkoja ja että “(t)avalliset ihmiset on saatava asioiden taakse, ymmärtämään ne.” Samassa artikkelissa Teuvo Niemelä painotti ihmisten elämänasenteiden muuttamista. (Keskitalo, VL 3.2.1989)

¹⁹ Tämä teksti löytyy lähes samoin sanoin seuraavan vuonna julkaistusta Vihreää valoa -kirjasesta (1983, 71-75).

Vuoden 1984 Suomi tulevaisuudessa seminaaria kritisoivassa kirjoituksessaan Soininvaara viittasi Jouni Särkijärven puheeseen, jossa Särkijärvi oli todennut, että tuolloiset poliitikot olivat yleisen mielipiteen vankeja. He eivät voi toteuttaa tarpeellisiksikaan kokemiaan uudistuksia, jos yleinen mielipide ei niitä hyväksy. Soininvaara jatkoi ajatusta Vihreässä langassa:

...Siksi ei riitä, että vaihtoehtoliikkeet vakuuttavat päättäjät ajatustensa ylevyydestä. Tärkeintä on vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen. Juuri sen vuoksi toiminta kansalaisyhteiskunnan tasolla on tärkeämpää ja se on ehkä enemmän omiaan vaihtoehtoliikkeille kuin juhlalliset rituaalit poliittisten päättäjien kanssa.(VL 26.3.1984.)²¹

Tammilehto puolusti samaa ajatusta vuonna 1986, mutta selvästi enemmän puolustuskannalla kuin Soininvaara vain kaksi vuotta aiemmin: “puolueista on kehittynyt poliitikkojen markkinointikoneistoja, jotka ilman voimakasta itseorganisoitunutta kansalaismielipidettä eivät ryhdy äänen menetyksen pelossa mihinkään, mikä vaarantaisi status quon.” (VL 12.9.1986.)

Thomas Wallgren otti niinkään kantaa Suomi-lehdessä vuonna 1984 liikkeen mahdollisuuksien puolesta. Wallgren katsoi, että liike oli kiinnostuksessaan omaa puoluetta kohtaan “...menossa pahasti vikasuuntaan: kohti kalkkeutunutta ajattelua siitä, missä ja miten yhteiskuntaa voidaan muuttaa.” Hänen mielestään oli parempi, että kaikki puolueet joutuisivat kilpailemaan vihreistä äänistä. (Wallgren, Suomi 16.3.1984.)

Wallgren arveli, että vihreän liikkeen tärkein siihenastinen saavutus oli ympäristöteemojen esiinnostaminen. Hän pelkäsi, että konventionaalinen politiikka saisi vihreiden katseen kiinnittymään “politiikan pintaan” eli päätöksiin, tuloksiin ja lehtien seuraamiin kysymyksiin. Todellinen muutos ei lähtisi ongelmien ratkaisusta vaan *ongelmien asettamisesta*, koska kysymykset tulevat politiikkaan sen instituutioiden ulkopuolelta. Tämä ongelmien esiinnostaminen oli uusien liikkeiden tehtävä, jossa vihreä liike oli vasta päässyt alkuun. (Wallgren, Suomi 16.3.1984.) Epäselväksi tosin jää, miksi puolueet eivät olisi Wallgrenin mielestä kykeneväisiä nostamaan ongelmia keskustelun kohteiksi ja sitä mukaa poliittiselle agendalle siinä missä liikkeetkin.

²⁰Soininvaara ei kuitenkaan tarkentanut edes sitä, pitäisikö liikkeen tuottaa tuo kyllin dramaattinen tapahtuma, jota muutos hänen mukaansa edellytti. Esimerkiksi hän otti energiakriisin, joka oli muuttanut ajattelutapoja enemmän kuin mihin valistuskampanjat pystyisivät. (1983, 71-75.)

²¹Soininvaaran huomiota puolueiden logiikasta vahvistaa ironisesti vihreiden itsensä vuoden 1998 ohjelmatyöryhmän puheenjohtaja Tapani Hietaniemen vuonna 2002 esittämä toteamus: “ekologiselle reformipolitiikalle on saatava väestön enemmistön hyväksyntä, eikä uskonnollistyyppinen vaatimus uhrautumisesta tuo tukijoita” (Tommola, VL 24.5.2002). Tämä ilmentää hyvin miten itsestäänselvydeksi parlamentaarisen strategian logiikka myöhemmin vihreissä muodostui.

Tammilehdon mielestä vihreiden ympäristöhuolen erotti muiden puolueiden ympäristöhuolesta se, että vihreät olivat olleet valmiita etsimään ratkaisua kriisiin myös talousideologian dogmien ulkopuolelta. Tammilehtoa huolestutti, että vihreät olivat alkaneet yhä enemmän hyväksyä talousideologian keskeisiä oppeja. (VL 23.1.1992.)

Wallgren korosti myöhemmin tavallisen ihmisen kykyä ja valtaa kulttuurin ja elämänmuodon muuttamisessa. Vuonna 1991 hän kehotti vihreitä menemään hallitukseen, jotta tämän tyyppisen vallan voimattomuus paljastuisi.

(V)ihreiden hallitusvastuu tekisi selväksi asian, joka vihreän puolueen perustamisen jälkeen on hämärtynyt: mikään puolue, parlamentti tai hallitus maailmassa ei tule keksimään puolestamme miten poistaisimme maailmasta ympäristöuhot, kehitysmaiden köyhyyden, ihmisen pelot ja yksinäisyyden, suuret sodat ja niiden uhan. (VL 28.3.1991.)

Wallgrenin mukaan valta tuotetaan ja sen laatu ja mahdollisuudet määrittävät kansalaisyhteiskunnassa. Eduskunnassa ja Brysselissä vain käytetään valtaa (VL 20.2.1992).

Tammilehto ei uskonut, että poliittisen järjestelmän sisältä olisi mahdollista tuottaa sellaista "suurta yhteiskunnallista muutosta", jota hän piti vihreiden tärkeimpänä tavoitteena. Hän totesi, että "(a)ikaisemmat suuret yhteiskunnalliset muutokset (...) ovat edellyttäneet 'eettistä hyppyä' pois vallitsevan järjestelmän logiikasta" (lainausmerkit Tammilehdon). Esimerkkinä hän esittää siirtymisen feodalismista kapitalismiin, joka oli mahdollista vain, koska suuri joukko kaupunkien asukkaita omaksui feodaalierrojen arvoille vastakkaisen protestanttisen etiikan: työ ja säästäväisyys ohitti joutilaisuuden ja rikkauden näyttämisen. (VL 12.9.1986.) Radikaali muutos olisi siis pystytettävissä vain riittävällä ideologisella hegemonialla, johon ei liity pakkoa vaan asianosaisten usko asian oikeuteen, myös moraaliseen välttämättömyyteen.

Myös Robert Michels tunnusti eettisen oikeutuksen merkityksen, vaikka se ei hänestä vielä riittänyt sosialistisen muutoksen toteuttamiseksi. Työväestön oli tiedostettava oman tilanteensa väärä ja epäoikeudenmukaisuus, jotta siitä tulisi vahva. Porvaristo heikkenisi, jos se joutuisi tunnustamaan vastapuolen argumenttien vahvemmuuden. Michels toteaa: "On pidettävä historiallisena lakina, että kansat, lait, instituutiot, yhteiskuntaluokat voidaan voittaa jäännöksellä vasta sitten, kun ne tai ne jotka niitä edustavat, epäilevät omaa olemassaolon oikeutustaan" (Michels 1925, 171-180.)

Michelsin mielestä tämä ei kuitenkaan vielä riittänyt, koska porvaristo jatkaisi taistelua “luokkakitsekkyytensä hypnotisoimana” (Michels 1925, 57-64). Tässä Michelsin psykologisointi on ristiriitaista, sillä hän toteaa vain hieman aiemmin, että sosialistisen etiikan luojat ovat lähtöisin juuri porvarisluokasta. Toisaalta mikään ei osoita, että porvariston usko omaan omistusoikeuteensa olisi ollut tuolloin mitenkään oleellisesti heikentynyt.

Karl Popper lienee oikeassa kritisoidessaan sellaisia ‘utopistisia’ suunnitelmia, jossa kaikki halutaan muuttaa kerralla. Silti Popperistakaan idealistinen tai utopistinen muutos ei ole mahdoton, jos se toteutetaan vähittäisesti sellaisissa mittasuhteissa, joissa muutoksen odottamattomat vaikutukset kyetään hallitsemaan. Yhteiskunnassa on loppujen lopuksi toteutettu monia sellaisia asioita, joiden on aiemmin uskottu olevan mahdotonta toteuttaa. (Popper 1945, 157-162.) Mutta mistä johtuu se, että mahdottomalta näyttänyt muutos alkaa myöhemmin näyttää toteuttamiskelpoiselta? Kyse täytyy olla joko radikaalista ajattelutavallisesta tai ihmiskuvan tai yhteiskunnan ymmärryksessä tapahtuneesta muutoksesta Tammilehdon edellä mainitsemaan tapaan (VL 12.9.1986; vrt. Tarrow 1998, 162) ja siitä, että jokin yhteisö on kyennyt osoittamaan muutoksen mahdolliseksi.

Kokivatko muut poliittisen järjestelmän osat vihreän liikkeen haasteen siten, että ne olisivat pyrkineet omaksumaan liikkeen vaatimuksia? Näin voi sanoa, sillä kuten vihreät itsekin totesivat, niiden ohjelmat vihertyivät voimakkaasti (luku 3.5.). Talouskasvuun perustuva hallinnon ohjausideologia ei kuitenkaan kumoutunut. Sen sijaan vihreiden talouskasvukritiikki hiljeni. Tästä huolimatta nykypäivänä on normaalia tutkia poliittisten päätöksien ja uusien hankkeiden ympäristövaikutukset. Ympäristöarvojen voi näin katsoa päässeen osaksi yhteiskunnan superideologiaa taloudellisen kasvun ideologian rinnalle.

Anto Leikola totesi Vihreässä langassa vuonna 1989, että monet sosiaalidemokraattien alkuperäisistä aatteista ovat muodostuneet kansalaisille sellaisiksi itsestäänselvyyksiksi, ettei niitä edes pidetä aatteina enää. Leikola piti tällaista ‘laimentumista’ toivottavana kehityksenä myös vihreälle aatteelle. (15.9.1989; vrt. Haavisto 3.9.1986.) Tällainen argumentaatio piilottaa institutionalisoituneen liikkeen kompromissit onnistumisien alle. Toisaalta Leikolan argumentti tukee myös aatteesta kiinni pitämistä: radikaaleista muutosvaatimuksista ei kannata luopua menestyksen kiirehtimiseksi pelkästään sen takia, että muutos sillä hetkellä vaikuttaa utopistiselta. Aatteesta kiinnipitäminen saattaa lisätä sen uskottavuutta.

Vihreys ja vaihtoehtoisuus merkitsi liikkeen alkuvuosina vanhojen arvojen, ajattelutapojen ja lakien kyseenalaistamista. Sekä Suomi-lehti että Vihreä lanka uutisoivat taajaan ekofilosofien ajatuksia, samoin artikkeleita erilaisista vaihtoehtoisista uskonnoista - kuten New Agesta (esim. Hautala, Suomi 11.11.1983). Vihreä ideologia ei ollut valmis. Länsimaiselle elämäntavalle kaivattiin kipeästi vaihtoehtoa, mutta mitään konkreettista ei ollut valmiina, mitä olisi voinut tarjota sen tilalle.

Tällainen hapuileva rajoja asettelematon etsiskely leimataan helposti maailmasta irronneeksi hörhöilyksi. Edistys tai muutos ylipäänsä olisi kuitenkin mahdoton ilman uusien ajattelutapojen kokeilemistä, sillä 'hörhöilylle' tai 'idealismille' vastakkainen 'realismi' on konservatiivista ja taipuvaista pitämään muutosta mahdottomana. Pessimistisen ihmiskuvansa vuoksi 'realismi' on usein lamauttava ja vaarallinen ajattelutapa.²² (Vrt. Ekström VL 2.2.1992; Pantzar VL 5.11.1992.)

Vihreän langan alkuvuosien kirjoituksista välittyy kirjoittajien usko oikeassa olemisesta. Silloisen elämäntavan ja politiikan nähtiin johtavan enemmän tai vähemmän tuhoisaan ja vahingolliseen tulokseen, eikä tätä ajatusta asetettu kyseenalaiseksi. Myöhemmin liikkeen oikeassa olemisen asetettiin kyseenalaiseksi liikkeen sisällä (esim. Sauri VL 5.1.1990). Tämä liittyi monesti myös konsensuspyrkimykseen muiden puolueiden kanssa.

5.3. Elämäntapakokeilujen strategia

Liikestrategian konflikteilla huomion kiinnittämisen strategian ohella ja osittain päällekkäin vihreässä liikkeessä uskottiin eräänlaiseen yksittäisten ihmisten pienryhmien elämäntapakokeilujen strategiaan muutoksen keinona. Ajatuksena näyttää olleen, että alakulttuuri kehittäisi uusia toimivampia elämisen muotoja, jotka sitten laajenisivat koko kulttuuriin. Esimerkiksi Pauli Välimäki totesi Suomi-lehdessä vuonna 1983, että "Minä epäilen, että muutosta ei voida organisoida ylhäältä, vaan rakenteet taipuvat vasta, kun

²²Käsitteet idealismi ja realismi vaatisivat tätä tarkempaa tarkastelua. Käsitteitä käytetään ikäänkuin toistensa vastakohtina, mutta todellisuudentajuinen ihanteellisuus ei näytä olevan myöskään mahdoton ajatus. Tämän työn puitteissa en kuitenkaan katso välttämättömäksi astua tälle sivupolulle.

arvot ja elämäntapa ovat mullan tasolla muuttuneet poliitikkojen silmissä aistittavaksi” (30.12.1983).

Tarja Cronberg kirjoitti: “(u)skon, että asenteisiin vaikuttaminen on muutoksen ensimmäinen vaihe ja tapahtuu ainoastaan siten, että käytännön esimerkeillä voimme osoittaa, että toisenlainen elämä - sekä työ että asuminen - on mahdollista ja toivottavaa.” Cronberg ei kuitenkaan ajatellut, että tämä riittäisi muuttamaan yhteiskunnan rakenteita, vaan että kokeilujen myötä lakien muuttaminen olisi helpompaa. (Cronberg, Suomi 3.2.1984). Myös Kai Vaara toivoi tällaista tutkimuksellista vaihtoehtoisien toimeentulon muotojen kokeiluja (Suomi 17.10.1984). Yritystoiminnassa vihreitä kiinnosti erityisesti osuustoiminta.

Ruohonjuuristrategia oli esimerkillä, omalla elämäntavalla ja elämäntapakokeiluilla vaikuttamista, jonka mm. Cronberg näki myös emansipatorisena kapitalistisen kulutusyhteiskunnan kahleista vapautumisena (Suomi 3.2.1984). Tällaista henkilökohtaista muutosta pidettiin jopa vallankumouksellisena (esim. Wienkoop, Suomi 3.2.1984).

Samansuuntaisesti ajatteli myös Soininvaara. Hän kirjoitti vuonna 1983 julkaistussa kirjassaan *Vihreää valoa*, että:

“Huomattavaa osaa vaihtoehtoliikkeiden tavoitteista on mahdoton toteuttaa ylhäältä käsin lakeja ja asetuksia muuttamalla. Ne ovat rakennettavissa vain alhaalta käsin kansalaisyhteiskuntaa rakentaen, ihmisten oman aloitteellisuuden ja rohkeuden turvin.”

Soinivaaran mielestä tuo aloitteellisuus kuitenkin kahlittiin ylhäältä päin lainsäädännöllä, siksi oli tärkeää toimia myös puoluepoliittisesti. (1983, 13-14.)

Paastela on havainnut, että työväenliikkeessä oli sen alkuvaiheessa samankaltaisia pyrkimyksiä rinnakkaisen ‘terveen’ yhteiskunnan rakentamiseksi kuin vihreillä on ollut. Hän toteaa, että molemmissa liikkeiden jäsenillä oli tarve järjestää oma elämänsä ‘toisin’ itseorganisoiduksi. Tämä ilmeni monenlaisena vaihtoehtotoimintana. Länsi-Saksassa vihreä vaihtoehtokulttuuri ilmeni vielä Suomea laajempaan kirjona erilaisia vaihtoehtopalveluja ja muita yrityksiä. (1987, 22-23) Sekä Suomen että Saksan vihreiden joukossa eläteltiin liikkeen alkuaikoina unelmaa kokonaisesta vaihtoehtoliikkeiden muodostamasta

vastakulttuurista, josta olisi tullut merkittävä voimatekijä yhteiskunnassa (Välimäki, VL 15.8.1989).

5.4. Soluttautumisen ja lobbaamisen strategiat

Jo ennen liikettä olemassa olevien puolueiden toimintaan osallistuminen ympäristöasian edistämiseksi voisi kutsua soluttautumisen strategiaksi. Tämä strategia ei saanut kannatusta vihreissä. Soininvaara ja Komsu olivat toimineet ennen vihreitä liberaaleissa, mutta huomanneet puolueen sisältäpäin toteutuneen muutospolitiikan mahdottomaksi. (Soininvaara 1983, 32-33; Huuhka, Suomi 30.12.1983)

Tammilehdon Suomi-lehteen vuonna 1983 kirjoittaman artikkelin mukaan vihreiden yleinen parlamentaarista toimintaa puolustava argumentti oli tuohon aikaan, että liikkeet tarvitsevat äänitorvea tai sillanpäättä eduskunnassa ja valtuustoissa, jotta niiden näkemykset välittyisivät virallisen päätöksenteon tasolle (Tammilehto, Suomi 6.5.1983). Tätä strategiaa voi kutsua lobbaamisen strategiaksi, koska sillä ei varsinaisesti pyritä valta-asemien valtaamiseen, vaan keskusteluyhteyden pääsemiseen. Tämä vaihe näyttää toimineen eräänlaisena välivaiheena tai ainakin selityksenä vihreiden siirtymisessä protestistrategiasta vallan valtaamisen strategiaan. Pian huomattiin, että pelkkä keskusteluyhteys ei riitä, vaan oli tärkeää saavuttaa valta-asemia.

5.5. Parlamentaarinen valta-asemien valtaamisen strategia

5.5.1. Parlamentarismien suuret näkymät

Pekka Haavisto totesi vihreästä liikkeestä vuonna 1989, että "(s)isäänrakennettuna tähän ideologiaan on ollut myös ajatus, että ei ole loppujen lopuksi niin tärkeää, montako paikkaa vihreät kunnanvaltuustossa tai eduskunnassa saavat." (VL 8.9.1989.) Liikestrategiaa kannattavista voimakkaista soraäänistä huolimatta parlamentaarista vallan valtaamisen strategiaa puolustavat kirjoitukset lisääntyivät. Haavisto jatkoi edellä mainittua kirjoitustaan:

...olen joutunut muuttamaan omaa ajatteluani tässä suhteessa nähtyäni liian monta tilannetta, joissa poliittinen voima ja painoarvo ovat vain "vähästä kiinni". Valtuutetut ja kansanedustajat ovat "vain" napinpainajia, mutta monesti ne painallukset ratkaisevat tosi isoja juttuja... (Lainausmerkit Haaviston.)

Tammilehto puolestaan totesi vuonna 1983, että “etevälläkään vaalimenestyksen maksimoinnilla ei ole mahdollisuutta saada likimainkaan enemmistöasemaa. Liikkeet joutuvat siis joka tapauksessa turvautumaan olemassa olevien puolueiden painostamiseen” (Suomi 6.5.1983). Tammilehdon vuosia aiemmin kirjoittama parlamentaarisen strategian kritiikki näyttää osuneen osittain harhaan. Vaa’ankieliasemassa valtuustoryhmällä voi olla suuri merkitys. Toisaalta nämä Haaviston “tosi isot jutut”, tärkeät päätökset, joihin edustuksellisissa elimissä saatettiin vaikuttaa, eivät korvanneet Soininvaaran aiemmin havaitsemaa liikkeen toiminnan tuottamaa kulttuurisen ja ajattelutavallisen muutoksen tuomaa hyötyä aatteelle (Suomi 16.11.1982). Näyttää siltä, että nämä “tosi isojen juttujen” konkreettiset voitot jättivät liikkeen strategian tuoman vaikeasti havaittavan kulttuurisen muutoksen varjoonsa.

Välimäki taas selittää ajattelutavassa tapahtunutta muutosta siten, että menestys vuoden 1983 eduskuntavaaleissa teki äänimäärästä tärkeän asian. Näin siksi, että menestys loi paineita ja odotuksia seuraaviin vaaleihin. Huono menestys niissä tuotti pettymyksen, jota ei olisi ollut ilman aiempaa menestystä. (Välimäki 1990, 96.)

Hyvärinen kiinnittää huomiota kannatuksen suuruuteen ja vaatimuksien oikeuttamiseen. Liike ei perustele vaatimuksiaan vetoamalla enemmistön tahtoon, mutta liikkeen alettua mitata kannatustaan vaaleissa ja parlamentissa voimasuhteista tulee merkittäviä asioita. Kannatus antaa vaatimuksille oikeutuksen. Kannatuksen pienuus ja väheneminen taas vievät niiltä pohjaa. (Hyvärinen 1985, 217.)

Kyse on ilmeisesti myös tuon logiikan hyväksymisestä. Kun liike tai puolue on kerran alkanut itse oikeuttaa vaatimuksiaan takanaan seisovien ihmisten lukumäärällä, sen on vaikea tappion tullessa enää sanoa, että vaatimus voi olla oikeutettu, vaikka enemmistö ei sitä kannattaisikaan. Tätä logiikkaa ilmentää eräs Saurin kirjoitus vuodelta 1990. Siinä Sauri toteaa, että jos vihreiden näkemys jää avoimessa keskustelussa tappiolle, he ovat olleet väärässä. Kirjoituksessa ei suoraan sanota, että enemmistö on aina oikeassa, mutta kehoitetaan vihreitä taipumaan enemmistön tahtoon, jos se ei vakuutu vihreiden näkökannasta. (VL 5.1.1990.)²³

Lähes jatkuva pettymys vaalituloksiin johtui pitkälti ylisuurista ennusteista ja gallupkannatuksesta (ks. kappale 3.3.1.). Eero Paloheimo totesi Suomi-lehdessä vuoden

²³Saurin logiikka ontuu pahasti. Ei ole mitään loogista perustaa väitteelle, että enemmistö olisi aina oikeassa, vaikka myöntäsimme, ettei ole mitään parempaa tapaa tehdä päätöksiä kuin äänestäminen.

1983 eduskuntavaalien jälkeen, että paremmalla organisaatiolla ja valmistautumisella olisi päästy lähemmäs “todellista kannatusta”, jonka hän arveli olleen noin kymmenkertainen saatuun tulokseen nähden (Suomi 8.4.1983).

Paloheimo kuului Linkolan kanssa vihreiden innokkaimpiin puolueen ja ‘perinteisen’ parlamentaarisen strategian kannattajiin. Hän ei osoittanut ymmärrystä liikkeen muita poliittisia strategioita ja pyrkimyksiä kohtaan ymmärrystä leimatessaan esimerkiksi sosiaalipoliittisista uudistuksista kiinnostuneet vihreät harmittomiksi pitsinnyplääjiksi vuonna 1987 pitämässään puheessa. Poliittisien muotojen ja käytäntöjen uusimista tavoittelevia “yhteiskuntatieteilijöitä” Paloheimo kehotti siirtymään katsomoon. (Ponsila 8.5.1987.)

5.5.2. Parlamentaarinen strategia legitimoii äänten maksimoinnin

Pekka Sauri totesi muutama kuukausi edellisessä kappaleessa mainitun Haaviston kirjoituksen jälkeen, että

Vaaleihin ei kannata asettaa yhtään ehdokasta, ellemmme kaikkia mahdollisia keinoja käyttäen halua saada seuraavaan parlamenttiin niin monta vihreää kansanedustajaa kuin mahdollista (...) (M)itä useampia vihreitä lainsäätäjiä eduskunnassa on, sitä parempia lakeja saadaan. (VL 5.1.1990)

Sauri ja Haavisto ovat näissä kirjoituksissaan jo luopuneet parlamentaarisen toiminnan perustelemista liikestrategialla. Siirtyminen parlamentaariseen strategiaan on siirtymistä vaikeasti mitattavasta kulttuurisesta muutoksesta voimasuhteilla mitattavaan kannatukseen ja edustajien määrään. Tästä seuraa oikeutus käyttää “kaikkia mahdollisia keinoja”. Sauri ei sano, mitä nämä kaikki mahdolliset keinot voisivat olla tai mihin keinovalikoiman vähyteen hän viittaa. Ilmeisesti hän halusi liikestrategian kannalla olevien puoluekriitikoiden alkavan puhaltaa samaan parlamentaarisen strategian hiileen. Sauri halusi kirjoituksessaan vihreiden lopettavan huonon omatunnon potemisen ja vaivaantuneisuutensa siitä, että liike oli muuttunut puolueeksi. (VL 5.1.1990.)

Äänimäärän maksimoinnista tuli pian niin itsestäänselvä tavoite, että jopa ytimekkäämpää politiikkaa alettiin perustella vaalimenestyksellä. Pauli Välimäki huomautti Saurille vuonna 1993: “Jos tulemme vielä uskottavammaksi puolueeksi, kannatus romahtaa seuraavissa vaaleissa!” (VL 26.8.1993). Myös monien muiden mielestä puolueen neutraloinnissa oli

menty liian pitkälle. Puolueessa ei ollut enää särmää. Tätä valitettiin kuitenkin nimenomaan äänimäärän laskun vuoksi (esim. Boström VL 23.3.1995).

5.4. Milloin vihreästä liikkeestä tuli puolue?

Strategisella muutoksella oli huomattavasti tärkeämpi merkitys vihreiden tulevalle institutionalisoitumiselle kuin muodollisella organisaatiolla. Yhdistyksen perustaminen ja pian sen jälkeen puolueeksi rekisteröityminen saattoivat tosin olla merkittäviä tekijöitä liikkeen jäsenten identifikaation ja kollektiivisen itseymmärryksen kannalta, mutta niiden merkitystä myös korostetaan liikaa. Tammilehdon mielestä vihreästä liikkeestä tuli puolue jo siinä vaiheessa, kun se sai ensimmäiset edustajansa vuonna 1983 (VL 12.9.1986). Voidaan hyvin sanoa, että vihreissä toimi puolue ja liike rinnan, kunnes liikkeen merkitys jäi ajan mittaan vähemmälle. Puolueeksi tuleminen ja puolueeksi rekisteröityminen ei ole välttämättä aivan sama asia.²⁴

Välimäki pyrkii osoittamaan gradussaan Vihreä liike ja julkisuus (1990), että tiedotusvälineiden odotuksilla oli suuri merkitys vihreiden organisoitumiselle puolueeksi. Jos voidaan hyväksyä ajatus, että tietynlainen poliittinen strategia tekee liikkeestä tai organisaatiosta puolueen tai puolueen kaltaisen, on Välimäen mediakritiikki kohtuuton. Voidaan ajatella, että media pyrki vain puhumaan liikkeestä asian oikealla nimellä. Liikkeen nimityksellä on eräänlaista viattomuutta, jota puolueen nimitykseltä puuttuu, mikä johtuu varmasti osittain siitä, että liike näyttää kumpuavan suoraan kansasta ja osittain siitä, että se ja sen jäsenet eivät pyri osaksi valtiokoneistoa. (Vrt. Rehn 1989, 108.)

Sisällön erittelyn kulttuurisiksi ja parlamentaarisella tavalla poliittisiksi tematisoitujen ympäristöongelmien määrä eri aikoina Vihreässä langassa ilmentää vihreiden strategisen ajattelun muutosta. Aatteellisiksi, kulttuurisiksi ja ajattelutavallisiksi tematisoitujen ongelmien määrä väheni huomattavasti vihreiden 'liikekaudesta' 'puoluekauteen' tultaessa, mikä ilmentää liikestrategian kulttuuriseen muutokseen tähtäävän toiminnan jäämistä takalalle. (Luku 4.2.2..) Toisaalta parlamentaariseksi ratkaistavaksi nähtyjen ympäristötematisointien suuri määrä kertoo parlamentaariselle strategialle annetusta merkittävästä asemasta liikkeessä jo 1980-luvun puolessa välissä. Noin kolmannes

²⁴Sanaa puolue ei ole aina käytetty merkitsemään "vallasta parlamentaarisessa järjestelmässä kilpailevana organisaationa", kuten Schumpeter on puolueen määritellyt (Hyvärinen 1985, 67). Sen voi ymmärtää esimerkiksi Edmund Burken tavoin ryhmäksi ihmisiä, jotka ovat liittyneet yhteen ajamaan käsitystään kansallisesta edusta (Burke 1770, 115). Käytän käsitettä pääasiassa sen vakiintuneessa tarkoituksessa merkitsemään sen kaltaisia yhteenliittymiä kuin nykyajan rekisteröityneet puolueet ovat. Muut merkitykset erotan lainausmerkeillä.

ympäristöongelmista ymmärrettiin eduskunnan tai valtuuston päätöksenteon alaisiksi kysymyksiksi jo ajanjaksolla 1984-1987. Myöhemmin tämäntyyppinen tematisointi pysyi samalla tasolla (luku 4.2.1.).

Kuten jo aiemmin totesin, kulttuurisiksi ongelmia tematisoitiin varsinkin puhuttaessa ympäristöongelmista hyvin yleisellä tasolla (luku 4.2.5.). Kyse on ollut usein siis etäänymisestä yksittäisistä ongelmista muodostamaan ongelmien syistä laajempaa näkemystä, muutosteoriaa. Toisin sanoen tällainen tematisointi on ainakin jossain määrin sidoksissa ideologian rakennustyöhön.

5.5. Liikkeen strategian ajallinen rajallisuus

Liikkeellä ei ole välttämättä mahdollisuutta valita liikkeen ja parlamentaarisen tai muun institutionaalisen strategian välillä. On olemassa lukuisia syitä, miksi liikestrategian aika on rajallinen.²⁵

Alussa kantovoimainen yhteiskunnallinen liike laajenee ja saa paljon yleistä huomiota. Liikettä ruokkii sen oma menestys. Pian viranomaiset oppivat, miten taltuttaa sen kuohahdukset ja tiedotusvälineissä sen tempaukset eivät ole enää uutinen ja laajeneminen hidastuu. Liike joko hiipuu pois tai sen on muutettava strategiaansa institutionalisoituneen konventionaalisen politiikan suuntaan tai tehtävä yhä repivämpiä iskuja huomion saavuttamiseksi (Tarrow 1991, 7; 1998, 98, 116.)

Frank L. Wilson on havainnut, että maissa, joissa on jatkuvasti yhteiskunnallisten liikkeiden tuottaman hälyn kaltaista poliittista melskausta, eivät uudet liikkeet saa välttämättä vedettyä huomiota asialleen alunperinkään. Keinot, jolla liikkeet saivat paljon huomiota Saksassa, Britanniassa, Alankomaissa ja Pohjoismaissa, olivat kuuluneet Ranskan vakiintuneisiin poliittisiin repertuaareihin jo vuosisatojen ajan. Media ei kiinnittänyt Ranskassa 'uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin' tästä syystä juurikaan huomiota. Ranskan hallituksella oli pitkä kokemus vastaavanlaisten epäjärjestyneiden ryhmien käsittelystä siten, että poliittinen vakaus ei vaarantunut. (Wilson 1990, 80-83.)

²⁵Käsittelemättä jää esimerkiksi jäsenistön aikuistuminen ja lisääntyvä vastuu itsestään ja muiden ihmisten elannosta. Tämä asettaa rajoituksia epäkonventionaalaiselle poliittiselle toiminnalle.

Liikkeen jäsenet on vaikea sitouttaa liikkeeseen pitkäksi aikaa organisoimatta liikettä muodollisesti ja muodollinen organisoituminen taas loitonnuttaa liikettä Tarrowin termien 'häiritsevästä' toiminnasta. Häiritsevä toiminta tarkoittaa toimintaa, joka keskeyttää vastustajan tai viranomaisten rutiinit ja pakottaa heidät kuuntelemaan protestoijien vaatimuksia. (Tarrow 1998, 96, 98, 147-148.)

Liike voi päättyä myös siihen, että se saavuttaa tavoitteensa. Mukanaolijat voivat myös kokea tavoitteen toivottomaksi tai vallitseva järjestelmä tukahduttaa liikkeen (Hyvärinen 1985, 101²⁶).

Kuten kappaleessa 2.2. mainitsin, Rammstedt sisällytti liikkeen laajenemisen peräti yhteiskunnallisen liikkeen määritelmäänsä. Vain jatkuvasti kasvava ja uutta keksivä liike voi pakottaa järjestelmän reagoimaan itseensä. (Hyvärinen 1985, 98, 107). Liikkeen laskusuhtaisuus tai lyhyhistyminen vaikuttaa koituvan kohtalokkaaksi sen muutospyrkimyksille. Vihreässä langassa todettiin vuoden 1989 marraskuussa, että liiton jäsenmäärä ei ollut noussut kahteen vuoteen ja uusia jäsenjärjestöjä oli liittynyt mukaan vaisusti (Puheenjohtajan paikka katkolla 10.11.1989). Myös monissa muissa kirjoituksissa 1980-luvun lopussa viitattiin liikkeen heikkenemiseen ja sen jäsenten passivoitumiseen.

Näyttää siis melko uskottavalta, että vihreä liike ja puolue institutionalisoitui vastauksena liikkeen strategian heikkenemiselle, kun jäsenet huomasivat, että konventionaalisella poliittisella toiminnalla saavutettiin liikkeen strategiaa parempia tuloksia.

Tarrow toteaa, että institutionalisoituminen tapahtuu kaikkialla saman kaavan mukaan. Kun viranomaiset oppivat kontrolloimaan liikkeen 'häiritseviä' menetelmiä, liikkeet pyrkivät hankkimaan konkreettista hyötyä kannattajilleen neuvotteluihin ja kompromisseihin. Tämän seurauksena liike muuttuu puolueen tai eturyhmän suuntaan. (Tarrow 1998, 101, 202.)

Sellainen liike, joka ei lainkaan tähtää joukkojen kannatukseen, on vaarassa jäädä marginaaliseksi ilmiöksi, jolla ei ole edes kulttuurista muutosvaikutusta, koska yleisö torjuu sen. Yleisöllä on taipumus suhtautua kielteisesti epäkonventionaaliseen poliittiseen toimintaan ja median huomio saattaa jäädä pelkkään huomion kiinnittämisen menetelmään niin että itse asia jää vaille huomiota. Median huomiokin saattaa jäädä kielteiseksi. Laillisin menetelmin toteutettuun mielenosoitukseen taas ei kiinnitetä huomiota ilman suurta

²⁶Hyvärinen viittaa Rammstedtiin, jonka mukaan liike saattaa loppua näihin tekijöihin tai jatkaa institutionalisoitumiseen johtavaa kehitystään.

osanottajajoukkoa. Rochon tulee samaan lopputulokseen kuin monet muutkin liiketutkijat: liikkeen on tähdättävä joukkokannatukseen saadakseen tuloksia, mutta laajan kannatuksen saamiseksi sen on maltillistettava tavoitteitaan. Sen on myös saavutettava konkreettisia tuloksia tyydyttääkseen jäseniään ja kannattajiaan, mutta näitä tuloksia se saavuttaa vain istumalla neuvottelupöytään vallanpitäjien kanssa eli institutionalisoitumalla. Integroituminen poliittiseen järjestelmään taas johtaa sellaisesta kritiikistä luopumiseen, jota laajojen keskiryhmien kannatusta tavoittelevat yhteistyöpuolueet eivät hyväksy. (Rochon 1990, 105-120; Tarrow 1998, 208.)

Institutionalisoitumista ei tarvitse pitää täydellisenä onnettomuutena aatteelle kuten ei liikkeen mahdollisesti tilapäistä hajoamistaakaan. Rammstedtin institutionalisoitumismallin mukaan kiinnittyneenä yhteiskunnan rakenteisiin liike ei voi enää esittää niiden täydellistä kumoamista. Käytännön politiikassa liike alkaa suuntautua realistisesti toteutettavissa olevien tavoitteiden toteuttamiseen suuren kokonaisuudistuksen sijaan. Tästä huolimatta kauan jatkunut kamppailu johtaa muutoksiin myös järjestelmässä, ei vain liikkeessä. (Hyvärinen 1985, 106-112.)

5.6. Jatkuvan sisäisen muutoksen tarve

Kun Thomas Wallgren kritisoi vihreän liikkeen puolueistumista, hän mitä ilmeisemmin oletti, että ilman puoluekehitystä liike olisi jatkunut ja kasvanut entiseen tapaan (esim. 15.9.1989). Puolueen kannattajat taas näkivät sisäisen muutoksen välttämättömänä. Esimerkiksi Soininvaara tiedosti, aivan Rammstedtin mallin tavoin (Hyvärinen 1985, 97-100), liikkeen sisäisen muutoksen ja eteenpäin menemisen tarpeen.

Olli Tammilehto kritisoi vuonna 1982 Soininvaaraa vaaleihin osallistumisen kannattamisesta ja totesi, että liikkeen toinen jalka on juuri laskeutumassa suohon. Soininvaara kommentoi jutun loppuun liittämässään kaneetissa, että "Minusta molemmat jalat ovat pehmeällä maalla. Se vajoaa, joka jää paikoilleen." (Suomi, 13.12.1982). Jatkuvan sisäisen muutoksen tarvetta käytettiin oikeuttamaan parlamentaarista strategiaa, eikä välttämättä aivan suotta. Yhä kasvava parlamentaariseen politiikkaan osallistuminen näyttää tarjonnan vihreille mahdollisuuden jatkuvaan laajenemiseen ja jatkuvaan poliittisena

ilmiönä esiintymiseen. Jäsenistön kasvun korvasi äänen kasvu.²⁷ Jo vakuuttava valta-
asemien tavoittelu takaa median huomion.

5.7. Liikestrategioiden heikkouksia

Hyvärinen kritisoi Rammstedtin mallia siitä, että se suhtautuu liikkeisiin vain protestien prosessina, eikä ota huomioon liikkeiden aluskasvillisuutena rehottavia elämäntapakokeiluja sekä uusien liikkeiden pirstaleisuutta ja keskinäistä autonomisuutta (1985, 229). Jälkiviisaasti on helppo todeta, että vihreät elämäntapakokeilut jäivät jokseenkin marginaaliseksi ilmiöksi. Muutosstrategiana tällainen paremman elämäntavan etsiminen näyttää olevan poliittisesti liian heikko. Vihreä elämäntapa vaatii uhrauksia, mutta nämä uhraukset näyttävät mielettömiltä, jos muut eivät uhraudu lainkaan.

Vihreässä langassa korostettiin alkuvuosina elämäntapamuutoksen myönteisiä puolia. Vihreä elämäntapa ei ponnisteluista huolimatta vielä ole osoittautunut sillä tavalla ylivoimaiseksi, että siihen olisi suurimittaisesti käännytty. Sen sijaan ympäristöasioiden huomioon ottaminen vaikuttaa moneen ihmiseen ikäänkuin toisarvoisena moraalisenä ohjenuorana.

Kimmo Louekari totesi Vihreän langan kolumnissaan vuonna 1990, että poliitikot kyllä tekevät mielellään ympäristöreformia silloin, kun äänestäjän kukkaroon ei kosketa. Vaikeita muutoksia poliitikot eivät halua toteuttaa. Louekari totesi, että kansanliikkeen voima on julkisuus. Sen avulla saavutetut uudistukset olivat kuitenkin hänen mielestään merkitykseltään vähäisiä. (VL 23.3.1990.)

Protestisyklit tuottavat huippuhetkinään hulluuden hetkiä, joiden aikana toimijoista vaikuttaa siltä kuin kaikki olisi mahdollista (Siisiäinen 1990, 21-22; Tarrow 1991, 52-53). Vihreä liike näyttää kokeneen 1980-luvun alkupuolella tällaisen vaiheen, joskaan ei erityisen voimakkaasti. Kasvavassa liikkeessä liikkeen julkisuusstrategia vaikutti voimakkaalta, mutta myöhemmin sen rajoitukset kävivät ilmeisiksi. Merkityksellisten joukkouhrauksien tekeminen kaikkien tulevaisuuden turvaamiseksi näyttää onnistuvan vain

²⁷Voi hyvin kuvitella myös, että liikkeestä tulee keskeisille toimijoilleen siinä määrin elämäntyö, että sen lyyhistyminen, osoittautuminen pelkäksi historian kuriositeetiksi ja pelko naurunalaiseksi joutumisesta 1970-luvun taistolaisten tapaan, pakottaa heidät tavoittelemaan yhä laajempaa suosiota muutosvaatimusten kustannuksella.

konkreettisella poliittisella päätöksellä, joka puolestaan onnistuu vain osallistamalla poliittiseen päätöksentekoprosessiin.²⁸

Thomas R. Rochon toteaa rauhanliikettä käsittelevässä artikkelissaan, että liike joutui lähentymään vallanpitäjiä siinä vaiheessa, kun sillä oli konkreettisia pyrkimyksiä voitettavanaan. Rauhanliikkeelle tällaisia olivat suunnitelmat ohjusten sijoittamisesta. Olemassaolevat puolueet kykenivät luomaan liikettä huomattavasti uskottavampia turvallisuuspoliittisia vaihtoehtoja. Rochon summaa, että siinä laajuudessa, kun liike tähtää konkreettisiin poliittisiin päämääriin, sen laajempi pyrkimys kulttuurikritiikkiin ja muutokseen jää väistämättä taka-alalle.²⁹ (Rochon 1990, 112-114.)

5.8. Parlamentaarisen strategian ongelmia

5.8.1. Voidaanko parlamentaarisella strategialla toteuttaa käännteentekevä muutos?

Vihreän puolueen kehitystä katsellessa näyttää siltä, että Michels on oikeassa väittäessään, että: “osallisuus valtaan tekee aina *konservatiiviseksi*”. Michels ei suinkaan kieltänyt, että oligarkisesti johdetulla puolueella voitaisiin päästä mihinkään tulokseen. Hän kirjoittaa: “...harvainvaltaisesti johdettu demokraattinen puolue kykenee ehdottomasti vaikuttamaan valtioon demokraattisessa merkityksessä. Yhteiskunnan vanha poliittinen luokka, varsinkin ‘valtio’ itse, näkee tarpeelliseksi suorittaa tietyn arvojen uudelleen arvioinnin.” (Tottuvat myöntymään myös alhaalta tulevaan paineeseen.) Hän jatkaa: “kuitenkin sellainen prosessi pysähtyy tyveneen veteen sillä hetkellä, kun hallitsevan luokan onnistuu vetää ääriivasemmistolainen oppositio yhteistyöhön *itsensä* hallituksen kanssa”. (Korostukset Michels.) (1925, 250.)

Mahdollisimman suureen äänimäärään pyrkivä organisaatio näkee aatteellisen taistelun eivertvetulleena tehtävänsä vaikeuttamisena. Peittelypolitiikka on Michelsin mukaan tällaisen organisaation väistämätön seuraus. (Palaan asiaan kappaleessa 5.8.4.) Parlamentarismi taas merkitsee pyrkimystä mahdollisimman suureen äänimäärään. Uusien jäsenten huomioonottaminen kieltää Michelsin mielestä ilman muuta periaatteellisen politiikan

²⁸Toisaalta Louekar in pettymys saattaa johtua myös siitä, että valtakoneistossa ei ollut muita puolueita, joiden historialliseen aatteeseen sopisi vastata Louekar in kansanliikkeen vaatimukseen. Asia voi olla eri tuleville ympäristöliikkeille, joiden vaatimuksiin vihreät voivat tarttua. Voi tosin käydä myös niin, että ympäristöliikkeet eivät tohdi protestoida pelätessään saattavansa lähellä olevan vihreän puolueen huonoon valoon.

harjoittamisen. Vastakohtaisuus muihin puolueisiin nähdään enää pelkäsi kilpailusuhteeksi (Vrt. kappale 5.8.3.). Puolue avaa porttinsa kaikelle ainekselle, joka voi hyödyttää sitä tässä kilpailussa. Maltillistuneesta puolueesta taas tulee helposti uusille jäsenille puhtaasti uran luomisen väylä (Michels 1925, 162-163, 253-255).

Parlamentaaraisella muutosstrategialla ja liikkeen mielipiteitä muokkaamaan pyrkivällä strategialla ei ole mahdollista vaikuttaa samalla tavalla. Koska parlamentaarinen strategia yrittää saavuttaa suurien kansanjoukkojen kannatuksen, sen on kuunneltava kansaa enemmän kuin pyrittävä muuttamaan kansan mielipiteitä. Näin kävi myös vihreissä. Äänestäjien mielipiteiden kuuntelemisesta tuli itsestäänselvyys, johon vihreät vetosivat kirjoituksissaan 1990-luvulla jatkuvasti.

Tätä konservatiivisuutta ilmentää esimerkiksi vihreiden vuoden 1998 ohjelmatyöryhmän puheenjohtaja Tapani Hietaniemen toteamus siitä, että ekologiselle reformipolitiikalle on saatava väestön enemmistön hyväksyntä, eikä uskonnollistyyppinen vaatimus uhrautumisesta tuo tukijoita” (Tommola, VL 24.5.2002). Samoin Pauli Välimäki perusteli siirtymistään ‘laadullisen talouskasvun’ kannattajaksi sillä perusteella, että aiempi talouskasvukriittisyys (kehityskriittisyys) “tarjoaa realistisen vaihtoehdon vasta, kun kamppailu maapallon tulevaisuudesta on jo hävitty”. Laadullinen talouskasvu tarkoitti kasvua, jolla sama elintaso saavutettaisiin vähäisemmällä luonnonvarojen käytöllä. (Välimäki VL 30.1.1992) Tämä ‘realismi’ ajoi vihreitä luopumaan dissosiatiivisista pyrkimyksistään erottaa talouskasvun ja hyvinvoinnin käsitteet toisistaan.

Jotta suuri kannatus olisi mahdollinen, on mielipidemuutoksen ja hyväksynnän täytynyt tapahtua jo ennen vaaleja.³⁰ Parlamentaarinen strategia on näin ollen omiaan silloin, kun kansassa on paljon aatteellista muutoshalua, jota muut puolueet eivät kykene tyydyttämään³¹. Tämä oikeutti sekä Suomen että Saksan vihreiden vaaliosallistumisen. Kansan muutoshalu oli jo olemassa, kuten jo totesin kappaleessa 3.3.1. Uuden Suomen gallupin osoittaneen (Soininvaara, Suomi 16.11.1982). Se tarvitsi vain lunastaa parlamentaarisen lainsäädännön muutostyön käyttöön.

²⁹”To the extent that a movement attempts to achieve specific policy goals, its broader aspect of cultural criticism and transformation is necessarily subordinated.”

³⁰Myös Gramsci toteaa, että hegemoniaan pyrkivän ryhmän on osoitettava älyllistä ja moraalista johtajuutta jo ennen hallitusvallan voittamista itselleen. Tällä älyllisellä muutoksella voidaan toteuttaa ‘vallankumous’ ilman ‘vallankumousta’. (1929-1935, 55-60.)

Vaalit sopivat huonosti uusien ajatusten esiinnostamiseen, mutta hyvin osoittamaan jonkin aatteen huomiotta jäänyt kannatus. Kansanliikkeen on helppo esittää vaatimuksia, mutta parlamentaarisen puolueen ja varsinkin hallituspuolueen osaksi näyttää jäävän hyvin pitkälle kansalaisten kuuleminen.

Huomattavakaan vaalikannatus ei kuitenkaan riitä *käänteentekevän* muutoksen toteuttamiseen ilman enemmistöasemaa eduskunnassa. Kuten Tammilehto totesi jo aiemmin mainitussa kirjoituksessaan vuonna 1983 Suomi-lehdessä, liikkeellä ei ollut mahdollisuutta saada lähimainkaan enemmistöasemaa eduskunnassa ja valtuustoissa. Ne joutuvat joka tapauksessa turvautumaan olevassa olevien puolueiden painostamiseen (Suomi 6.5.1983).

Varsinaisen muutosvallan puuttuminen, erotuksena vaa'ankieliaseman valta-asemasta, edustuksellisessa elimissä pakottaa puolueen myötäilemään muita puolueita. Soininvaara totesi Vihreän langan haastattelussa vuonna 1991, että vihreiden on tehtävä kompromisseja, jos he aikovat vaikuttaa ylipäätään mihinkään. Soininvaara uskoi, että kirkasotsainen fundamentalismi saattaa kyllä tuoda kannatusta, mutta johtaa siihen, että vihreistä tulee merkittävä voima vasta, kun heillä on enemmistö eduskunnassa. Tästä syystä Soininvaara kannatti vihreiden osallistumista seuraavaan hallitukseen. (Möry 21.3.1991.)

Soininvaara esimerkiksi halusi jo tuolloin, yli vuosikymmen ennen eduskunnan lupaa viidennen ydinvoiman rakentamiselle vuoden 2002 keväällä, ettei asiasta tehdä kynnyskysymystä vihreiden hallitukseen menolle, koska mukana ollessa vihreät voisivat valvoa edes, että rakennettava laitos on turvallista mallia. (Emt.) Haastattelu aiheutti vastalauseiden ryöpyn seuraavassa Vihreässä langassa. Pari viikkoa myöhemmin Soininvaara totesi vastineessaan, että ei pidä viisaana, että vihreät ydinvoimaa vastustaessaan luopuvat myös moottoriteiden vastustamisesta, luonnonmukaisen maatalouden edistämisestä ja "kaikesta muusta, joiden puolesta voisimme hallituksessa toimia, mutta oppositiossa vain puhua". (VL 4.4.1991.)

Näin todetessaan Soininvaara kieltää liikkeen strategian - eettisen ja kulttuurisen muutoksen - merkittävyyden. Soininvaaran strategiassa ei ole enää kysymys edes parlamentaarisesta vallan valtaamisen strategiasta, koska hän ei edes usko, että kompromissisuus lisää äänimäärää, vaan vaikuttamisesta pelkästään mukana olemalla. Vallan valtaamisen strategia

³¹Viimeaikainen ulkomaalaisvihamielisten populististen puolueiden menestys eri puolilla Eurooppaa on oiva esimerkki siitä, miten helppo puolueen on saavuttaa suosiota, jos kansassa on paljon tyydyttämätöntä muutostarvetta.

on vaihtunut kulttuurimuutoksen (superideologian) näkökulmasta kaikkein laimeimpaan strategiaan: soluttautumisen strategiaan, jossa toimijat hyväksyvät hallinnon ideologian sopiakseen mukaan hallintotyöhön. Soinivaara toteaa:

Eikö olisi luonnon kannalta vähän huonoa tuuria, jos sen puolesta toimiva liike aina lopulta asettaa kirkasotsaisuutensa tärkeämmäksi kuin konkreettiset toimet ympäristön hyväksi (VL 4.4.1991).

Saurin ajattelutapa noudatti samoja periaatteita. Sauri arveli kolumnissaan huhtikuussa 1995 vihreiden jo osallistuttua hallitukseen, että vihreän liikkeen maltillinen kanta Euroopan unionin jäsenyyteen oli eduksi vihreiden pääsyyllä hallitukseen. Joidenkin analyysien mukaan Ruotsin ympäristöpuolueen ehdottoman kielteinen suhtautuminen unioniin sulki puolueen ulos hallitustyöstä. (VL 20.4.1995.)³²

On ilmeistä, että parlamentaarisen vaikuttamisen logiikka johtaa päinvastaiseen argumentaatiotapaan kuin liikkeen vaikuttamisen logiikka. Toisella ääri laidalla yksittäisen ihmisen sanoman on oltava äärimmäisen radikaali saadakseen äänensä kuulumaan (Linkolan saama huomio verrattuna muihin yksittäisiin julistajiin). Toisella ääri laidalla pienen puolueen on oltava lähes väritön sopiakseen jokaiseen neuvottelupöytään.

5.8.2. Edustuksellinen politiikka saa liikaa huomiota ja passivoi ihmisiä

1980-luvun alkupuolen kirjoituksissa varsinkin Suomi-lehdessä oltiin monesti hyvin huolissaan parlamentaarisen toiminnan dominoivasta vaikutuksesta.

Wallgrenin edellisessä kappaleessa esitelty 'aidon politiikan' ulkoparlamentaarisuuden ajatus ja vaihtoehtoisen politiikanteon etsintä näkyy myös Perttu Rastaan kirjoituksesta Suomi-lehdessä. Vaihtoehtoliikkeiden mielipidelehtituen tarvetta käsittelevässä kirjoituksessaan hän totesi, että ...“(M)e olemme nyt kovasti omalla toiminnallamme vahvistamassa sitä, että politiikkaa on se, mitä parlamentissa tapahtuu” (Suomi 24.6.1983).

Jotkut näkivät, että työläs edustuksellinen, parlamentaarinen toiminta valtuustoissa ja lautakunnissa veivät liikaa liikkeen jäsenten aikaa ja energiaa. Rastas jatkoi samassa kirjoituksessa myöhemmin: “en ole sitä mieltä, että eduskuntaprojekti on huono juttu. Sitä

³²Saurin kirjoitus ei jäänyt vaille kritiikkiä. Pulliainen moitti Sauria siitä, että hänen mielestään vain hallituksessa voidaan vaikuttaa ja toteaa voineensa oppositiosta käsin vaikuttaa monien päätösten sisältöön. (VL 27.4.1995.)

mieltä kyllä olen, että jo nyt se ohjaa keskusteluumme ja toimintaamme liikaa, kanavoi, kapeuttaa...” (Suomi 24.6.1983.)

Kai Vaara oli huolissaan siitä, että muihin pohjoismaihin verrattuna, ulkoparlamentaarinen toiminta oli Suomessa vaarassa kuivettua pelkäksi parlamentaariseksi politiikaksi. “Hallinnollinen vihreä politiikka voi muodostua vaaraksi, kun liikehdintä on liian heikkoa suhteessa vihreän parlamentaarisen politiikan suosioon.” Niinpä olisi kehitettävä menetelmiä erilaisien ryhmien vuorovaikutuksen tukemiseksi. Parlamentaarisen toiminnan puolesta puhui kuitenkin Vaaran mielestä se, että näin oli luotu paljon uusia yhteyksiä ympäri maata. (Vaara, Suomi 17.10.1984.)

Jopa Pekka Sauri varoitteli vielä vuonna 1983 liikkeen liiallisesta keskittymisestä eduskuntatoimintaan. Sauri kehotti muutokseen pyrkiviä ryhmiä pysyttelemään erossa “vallan ja hallitsemisen ulkoisista kuorutuksista ja tellingeistä niin visusti kuin mahdollista” ja pysyttäytymään erossa eduskuntaan pääsyyn liittyvästä aineellisesta hyvästä kuten puoluetukirahasta. (Suomi, 8.4.1983.)

Parlamentaarisen strategian vastustajien mielestä ‘tavanomaiseen’ edustukselliseen poliittiseen toimintaan osallistuminen passivoi ihmisiä. Vaaleihin osallistuminen tuki Wallgrenin mielestä käsitystä, että ihmiset voisivat delegoida asioiden hoitamisen ja oman vastuunsa maailmasta muiden tehtäväksi, eivätkä ihmiset kokisi näin ollen enää välttämättömäksi heittäytyä itse mukaan muutosprosesseihin. (Wallgren, Suomi 16.3.1984.)

Olli Tammilehto kutsui tätä ilmiötä “vääräksi tietoisuudeksi” vuonna 1982 vastauksessaan jo edellä mainittuun Soininvaaran kirjoitukseen, jossa Soininvaara totesi, että parlamentaarisesta vaikuttamisesta ei saa innostua liikaa. (Soininvaara, Suomi 16.11.1982.) Tammilehto totesi, että “...hän (Soininvaara) ei ota huomioon, että vallitseva ideologia, väärä tietoisuus, kyllä pitää huolen innostuksen suuruudesta...” Lisäksi tiedotusvälineet tekisivät kansanedustajista koko liikkeen henkilöitymän. (Tammilehto, Suomi 13.12.1982.) Valta ei Tammilehdon mielestä myöskään ollut “suurimmalta osaltaan”³³ eduskunnalla vaan erilaisten yksityisten ja valtiollisten hallintoeliittien hallussa. Wallgrenin tapaan tämä näennäisen kansanvallan ideologia teki Tammilehdon mielestä ihmisistä alistuneita ja passiivisia. Hän uskoi, että rohkaisevat gallup-kannatusluvut kertoivat nimenomaan ulkoparlamentaarin vihreän liikkeen kannatuksesta ja että liikkeellä olisi paljon

³³Hän ei kuitenkaan kieltänyt eduskunnan merkitystä kokonaan.

potentiaalista voimaa, joka ei aliorganisoitumisen vuoksi pääse realisoitumaan kuin paikoin. (Tammilehto, Suomi 13.12.1982.)

Pekka Sauri kirjoitti vuonna 1983 Suomi-lehteen tätä logiikkaa myötäilevän kirjoituksen, jossa hän totesi, että ihmiset asettavat helposti toivonsa “ulkoiseen pelastajaan, joka ottaa vastuun siitä, minkälaiseksi tulevaisuus rakentuu”. Sauri ei kuitenkaan toivonut luopumista parlamentaarista strategiasta. Hän totesi, että parlamentti on “yksi puhujapöytä muiden joukossa, ja pöytätehokkaampi kuin useimmat”. Siksi sen mahdollisuudet oli Saurin mielestä käytettävä hyväksi. Myös Sauri arveli kuitenkin vielä tuolloin, että liike tekisi virheen, jos parlamentaarista toiminnasta tulisi keskeinen muutoksen väline, koska näin perinteiset puolueet olivat aina tehneet ja “kuolleet pystyyn”. (Sauri 8.4.1983.)

5.8.3. Kilpailu äänistä jakaa ihmisiä

Parlamentaarista äänistä kilpailemisen strategiaa kritisoitiin vihreissä samoilla perusteilla kuin itse puolueiden olemassaoloa kritisoitiin 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa, jolloin niiden katsottiin lietsovan turhaa erimielisyyttä kansalaisten keskuuteen (Berndtson 1995,155-156). Marja-Leena Ikkala totesi vuonna 1986, että vihreät eivät halunneet muodostaa äänistä kilpailevaa organisaatiota puolueiden joukkoon, koska se jakaisi ihmiset vihreisiin ja muihin (VL 6.6.1986).

Parlamentaarisen strategian havaittiin joidenkin vihreiden keskuudessa tuottavan muiden puolueiden edustajille epäluulon siitä, että ehdotuksien takana on kilpailullinen intressi. Kimmo Louekari totesi vuonna 1986, että “epäpoliittisina” vihreät voivat helpottaa muutosta, jonka tarpeen muutkin ovat huomanneet (VL 20.3.1986). Tällä “epäpoliittisuudella” Louekari tarkoittaa mitä ilmeisemmin vapautta Downsien kilpailupuolueen (Berndtson 1995, 175-176) äänenmaksimoinnin ja muista kannattajien miellyttämisen intressistä. Tämä muistuttaa Raschken uusissa liikkeissä havaitsemaa romanttis-epäpoliittista harmonian ja konflikttomuuden kaipua (Hyvärinen 1985, 115).

Louekari näyttää tarkoittaneen, että ympäristöasioista voidaan päästä aitoon yhteisymmärrykseen ellei ‘politiikka’ keinotekoisine eturistiriitoinen jähmetä tilannetta. Ajatus on samantapainen kuin Wallgrenin ehdotus liikkeestä, joka painostaa kaikkia puolueita (luku 5.2.2.). Kyseessä oli ilmeisesti pelko, että ympäristöasia fraktioituu vain

yhden puolueen ‘intressiksi’³⁴, vaikka huolen piti olla yhteinen. Samoin Hyvärisen mielestä muutosta ei pidä paikallistaa minkään tietyn ryhmän asiaksi, vaan vihreiden on murrettava vanhat konfliktirintamat ja etsittävä ratkaisuja työväenliikkeille tärkeiden kysymysten sovittamiseksi ekologisiin muutosvaatimuksiin. Muutoin vihreät vetoavat vain omaan keskiluokkaiseen hyvin koulutettuun kulttuuriympäristöönsä. (1985, 218-228.)

Hyvärinen sijoittaa liikkeen kilpailijaksi tulemisen Rammstedtin termiä käyttäen liikkeen ideologiavaiheeseen. Sitä ennen instituutiot pyrkivät, suoranaisia vastustajia lukuunottamatta, sietämään tai tukemaan liikettä (1985, 145). Ideologiavaiheessa liike näkee ongelmien syyksi järjestelmän rakenteen, mikä myös legitimoii yhteiskunnan sääntöjen rikkomisen. (Hyvärinen 1985, 104-106.) Liikkeestä tulee järjestelmän ja sen osien haastaja. Eräässä mielessä liike jo tässä vaiheessa fraktioituu ‘puolueeksi’. Sen sijaan, että liike olisi enää ulkopuolinen kriitikko, se tarjoaa oman pakettinsa vaihtoehdoksi ja kilpailijoiksi muiden ideologioille. Hyvärinen toteaa, että liikkeiden historia on olennaisesti itsenäistymiskehitystä erilleen aiemmista liikkeistä ja instituutioista (1985, 146). Näin puolue määrittyy organisaatioksi, joka pyrkii tietyn ideologian mukaisen politiikan toteuttamiseen kilpailemalla muita ideologioita ajavien organisaatioiden kanssa.

Näyttää siltä, että samalla kun liikkeestä tulee ‘puolue’ edellä mainitussa merkityksessä, se alkaa muiden kanssa käydyn keskustelun sijaan ja muille osoitettujen vaatimusten sijaan puolustaa ja markkinoida omaa ideologiaansa ja hankkia sille kannattajia. Se ei pyri enää muuttamaan ja parantamaan muita ‘puolueita’, vaan pilkkaa niiden ajan hengen mukaisia sisäisiä muutospyrkimyksiä ja syyttää niitä matkimisesta. Vastapuolen uudistuspyrkimykset nähdään skeptisesti pyrkimyksenä tukahduttaa oma liike. Näin tapahtui myös Vihreässä liikkeessä.

Kilpailu on kuitenkin erilaista nykyaikaisessa puolueessa ja järjestelmän haastavassa liikkeessä sen ideologiavaiheessa. Nykyaikainen puolue on hyväksynyt järjestelmän poliittisen menettelytapaprosessin. Se ei enää haasta järjestelmää. Siitä tulee tasavertainen kilpailija muille puolueille sen sijaan, että se kilpailisi koko järjestelmää vastaan.

³⁴Käsite intressi on mielestäni ongelmallinen ensinnäkin sen vuoksi, että se johtaa englanninkielisen alkuperänsä takia mielikuvat herkästi taloudellisiin etuihin. Käsitettä kuitenkin käytetään kattamaan myös arvopäämäärät ja moraaliluontoiset pyrkimykset, jotka ovat universalisoitavia. Intressit voivat olla yksityisiä pyrkimyksiä tavalla, jota moraalilla ei voi olla. Käsitteen käyttäminen sitä täsmentämättä sekoittaa yksityiset etupyrimykset moraalisiin pyrkimyksiin tavalla, joka synnyttää kyynisen mielikuvan siitä, että nämä asiat ovat sama asia. Ikäänkuin ei voisi olla moraaliluontoisia pyrkimyksiä erottamatta niitä henkilökohtaisista etupyrimyksistä.

5.8.4. *Parlamentaarinen strategia velvoittaa julkisuuskuvan muokkaukseen*

Strategisen ajattelun muutos parlamentaarisen strategian suuntaan aiheutti nopeasti paineita vihreiden esiintymiselle sellaisella tavalla, joka edesauttaisi äänien maksimoimisen pyrkimyksiä. Imagosta tuli entistä tärkeämpi kysymys. Puolueen imagon muokkausta “laajan kannatuksen saamiseksi” kampanjoi erityisesti Jyrki Sipilä. Sipilä toivoi, että vihreiden imagoa tasoiteltaisiin helpommin hyväksyttäväksi ja siitä tehtäisiin “hymypoikamaisempaa” niin että keskivertokansalaisen olisi helpompi hyväksyä vihreät. Sipilää huolestutti vihreiden katastrofien maalailu vaalien alla. Hän ehdotti, että “(k)auhujen sijasta tarjoaisimme ihmisille ‘pelastussanomaa’”(lainausmerkit Sipilän). Lisäksi Sipilän mielestä oli tarpeen saada lisää vihreitä julkkiksia ja käyttää mainonnan ammattilaisia vaalisanomien tehostamiseksi. Pian myös Vihreän langan pääkirjoituksessa vedottiin tunnettujen henkilöiden hankkimiseksi vihreiden vaalilistoille. (Sipilä VL 12.1.1990; Sipilä VL 2.2.1990; “Täytyy olla tuttu” VL 16.2.1990.) Julkisuuskuvaa haluttiin myös muokata sellaiseksi, että tavalliset ihmiset voisivat mennä mukaan toimintaan (Ihalainen VL 26.11.1992). Näin tehdessään vihreät toteuttivat Michelsin organsaation kehitysmallia. Mekanismista tuli olennainen radikaalien muutospyrkimysten kustannuksella (2.2.).

Parlamentaarista strategiaa voidaan käyttää oikeuttamaan äänisaldon maksimoimista jopa jäseniä sensuroimalla. Kuten esimerkiksi, että Sipilän mielestä “katastrofien maalailua” pitää välttää ennen vaaleja (VL 12.1.1990). Toki myös liike on vaarassa menettää maineensa varomattomien puheiden seurauksena, mutta sen ei tarvitse luoda samalla tavalla luotettavaa vaikutelmaa kuin puolueen, koska sillä ei ole käytettävissään suoraa valta-asemaa.

Liikestrategiaan sopii paremmin suora omien argumenttien esittäminen kuin parlamentaariseen strategiaan. Liikepolitiikan on parlamentaarista politiikkaa helpompi tuoda esiin omat mielipiteensä sellaisenaan, *pyrkii vakuuttamaan muut täsmälleen siitä, mistä itse on jo vakuuttunut*. Parlamentaarinen politiikka oikeuttaa ja jossain mielessä näyttää myös velvoittavan omien argumenttien läpäisykyvyn laskelmointia. Kansan omaksumiskyvyn ja ymmärryksen väheksyntä voi saada poliitikot esittämään näennäisargumentteja, joiden he uskovat miellyttävän kansaa. Tuloksena on epämääräinen petoksen ilmapiiri. Oikeutuksen tähän tuo oman puolueen asian hyvyys ja pelin säännöt. Pelataksaan tehokkaasti pluralistisen politiikan kilpailussa koetaan, että pelaajan on

tunnettava pelin säännöt ja strategiat ja omaksuttava ne. Ongelmana on se, että äänen maksimoinnin periaatetta voidaan käyttää oikeuttamaan ja velvoittamaan mitä tahansa.³⁵

Vuonna 1990 keväällä Vihreän langan pääkirjoitustoimittaja totesi, että vihreiden perusjoukko oli siihen asti keskittynyt sisällöllisiin kysymyksiin ja vierastanut taktista ajattelua. Kirjoituksessa todettiin:

Vaaleihin osallistuvan liikkeen on kuitenkin syytä ajatella myös niitä keinoja, joilla hienot tavoitteet muutetaan arkipäivän asioihin vaikuttaviksi päätöksiksi. On tavoitteiden pettämistä, ellei taktisia kysymyksiä pyritä hoitamaan taitavasti. ("Täytyy olla tuttu" 16.2.1990.)

Moraalisesti korkeat tavoitteet *velvoittivat* muokkaamaan puolueen sanomaa sellaiseksi, jonka kansalaisten kuvitellaan vastaanottavan helposti ja joka miellyttää kansaa. Ankarasta moraalisesta päätöksestä luonnon ja ihmiskunnan pelastamiseksi oli myös joidenkin kirjoittajien mukaan luovuttava. Parlamentaarinen strategia johti muutosvaatimuksesta luopumisen vaatimuksiin.

Vihreiden piti alun alkaen uudistaa poliittista kulttuuria. Liikkeen olisi pitänyt analysoida perinpohjin, mikä poliittisessa kulttuurissa oli lopultakaan vikana. Myöhemmin vihreä vaihtoehtoisuus alkoi näyttäytyä myös liikkeen jäsenille itselleen ylimielisyytenä muihin puolueisiin nähden ja byrokraattisena muodollisuuksiin takertumisena (Esim. Palonen VL 21.1.1993; Ihalainen VL 26.11.1992). Epämääräisestä uudistusvaatimuksesta oli lopulta helppo luopua.

5.9. Onko parlamentaarinen ja liikestrategia yhdistettävissä?

Tarrowin tutkimusten mukaan organisoidut yhteiskunnalliset liikkeet eivät tavallisesti korvaa tai syrjäytä massaliikkeitä, vaan ne toimivat sen rinnalla. Tästä syntyy kaikkein voimakkain potentiaalinen kokonaisuus. (Tarrow 1991, 16-17.) Tämän tutkielman teesi ei olekaan se, että organisaatiomuoto tuottaisi ristiriidan. Ristiriidan tuottaa keskenään ristiriitaiset strategiat. Soinivaaran 1980-luvun alun unelma kaikin mahdollisin tavoin toimivasta vihreästä liikkeestä on ymmärrettävä, mutta äänimäärän maksimoimisen pyrkimys ajautuu helposti konfliktiin moraalisaarnaajien herätyspyrkimysten kanssa. Organisatorisesti vihreät pyrkivät yhdistämään parlamentaarisen ja liikestrategian myös puolueeksi rekisteröitymisen yhteydessä perustamalla yhteistyöelin Kirjavan sataman

³⁵Tämä ongelma ei ole välttämättä ylittämätön, jos siitä keskustellaan ja periaatteet määritellään etukäteen.

tekemään aatteellisia toimintasuunnitelmia. Tämän oli tarkoitus koota Vihreän liiton kanssa yhteen ne vihreät ryhmittymät, jotka eivät halunneet liittyä puolueeseen. Tästä ei kuitenkaan muodostunut merkittävää elintä. (Välimäki, VL 15.2.1988; Paastela 1998, 24; Rehn 1989, 188-189.)

6. Järjestelmävastaisuus ja aatteen integroituminen järjestelmään

6.1. Toteutunut muutoshalukkuus

Eräs liikkeen vakiintumiseen liittyvä muutos johtunee sen ajaman aatteen läpimurrosta. Kun aate on hyväksytty ja sillä on riittävästi kannattajia, ei aatetta ole tarvetta enää julistaa entiseen tapaan, vaan tulee tarkoituksenmukaiseksi keskittyä toteuttamaan käytännöllisiä uudistuksia tämän aatteen pohjalta. Borgin mukaan näin kävi sosiaalidemokraattiselle liikkeelle ja aatteelle (1965, 22). Samalla tavalla vihreä aate löi itsensä läpi niin, että vihreät joutuivat kysymään oman puolueensa merkitystä tässä yllättäen niin vihreäksi käyneessä puoluekentässä.

Vuoden 1990 alussa Vihreässä langassa julkaistussa kirjoituksessaan Sauri määrittelee liikkeen puoluetta edeltäneen olemuksen vihreiden “intuitiivis-romanttiseksi vaiheeksi”, joka on peruuttamattomasti ohitse, koska ekologiset teemat ovat integroituneet osaksi kaikkien puolueiden, eturyhmien ja tiedotusvälineiden sanastoa (5.1.1990). Tämän voinee tulkita niin, että vanhalle liikestrategialle ei siis ollut enää Saurin mielestä tarvetta, koska se oli jo tehnyt tehtävänsä.

6.2. Mistä nopea muutos järjestelmävastaisuudessa johtui?

Olli Rehn hämmästelee pro gradussaan vihreiden organisoitumiskeskustelussa tapahtunutta nopeaa muutosta; vielä vuonna 1983 johtavien vihreiden aktivistien ponnekkaasta organisaationvastaisuudesta kääntymistä parissa vuodessa organisaatiomyönteisyyteen (1989, 180). Epäilemättä suurin syy oli liikkeen laajenemisesta aiheutuneet vaikeudet ja hankalat kokemukset, joita kävin läpi liikkeen historiaa käsittelevässä osuudessa. Mutta miten liikkeen puolueistuminen saattoi tapahtua niin nopeasti? Parhaan selityksen tähän antaa Rammstedtin liikkeen kehityksen malli.

Rammstedtin mallissa ihmiset eivät alunperin suuntaudu hallitsijoita vastaan, vaan pitävät itseensä kohdistuneen yhteiskunnallisen kriisin ratkeamattomuutta satunnaisena kommunikointikatkoksenä. Mutta katkos onkin ominainen järjestelmälle, joka ei halua

kuormittaa itseään uusilla ongelmilla. Vasta tämän huomaamisen seurauksena ihmiset reagoivat protestoimalla ja protesti alkaa suuntautua tietoisesti hallitsijoihin ja valtarakenteisiin. Koska on todettu, että vallanpitäjät eivät vastaa joukkojen ongelmiin, protesti muuntuu kokonaisuuden protestiksi hallitsevien erillisetuja vastaan. (Hyvärinen 1985, 102-105.)

Frank L. Wilson on tullut hyvin samanlaiseen tulokseen tutkimuksessaan uus korporatismiin vaikutuksesta uusien yhteiskunnallisten liikkeiden synnyssä; vakiintuneet ryhmät pyrkivät pitämään kiinni saavuttamastaan konsensuksesta ja välttävät konsensuksen ulkopuolelta tulevia uusia poliittisia kysymyksiä. Tästä syystä uuden ryhmän muodostaminen on ainoa mahdollisuus laiminlyödyn asian ajamiseksi. Kuulluksi tulemisen puute johtaa turhautumiseen, joka taas puolestaan aiheuttaa liikkeiden radikaalit keinot median huomion saavuttamiseksi. Epäsovinnaiset poliittiset keinot saavat koko poliittisen järjestelmän kääntämään liikkeelle selkänsä, mikä taas vuorostaan lisää liikkeen järjestelmänvastaisuutta. (Wilson 1990, 70-72.)

Järjestelmään kohdistuvan radikaali muutostarve ei ole siis välttämättä mikään alkuperäinen liikuttava tekijä, vaan seurausta eräänlaisesta poliittisesta tukoksesta, joka johtuu siitä, ettei valtiossa yllättäen olekaan voimia tyydyttämään kaikkia kansalaisista kumpuavia toiveita. Syy tulisi näin jo poistettua sillä, että liike saa omat edustajansa järjestelmään. Mukaan kaiken kumoamisen vaiheessa, Tarrow'n termein protestisyklin nousuvaiheessa, kulkueeseen liittyneet 'systeeminvastustajat' ja anarkistit jäisivät yksin huutamaan vallankumousvaatimuksiaan ja hiljentyvät vähitellen vastakäiön puutteessa tai sosiaalistuivat normaaliin poliittiseen toimintaan. Syklin huippuhetkinä näet näyttää siltä kuin mitä tahansa voisi tapahtua ja maailma olisi muuttumassa. Siksi keskenään hyvin erilaiset ryhmät näkevät liikkeessä mahdollisuuden omien pyrkimystensä toteuttamiseen ja liittyvät mukaan protestiin. (Esim. Tarrow 1998, 141-146.)

Olisikin hyödyllistä tutkia, missä yhteydessä ja minkälaista järjestelmänvastaisuutta vihreissä esiintyi aivan liikkeen alkuvaiheessa. Tämä vaatisi henkilökohtaisia haastatteluja. Valitettavasti tämän tutkielman puitteissa tällaiseen perusteellisuuteen ei ollut mahdollista ryhtyä.

Rammstedtin ja Wilsonin mallia tukee vihreiden vaatimukset kansalaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämiseksi ja Mickelssonin huomio, että nämä vaatimukset vähenivät 1990-luvun mittaan vihreiden ohjelmissa (2001, 10-11). Mickelsson toteaa myös,

että liikkeen painottaminen ohjelmissa oli vähentynyt ja parlamentaaristen saavutusten painottaminen kasvanut (2001, 13, 17).

Varsinkin vihreiden tapauksessa Rammstedtin tarjoama selitys on uskottava, sillä gallupit lupailivat heille mahtavia valta-asemia. Muiden kuin parlamentaarisen vallan valtaamisen strategian itsepintaiset kannattajat alkoivat varmasti myös muiden kuin Paloheimon silmissä näyttämään niiltä yhteiskuntatieteilijöiltä, "jotka siipeilevät vihreiden kokouksissa ja ovat kiinnostuneet yksinomaan poliittisen muodon ja käytännön uusimisesta" (Ponsila VL 8.5.1987). Näin parlamentaarisen strategian heikkoudet ja liikestrategian vahvuudet jäivät vähälle huomiolle.

6.3. Kokonaisjärjestelmään kohdistuva muutosvaatimus

Rammstedtin ja Wilsonin mallien mukaan liike etenee osittaisista muutosvaatimuksista pettymyksen kautta haastamaan koko yhteiskuntasuhteet (Wilson 1990, 70-72; Hyvärinen 1985, 99). Tämä kokonaisjärjestelmään kohdistuvaa muutosvaatimusta on esiintynyt myös vihreässä ideologiassa, mutta kuten sisällönerittely osoittaa, suomalaisessa vihreässä liikkeessä melko vähäisessä määrin. Myös Hyvärinen toteaa, ettei suomalaiseen vihreään liikkeeseen sisältynyt voimakasta puoluemuodon kritiikkiä. (Hyvärinen 1985, 183-184, 231.)

Syynä suomalaisen vihreän liikkeen valtionvastaisuuden vähäisyyteen on luultavasti ainakin osittain Suomen poliittisen järjestelmän vastaanottokyky ja yleisesti melko suopea suhtautuminen valtiota kohtaan, minkä vuoksi patoutunutta ja laajasti legitimiiksi ymmärrettyä valtionvastaisuutta ei synny. (Hyvärinen 1985, 167). Suomen poliittinen järjestelmä kykeni hyvin ottamaan vihreät omaan piiriinsä. Monipuoluejärjestelmä ja suhteellinen vaalitapa tekivät helpoksi vihreiden pääsyn eduskuntaan. (Hyvärinen 1985, 231).

Suomalaisen vihreän liikkeen valtionvastaisuuden marginaalisuudesta huolimatta sitä ei voi jättää kokonaan huomiotta. David Pemberton kritisoi vihreiden valtionvastaisuutta vielä 1990-luvun alussa ja myönsi itsekin kritisoineen valtion asettumista yksilön yläpuolelle. (VL 12.1.1990.) Karkkilainen Kari Arvola puolestaan väitti vielä vuonna 1991, että:

(v)ihreys poliittisena liikkeenä manifestoi kansalaisyhteiskunnasta puoluevallan suuntaan kulkevaa kritiikkiä. Juuri parlamentaarisen demokratian yksisilmäisyys ja vajavaisuus luo vaihtoehtoliikkeet ja perustan vihreälle liikkeelle. (VL 10.1.1991.)

Arvolan mielipidekirjoitus oli vastaus Jyrki Sipilälle, joka oli ihmetelty vihreiden epäluuloa puoluelaitosta ja puoluepolitiikkaa kohtaan. Arvolan mielestä epäluulo johtui kansalaisten historiallisesta kokemuksesta, jossa puoluelaitos on yksi valtajärjestelmän osa. (Emt.)

Markku Jalosen vuoden 1984 valituksi tulleille vihreille kunnallisvaltuutetuille tehdyn postikyselyn perusteella yli 69 prosenttia vastaajista oli kokonaan tai osittain samaa mieltä väitteeseen, että: “(n)ukyinen puolueisiin perustuva poliittinen järjestelmä on pohjimmiltaan mätä eikä vihreiden tulisi ajaa tavoitteitaan sen kautta”. Naisista 75 prosenttia oli kokonaan tai osittain tätä mieltä (Jalonen 1988, 17, 35.) Osittain tuloksen saattaa selittää kysymyksen absurdius suunnattuna juuri valtuustoihin hakeutuneille henkilöille. Paastela pohti vuonna 1987, että kyseessä saattoi olla naisten miehiä suurempi voimattomuuden tunne, koska miehet saattoivat osallistua naisia helpommin epävirallisiin keskusteluihin (1987, 20).

Tässä suhteessa vihreiden ajatukset heilahtelivat äärimmäisyydestä toiseen. Pekka Haaviston vuoden 1986 järjestäytymiskeskustelun alla kirjoittamassa pääkirjoituksessa valtio oli jo kohteen sijasta *väline* muutoksen toteuttamiseksi. Haavisto kirjoitti:

...voimme olla mukana synnyttämässä vahvaa ja laajaa poliittista liikettä, joka kykenee myös käyttämään valtiokoneistoa ja sen budjettivaroja päämääriensä edistämiseen. (VL 3.9.1986.)

Samassa kirjoituksessa Haavisto näki vihreän liikkeen seuraavan aiempien vahvojen yhteiskunnallisten liikkeiden - työväenliikkeen ja talonpoikaisliikkeen - jalanjäljillä poliittiseksi voimaksi ja pahoitteli prosessin hitautta. Näin avoimesti pyrkimystä institutionalisoituneeksi puolueeksi muiden puolueiden joukkoon ei minun havaintojeni mukaan oltu aiemmin tehty vihreässä liikkeessä. Vihreissä oli siis sekä hyvin institutionalisoituneita piirteitä jo 1980-luvulla puolessa välissä että anarkistisia piirteitä vielä ainakin 1990-luvun alussa.

6.4. Demokratian kahdet kasvot

Kaikkein ‘demokraattisin’ on sellainen poliitikko, jolla ei ole poliittisia intohimoja. Tällainen äidillinen tai isällinen *hallitsija* kuuntelee kaikkia toiveita ja haluja ymmärtäväisesti, yrittää pysytellä poliittisien trendien hermolla ja tuottaa mahdollisimman monia miellyttävää politiikkaa. Sitä vastoin (ja kärjistetyksi sanottuna) intohimoinen ympäristöpoliitikko ei ole kiinnostunut yksittäisen lypsylehmän kärsimyksistä sen enempää kuin intohimoinen sosialisti lintuvesien suojelusta. Sen vuoksi muutosliikkeen demokraattiset ja rakenteelliset pyrkimykset ajautuvat ristiriitaan kiinnitettyjen muutospyrkimysten kanssa.

Vihreiden kohdalla paras esimerkki tästä on liikkeen ja puolueen suhtautuminen eläinoikeusliikkeeseen. Kuten sisällönanalyysi osoittaa, Vihreässä langassa oli yksittäisiä eläinsuojelukirjoituksia silloin tällöin. Tästä huolimatta puolueesta ei ollut kitkatta uuden eläinoikeusliikkeen poliittiseksi kanavaksi (Winqvist VL 4.1.1996).

Se, että protesti näyttää kumpuavan suoraan kansasta, tuottaa mielikuvan sen aidosta demokraattisuudesta vastakohtana valtiollistuneille puolueille. Pekonen toteaa, että “feodaalisen valtion (yksinvaltiuden) seurauksena moderni politiikka kansalaisten ja varhaisten puolueiden yhteiskunnallisena toimintana oli keskeisiltä osin toimintaa valtiota vastaan, sen painostamista.” (1982, 58-59.) (Sulut Pekosen.) Puolueiden valtiollistumisen myötä ne muuttuivat vapauden elimistä hallitsemisen elimiksi ja (puolue)politiikka erkaantui arkielämästä, sen tarpeista ja rooleista. Tästä johtuu Pekosen mielestä ainakin osaksi politiikan nykyinen³⁶ legitimaatiokriisi. (Emt.; vrt. Rehn 1989, 100-105.)

Kuten totesin aiemmin, yhteiskunnallisten liikkeiden alkuperäisen järjestelmänvastaisuuden selittää parhaiten Rammstedtin huomioima poliittisen järjestelmän kyvyttömyys vastata uusiin vaatimuksiin ja aatteisiin. Syntyy tarve kansalaisten vaikuttamiskyvyn lisäämiselle ja kansalaisdemokratialle. Tarve näyttää poistuvan liikkeen institutionalisoitumisen myötä siitä syystä, että muodostuu aiemmin puuttunut kanava poliittiseen järjestelmään. Tästä näkökulmasta kansalaisten vaatimus siitä, että vanhojen omille logiikoilleen perustuneiden yleispuolueistuneiden liikkeiden tulisi ottaa heidän uudet vaatimuksensa aidosti huomioon, on kohtuuton. Ei ole lainkaan omituista, että 1970-luvun vasemmistolaisuus kulkeutui Suomessa vanhoihin puolueisiin, mutta 1970- ja 1980-lukulainen vihreys ei. Vasemmistolla

³⁶Pekosen artikkelista on jo 20 vuotta, mutta ajatus näyttää vielä erittäin pätevältä.

tai oikeistolla ei ilmeisesti ollut Suomessa riittävästi mahdollisuuksia vastata vihreiden tuotannonvastaisiin ja muihin ympäristöasioita koskeviin vaatimuksiin. (Vrt. Inglehart 1990, 45.)

Suomessa poliittiseen järjestelmään syntyi riittävä tukos, jotta vihreälle puolueelle oli tilausta. Näin ei ole ollut kuitenkaan kaikkialla. Esimerkiksi Tanskassa on ollut vahva ympäristöliike, joka ei ole kuitenkaan heijastunut vihreän puolueen kannatukseen. Samoin Norjassa ympäristöliike on vedetty mukaan muihin puolueisiin. Hermansonin mukaan erityisesti ydinvoimanvastaisella liikkeellä oli Tanskassa tähän suuri merkitys. Tanskassa ydinvoiman vastaisuus kanavoitui muiden ympäristövaatimusten ohella olemassaoleviin puolueisiin. (Hermanson 1997, 12-13, 15.)

Asiaa mutkistavat kuitenkin vielä Wilsonin vertailevat tutkimukset, joiden mukaan uudet yhteiskunnalliset *liikkeet itsessään* jäivät heikoiksi esimerkiksi Ranskassa ja Britanniassa, jossa olemassaolevat puolueet onnistuivat omaksuma uudet virtaukset. Toinen Wilsonin havaitsema tekijä tähän oli vasemmiston oppositioasema parlamentissa. Liikkeet painivat toivonsa vasemmistolaiseen puolueeseen, jonka ne uskoivat ottavan heidän vaatimuksensa huomioon hallitukseen päästyään. Maissa, jossa oli vasemmistolainen hallitus, liikkeet kokivat, että vasemmisto ei ottanut heidän vaatimuksiaan riittävästi huomioon. (Wilson 1990, 78-79.)

Näyttää siltä, että liikkeiden on aina tavalla tai toisella raivattava oma tilansa poliittiseen järjestelmään. Tämän logiikan todenperäisyys lienee tutkittavissa laajemmalla historiallisella tutkimuksella erilaisten yhteiskunnallisten liikkeiden järjestelmäkriittisyyden vaiheista.

‘Suora demokraattisuus’ ei edustuksellisten kriteerien mukaan ole varsinaisesti demokraattista. Kuten Donatella della Porta toteaa, edustuksellinen demokratia perustuu vaaleihin ja sitä kautta muodolliselle tasa-arvolle ja suora demokratia taas osallistumiseen ja sitoutumiseen, asialle omistautumiseen. (2000, 238-239.)

Soininvaara tyrmäsi keväällä 2002 Rauli Mickelssonin kritiikin siitä, että vihreät ovat epäonnistuneet uudenlaisen yhteisöllisyyden ja kansalaisyhteiskunnan luomisessa, toteamalla että suora vaikuttaminen voi olla eriarvoistavaa, jos se riippuu ihmisen kyvystä ilmaista itseään. Soininvaara huomautti tästä jo vuonna 1983 toteamalla, että “(p)äättäjien painostaminen on hyvinkoulutettujen tapa ajaa asiaansa. Kaupunkisuunnittelulautakunnassa

näkee selvästi, kuinka vaikeaa on ikävän asian sijoittaminen hyväosaisten kaupunginosiin.” (1983, 48.) Pekka Sauri taas totesi, että vihreiden alkuaikojen kansanäänestykselle antamassa keskeisessä asemassa näkyi “romantisoitu käsitys suorasta demokratiasta”. (Tommola, VL 24.5.2002.)³⁷

Nämä institutionalisoituneiden vihreiden toteamukset tukevat Rammstedtin alkuperäisen järjestelmäkriittisyyden selitysmallia (kappale 6.2.). Liikkeiltä unohtuu, miksi ne olivat alunperin niin kriittisiä järjestelmää kohtaan. Toisaalta ne eivät voi vastata esimerkiksi eläinoikeusaktivistien vaatimuksiin ajamalla dramaattisia uudistuksia, jos niillä ei ole siihen omien kannattajiensa ja äänestäjien hyväksyntää.

6.5. Liikkeen merkitys kokonaisjärjestelmässä

Machiavelli totesi Valtiollisissa mietelmissään:

“Sillä kaikilla uskonnoilla, tasavalloilla ja kuningaskunnilla on alussa välttämättömyydestä jotain kuntoa, jonka avulla ne saavuttavat ensimmäisen maineensa ja laajentumisensa. ja koska tuo kunto vähitellen turmeltuu, seuraa välttämättömästi tuon elimistön kuolema, ellei jotain tapahdu, joka palauttaa sen entiselleen.” (Machiavelli 1516, 255-259.)

Machiavelli tarjoaa edellä mainittuun uusiutumiseen ja entistämiseen ratkaisuksi säädöksiä, jotka kohdistuivat ihmisen vallanhimoa ja häikäilemättömyyttä vastaan. Toinen ratkaisu on hyvä ihminen, joka jo saavuttamansa maineen ansiosta asettuu ihmisten hyväksi esikuvaksi. (Machiavelli 1516, 255-259.)

Hyvärinen toteaa, että vanhat liikkeet ja instituutiot ovat jähmettyneet saumattomaksi kokonaisuudeksi valtion ja massatiedotusvälineiden kanssa (1985, 146). Pitkän keskinäisen seurustelun myötä ne alkavat ymmärtää toisiaan siinä määrin, että ne alkavat muodostaa kiinteän yhteisön tai jopa yhteiskuntaluokan (vrt. Soininvaara 1983, 45-47). Niistä ei ole enää riippumattomiksi kriitikoiksi.

Michels näkee aristokratisoitumisen vastaisen kamppailun jatkuvana. Historian demokraattiset aallot murtuvat aina tyrskyiksi, mutta ne myös uudistuvat aina uudelleen. Tietyn demokratian kehityksen asteen jälkeen käynnistyy rappeutumisprosessi, joka

³⁷Rehn toteaa, että uudet liikkeet ovat kuitenkin myös kritisoineet enemmistöpäätöksiä ja kiistäneet sen periaatteen, että enemmistö olisi aina oikeassa ja edustaisi kansan yleistähtoa (Rehn 1989, 106).

muuttaa aallon sen kaltaiseksi, jota vastaan se aikoinaan ryhtyi taistelemaan. Tätä vastaan taas puolestaan nousevat uudet vapaustaistelijat. (Michels 1986, 274-275.)

Yhteiskunnallinen liike voi panna poliittisen järjestelmän liikkeeseen tavalla, jota voisi kutsua jopa Machiavellin uusiutumiseksi. Liikkeet asettavat järjestelmän ja sen demokraattisuuden kysymyksiä alaiseksi ja läpivalaisevat sitä. Näin tekee esimerkiksi Soininvaara vuonna 1983 julkaistussa teoksessaan Vihreää valoa kertoessaan ikäänkuin kansalaisen silmin kokemuksistaan poliittisissa elimissä.

Parhaimmillaan liike tarkistaa siis sekä yhteiskunnan superideologian tavoitteiden ja keinojen hyvyyttä että koko poliittisen järjestelmän hyvyyttä. Se voi tarjota myös kilpailevan vaihtoehdon puolueiden sisäiselle rakenteelle ja käytännöille kuten totesin luvussa 3.7. puheenjohtajan rotaatiota käsittelevässä kappaleessa.

Liikkeen oleellisin merkitys on herättää keskustelua. Kun keskustelu on käyty ja yleisen mielipiteen tuomio toistaiseksi selvä, voi liike joko häviön myötä ajan mittaan näivettyä tai asian oikeutuksen tultua ilmeiseksi asettua tukemaan uudistettua ohjausideologiaa ja ehkä uudistettua järjestelmääkin. Näin liike on osa poliittista järjestelmää, välttämätön liikkeellepaneva ja uusintava osa järjestelmää, ei häiriö kuten myös Tarrow on huomauttanut (1998, 11).

On kyettävä tekemään ero yhteiskunnan superideologian ja itse järjestelmän välillä. On kysyttävä, onko järjestelmässä itsessään vikaa jollain oleellisella tavalla vai onko ongelmissa kyse hallinnon ohjausideologiasta eli vallitsevasta hegemonisesta diskurssista.

7. Lopuksi

Tutkimukseni eräs tärkeimmistä tuloksista lienee, etteivät vihreät enää 1980-luvun puolivälissä - ainakaan yksiselitteisesti - olleet erityisen radikaaleja. Dramaattisia yhteiskunnallisia muutoksia vaadittiin Vihreässä langassa ani harvoin ympäristöongelmien ollessa kyseessä. Ongelmat nähtiin useimmiten tavanomaisen poliittisen päätöksenteon kysymyksiksi. Ideologiksi ja kulttuurisiksi ongelmat nähtiin sen sijaan hyvin usein vielä ennen muodollista rekisteröitymistä puolueeksi, mutta rekisteröitymisen jälkeisinä vuosina tämä väheni voimakkaasti. Ongelmien näkeminen kulttuurisiksi olisi ehkä puoltanut liikestrategioita parlamentaarisen strategian kustannuksella. Asiaa mutkistaa se, että

kulttuurikritiikki (ongelma ajattelutavallinen tai ideologinen) voimistui jälleen vihreiden hallituskaudella.

Monet liikkeen jäsenistä tunsivat jo 1980-luvun alussa vetoa hyvin tavanomaiseen poliittiseen toimintaan edustuksellisissa elimissä, kun taas toiset yrittivät vielä 1990-luvulla vedota vaihtoehtoisten poliittisten menetelmien puolesta. Suomalaisessa vihreässä liikkeessä on vallinnut monia erilaisia strategisia paradigmoja, joista parlamentaarinen vaikuttaminen nousi ajan mittaan vahvimmaksi. Tästä ei käy Vihreässä langassa merkittävästi keskustelua. Vihreä liike kulkeutui parlamentaariseen strategiaan takaoven kautta, kun julkisivun puolella käytiin suuriäänistä keskustelua organisaatiomuodosta.

Aluksi parlamentaarista valta-asemien tavoittelua rohjettiin perustella vain huomion saavuttamisen strategialla, jota olen tutkielmassani kutsunut liikestrategiaksi. Sitten valta-asemien tavoittelu muuttui vähitellen omaksi strategiakseen. Lopulta pääosa kirjoittajista alkoi suhtautua vähättelevästi yhteiskunnan superideologiaa ja yleistä mielipidettä muuttamaan pyrkivän liikestrategian piirteisiin vihreässä liikkeessä. Muodollisella valta-asemalla hankitut konkreettiset uudistukset ja uudistusnäkömät jättivät vaikeasti todennettavat kulttuuriset ja asenneilmastolliset saavutukset varjoonsa.

Eräs tämän tutkielman tavoite oli kysyä, miksi vihreä liike institutionalisoitui niin latteasti ja väistämättömän oloisesti tavanomaiseksi parlamentaariseksi puolueeksi. Osittain syynä näyttää olevan liikestrategian heikkoudet. Jonkun täytyy muuttaa kansasta kohoava vaatimus ja kansan suostumus konkreettisiksi, esimerkiksi lainsäädännöllisiksi, toimenpiteiksi. Osittain syynä vaikuttaa olevan edustuksellisten elimien painoarvon ja edustajapaikkojen merkityksen liioittelu ja parlamentaarisen strategian logiikan muodostuminen itsestäänselvydeksi.

Lähteet

Aineistolähteet

- Arvola, Kari. "Puolue-epäluulo lähtee kokemuksesta". Mielipidekirjoitus. *Vihreä lanka* 10.1.1991.
- Boström, Taina. "Hyvien ihmisten juhla". Kolumni. *Vihreä lanka* 23.3.1995.
- Cronberg, Tarja. "Rakas Eero," . *Suomi* 3.2.1984.
- Ekström, Göran. "Vihreät ovat harhateillä". *Vihreä lanka* 2.2.1992.
- Haavisto, Pekka. "Vuosisadan liike" Pääkirjoitus. *Vihreä lanka* 3.9.1986.
- Haavisto, Pekka. "Vaaleihin valmistautumisesta". *Vihreä lanka* 8.9.1989.
- Hautala, Heidi. "Miksi kehitys pysähtyi puolitiehen?". *Suomi* 11.11.1983.
- Hautala, Heidi. "Kansalaisten kilpailukyky romahtamaisillaan". *Vihreä lanka* 2.6.1989.
- Huuha, Ensio. "Vihreä liike on poikkipoliittinen". *Suomi* 30.12.1983.
- Ihalainen, Terttu. "Vihreät myytit esiin". Mielipidekirjoitus. *Vihreä lanka* 26.11.1992.
- Ikkala, Marja-Leena. "Hajanainen yhtenäisyys voidaan säilyttää". *Vihreä lanka* 6.6.1986.
- Kanerva, Jukka. "Puoluerakenne ajalehti". *Suomi* 18.3.1983.
- Keskitalo, Esa. "Vihreät omassa puntarissaan" *Vihreä lanka* 3.2.1989.
- Komsi, Ville. "Vihreän liikkeen olemuksesta". *Suomi* 28.10.1983.
- Leikola, Anto. "Pehmeä reunailmiö?" *Vihreä lanka* 15.9.1989.
- Louekari, Kimmo. "Viherrystä terveyslautakunnan valvontajaostossa". *Vihreä lanka* 20.3.1986.
- Louekari, Kimmo. "Miten ympäristöreformi syntyy". Kolumni. *Vihreä lanka* 23.3.1990.
- Mäntyranta, Hannes. "Harakalle kenkää 'tunnelmien parantamiseksi' ". *Vihreä lanka* 27.1.1994.
- Mörä, Tuomo. "On osattava hävitä vähän". *Vihreä lanka* 21.3.1991.
- Numminen, M.A.. "Vihreä vai punainen?" *Suomi* 30.12.1983.
- Paloheimo, Eero. "Entä nyt, vihreät?". *Suomi* 8.4.1983.
- Palonen, Kari. "Pelin politiikkaa järjestönäpöertelyn tilalle" Mielipidekirjoitus. *Vihreä lanka* 21.1.1993.
- Pantzar, Mika. "Kylpylöissäkö laman syy?" Kolumni. *Vihreä lanka* 5.11.1992.
- Pemberton, David. "Täräys päähän ja hyvinvointivaltio". Kolumni. *Vihreä lanka* 12.1.1990.
- Pietilä, Hilka. "Tehoton tehokasta vastaan". *Suomi* 16.3.1984.
- Ponsila, Marja-Liisa. "Vihreän liikkeen rajat?". *Vihreä lanka* 8.5.1987.
- "Puheenjohtajan paikka katkolla". *Vihreä lanka* 10.11.1989.
- Rastas, Perttu. "Vaihtoehdosta poliittiseksi prosenttiliikkeeksi?". *Suomi* 24.6.1983.
- Sauri, Pekka. "Vihreä valta". *Suomi* 8.4.1983.
- Sauri, Pekka. "Liikkeen tila ja tulevaisuus". *Vihreä lanka* 5.1.1990.
- Sauri, Pekka. "Euroopan vihreät katsovat Suomeen". Kolumni. *Vihreä lanka* 20.4.1995.
- Sauri, Pekka (1996). Miten käy Kekkoselta rock and roll? Kansainvälinen underground ja suomalainen vaihtoehtokulttuuri. Teoksessa Heima-Tirkkonen, Tuula ym. (toim.). *Ruohonjuurista elämänpuuksi. Suomalainen vaihtoehtoliikehdintä*. *Vihreä Sivistysliitto*, Helsinki.

- Sihvola, Päivi. "Vapauden ehdoilla". Kirjeet. Vihreä lanka 3.9.1999.
- Sipilä, Jyrki. "Vaalistrategiasta ja kohderyhmästä". Vihreä lanka 12.1.1990.
- Sipilä, Jyrki. "Asiallisuus on tärkeää, mutta hymyäkin tarvitaan". Vihreä lanka 2.2.1990.
- Soininvaara, Osmo. "Haluan vallankumouksellisia uudistuksia". Suomi 16.11.1982.
- Soininvaara, Osmo (1983). Vihreää valoa. Kirja Suomen muuttamisesta. Perusta ry., sl.
- Soininvaara, Osmo. "Pieleen meni". Vihreä lanka 26.3.1984.
- Soininvaara, Osmo. "Kissa pöydälle". Vihreä lanka 11.11.1985.
- Soininvaara, Osmo. "Ahdas rajausta kaventaa liikettä". Vihreä lanka 14.2.1986.
- Soininvaara, Osmo. "Organisaation selkiytymättömyys estää liikettä toimimasta". Vihreä lanka 9.5.1986.
- Soininvaara, Osmo. "Langan punonta". Vihreä lanka 15.9.1989.
- Soininvaara, Osmo. "En kannata kirkasotsaisuutta" Mieliopidekirjoitus. Vihreä lanka 4.4.1991.
- Sundell, Pekka Robert. "Vihreästä puolueorganisaatiosta". Vihreä lanka 14.3.1986.
- "Suomi vihertää". Maailma palasina -palsta. Suomi 4.2.1983.
- Tammilehto, Olli. "Aliorganisointumisen vaivaa". Suomi 13.12.1982.
- Tammilehto, Olli. "Barrikadeille?". Suomi 6.5.1983.
- Tammilehto, Olli. "Miksi puolueenvastustajat perustivat puolueen eli miksi ajalehtiä tuli ajettuja". Vihreä lanka 12.9.1986.
- Tammilehto, Olli. "Vihreä liike puoluekielen kourissa?". Vihreä lanka 7.8.1989.
- Tammilehto, Olli. "Talousideologia vesittää vihreyden". Vihreä lanka 23.1.1992.
- Tammilehto, Olli. "Ketkä ovat realisteja?" Muutoksen kevät. Ympäristövallankumouksellinen aikakauslehti, huhtikuu 1996.
- Tommola, Anna. "Radikaalista realistiksi" Vihreä lanka 24.5.2002.
- Turkki, Teppo. "Konsultit". Suomi, 25.2.1983.
- "Täytyy olla tuttu. Vihreät tarvitsevat tunnettuja ehdokkaita". Pääkirjoitus. Vihreä lanka 16.2.1990.
- Vaara, Kai. "Vihreä liike - vai pysähdys?". Suomi 17.10.1984.
- Wallgren, Thomi. "Sorsan kanssa tanssiin? Mietteitä vihreästä politiikasta". Suomi 16.3.1984.
- Wallgren, Thomas. "Miten maailma muuttuisi?". Vihreä lanka 15.9.1989.
- Wallgren, Thomas. "Vihreiden on mentävä hallitukseen". Mieliopidekirjoitus. Vihreä lanka 28.3.1991.
- Wallgren, Thomas. "Kyytiä reaalipolitiikalle". Kolumni. Vihreä lanka 20.2.1992.
- Wienkoop, Hannele. "Puolitotuksia ja kommentteja M.A.Nummiselle". Suomi 3.2.1984. "Vihreä liitto pesee kasvojaan" Pääkirjoitus. Vihreä lanka 2.6.1989.
- Winqvist, Kaj. "Erkki Pulliaisen kommentti turkistarhauksesta sekoitti vatsan ja karkotti nuoret äänestäjät". Mieliopidekirjoitus. Vihreä lanka 4.1.1996.
- Välimäki, Pauli. "Etäännyttämisessä levollisuuden perusta?" Suomi 30.12.1983.
- Välimäki, Pauli. "Päin uuden ajan puoluetta". Vihreä lanka 15.2.1988.
- Välimäki, Pauli. "Hiukkanen vihreää revisionismia". Kirjeet. Vihreä lanka 15.8.1989.
- Välimäki, Pauli. "Maailma liikehtii, vihreät poteroituvat?". Vihreä lanka 30.1.1992.

Välämäki, Pauli. "Mikä on tehtävä?" Vihreä lanka 26.8.1993.

Välämäki, Pauli. "Murrosiän jälkeen". Vihreän liiton kotisivut.
<www.vihrealiitto.fi/historia.shtml> Luettu 7.5.2001.

Kirjeet

Kankaanpää, Risto. Vihreän liiton toimistos sihteeri. 7.5.2001 annettu vastaus sähköpostitse tehtyihin kysymyksiin. Kirjoittajan hallussa.

Räikkä, Jyrki. Vihreän langan päätoimittaja. 22.1.2001 annettu vastaus sähköpostitse tehtyihin kysymyksiin. Kirjoittajan hallussa.

Kirjallisuus

Artima, Iina (2000). Vihreän liiton perustaminen ja vihreän politiikan muuttuminen sen myötä. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntahistorian laitos. Helsingin yliopisto.

Berndtson, Erkki (1995) *Politiikka tieteenä. Johdatus valtio-opilliseen ajatteluun*. Neljäs painos. Valtionhallinnon kehittämiskeskus, Helsinki.

Borg, Olavi (1965). *Suomen puolueideologiat*. Periaateohjelmien sisältöanalyttinen vertailu sekä katsaus niiden historialliseen taustaan ja syntyprosessiin. Werner Söderström, Porvoo.

Borg, Olavi; Risto Harisalo (toim.) (1988). Vihreä politiikka. Empiirisiä tutkimuksia aktivisteista, kannattajista ja poliittisesta toiminnasta. Tutkimuksia 95. Poliitikan tutkimuksen laitos. Tampereen yliopisto.

Borg, Olavi (1991). Vihreät - Vihreä liike politiikassa. Teoksessa Massa, Ilmo, Rauno Sairinen (toim.) *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Gaudeamus, Helsinki.

Burke, Edmund (1770). *Burke's Thoughts on The Cause of the Present Discontents*. Edited from the pamphlet The Cause of the Present Discontents by F.G. Selby and M. A. Oxon. MacMillan and Co., London, 1905.

Carter, Neil (2001). *The Politics of the Environment. Ideas, activism, policy*. Cambridge University Press, Cambridge, UK.

Eskola, Antti (1966). *Sosiologian tutkimusmenetelmät II*. Werner Söderström, Porvoo.

Gramsci, Antonio (1929-1935). *Selections from the Prison Notebooks*. Edited and Translated by Quintin Hoare and Geoffrey Nowell Smith. Lawrence and Wishart, London 1971.

Harakka, Timo (1998). *Viemärirotta*. Otava, Helsinki.

Heijden, Hein-Anton van der (1997). "Political Opportunity Structure and the Institutionalisation of the Environmental Movement". *Environmental Politics* Vol.6. No.4..

Heima-Tirkkonen, Tuula ym. (toim.) (1996). *Ruohonjuurista elämänpuuksi. Suomalainen vaihtoehtoliikehdintä*. Vihreä Sivistysliitto, Helsinki.

Heima-Tirkkonen, Tuula; Eeva Jäntti (1996) Talouden vastakulttuuri. 1980-90- lukujen vedenjakajia: poliittinen vihreys, kasinotalous, lama - kasvoksen ja lähipiirin kautta tarkasteltuna. Teoksessa Heima-Tirkkonen, Tuula ym. (toim.) *Ruohonjuurista elämänpuuksi. Suomalainen vaihtoehtoliikehdintä*. Vihreä Sivistysliitto, Helsinki.

- Heiskanen, Ilkka (1977). *Julkinen, kollektiivinen ja markkinaperusteinen*. Suomalaisen yhteiskunnan hallintajärjestelmien ja julkisen päätöksenteon ja hallinnon kehitys ja kehittäminen 1960- ja 1970 -luvulla. 2. painos. Deta 31, Helsinki.
- Hermanson, Ann-Sofie (1997). *Green Movements and Their Political Development in the Nordic Countries*. Department of Political Science, Åbo akademi university, Occasional Papers series.
- Hyvärinen, Matti (1985). *Alussa oli liike. Tutkimus yhteiskunnallisen liikkeen mahdollisuuksista*. Vastapaino, Tampere.
- Inglehart, Ronald (1990). Values, Ideology, and Cognitive Mobilization in New Social Movements. In Dalton, Russell J. and Manfred Kuechler (eds.) *Challenging the Political Order. New Social and Political Movements in Western Democracies*. Polity Press, Cambridge, UK.
- Jalonen, Markku (1988). Vihreät valtuutetut. Teoksessa Borg, Olavi & Risto Harisalo (toim.). *Vihreä politiikka. Empiirisiä tutkimuksia aktivisteista, kannattajista ja poliittisesta toiminnasta*. Tutkimuksia 95. Poliitiikan tutkimuksen laitos. Tampereen yliopisto.
- Klandermans, Bert; Sidney Tarrow (1988). Mobilization into Social Movement. In Klandermans, Bert; Hanspeter Kriesi; Sidney Tarrow (eds.). *International Social Movement Research. From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press, Greenwich, Connecticut.
- Kitschelt, Herbert (1990). New Social Movements and the Decline of Party Organization. In Dalton, Russell J. and Manfred Kuechler (eds.) *Challenging the Political Order. New Social and Political Movements in Western Democracies*. Polity Press, Cambridge, UK.
- Kyntäjä, Timo (1982). Michelsin oligarkiateoria - yltiödemokraattinen väärinymmärrys? Teoksessa Palonen Kari, Kyösti Pekonen (toim.) *Robert Michelsin oligarkiateoria ja modernin politiikan kriisi*. Julkaisuja no 44. Valtio-opin laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Kyntäjä, Timo (1986). Alkusanat: Robert Michels ja oligarkiateoria. Teoksessa Michels Robert, *Puoluelaitos nykyajan demokratiassa*. Werner Söderström. Porvoo.
- Lappalainen, Pertti (toim.) & al. (1999) Tyyli politiikan ytimessä - johdattelua aiheeseen. Teoksessa *Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta*. Julkaisuja 11/1999. Poliitiikan tutkimuksen laitos. Tampereen yliopisto.
- Lindholm, Arto (1998). Radikaali ympäristöaktivismi modernin murroksessa. Pro gradu tutkielma. Sosiaalipoliitiikan laitos. Helsingin yliopisto.
- Machiavelli, Niccolò (1516). *Valtiollisia mietelmiä*. Alkuteoksesta Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio suomentanut Kaarlo af Heurlin. Toinen painos. Werner Söderström, Porvoo 1998.
- Melucci, Alberto (1988). Getting Involved: Identity and Mobilization in Social Movements. In Klandermans, Bert; Hanspeter Kriesi; Sidney Tarrow (eds.). *International Social Movement Research. From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press, Greenwich, Connecticut.
- Michels, Robert (1925). *Puoluelaitos nykyajan demokratiassa*. Teoksen Zur Soziologie des Parteiwesens toisesta laitoksesta suomentanut ja toimittanut Timo Kyntäjä. Werner

- Söderström, Porvoo 1986.
- Mickelsson, Rauli (2000). Mikä erottaa puolueet ja liikkeet toisistaan, mikä niitä on aiemmin yhdistänyt, entä mikä niitä voisi nyt yhdistää? Esitelty Kansalaisaktivismi murroksen maailmassa -seminaarissa 1.12. Tampereella.
- Mickelsson, Rauli (2001). Goals and narrative in the manifestos of the Green League. Paper to be presented in workshop: Greens in Power. Government formation, Policy Impacts and the Future of Green parties. Grenoble, France. 6.-11.4.2001.
- Nousiainen, Jaakko (1992). *Suomen poliittinen järjestelmä*. Werner Söderström, Porvoo.
- Olavinen, Juha (1996). Utopiaa hakemassa: Katsaus suomalaisen vaihtoehdotliikkeen historiaan - helsinkiläinen näkökulma. Teoksessa Heima-Tirkkonen, Tuula ym. (toim.) *Ruohonjuurista elämänpuuksi. Suomalainen vaihtoehdotliikkeitä*. Vihreä Sivistysliitto, Helsinki.
- Paastela, Jukka (1987) *Finland's New Social Movements*. Tutkimuksia. Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos, Tampere.
- Paastela, Jukka (1998). Mutations of Finnish Greens. From "alternative" grass-roots movement(s) to a governmental party. Paper presented in the ECPR joint session of workshops, Warwick.
- Paastela, Jukka (2001). Finnish Greens in Government. Paper to be presented in workshop: Greens in Power. Government formation, Policy Impacts and the Future of Green parties. Grenoble, France. 6.-11.4.
- Parkin, Sara (1989). *Green Parties. An International Guide*. Heretic Books, London.
- Pekonen, Kyösti (1982). Onko parlamentaaristen puolueiden aika ohi? Teoksessa Palonen Kari, Kyösti Pekonen (toim.) *Robert Michelsin oligarkiateoria ja modernin politiikan kriisi*. Julkaisuja no 44., valtio-opin laitos, Jyväskylän yliopisto.
- Pietilä, Veikko (1973). *Sisällön erittely*. Gaudeamus, s.l.
- Popper, Karl (1945). *The Open Society and Its Enemies*. Volume I. The Spell of Plato. Fifth edition (1966). Routledge, London.
- Porta, Donatella della (2000). "Edustuksellisten demokratioiden uudet haasteet". *Politiikka* 42/4.
- Rannikko, Pertti (1994). Ympäristökamppailujen aallot. Teoksessa Rannikko, Pertti; Ari Lehtinen (toim.) *Pasilasta Vuotokselle. Ympäristökamppailujen uusi aalto*. Gaudeamus, Tampere.
- Rehn, Olli (1989). Liike vai puolue? Liikkeen ja puolueen mahdollisuudet jälkiteollisessa hyvinvointivaltiossa: tapaustutkimuksina keskusta / maalaisliitto ja vihreä liike. Pro gradu -tutkielma. yleinen valtio-oppi. Helsingin yliopisto.
- Rochon, Thomas R. (1990). The West European Peace Movement and the Theory of New Social Movements. In Dalton, Russell J. and Manfred Kuechler (eds.) *Challenging the Political Order. New Social and Political Movements in Western Democracies*. Polity Press, Cambridge, UK.
- Siisiäinen, Martti (1990). *Suomalainen protesti ja yhdistykset. Tutkimuksia yhdistyslaitoksen*

kehityksen ja protestijakson suhteesta suurlakosta 1990- luvulle. Tutkijaliitto, Jyväskylä.

Tammilehto Olli (1996). Miksi viidettä ydinvoimalaa ei rakennettu? Teoksessa Heima-Tirkkonen, Tuula ym. (toim.). *Ruohonjuurista elämänpuuksi. Suomalainen vaihtoehtoliikehdintä.* Vihreä Sivistysliitto, Helsinki.

Tarrow, Sidney (1991). *Struggle, Politics, and Reform: Collective Action, Social Movements, and Cycles of Protest.* Western Societies Program, Paper No. 21, 2nd edition. Center for International Studies. Cornell University.

Tarrow, Sidney (1998). *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics.* 2nd edition. Cambridge University Press, Cambridge, UK.

Wilson, Frank L. (1990). Neo-corporatism and the Rise of New Social Movements. In Dalton, Russell J. and Manfred Kuechler (eds.) *Challenging the Political Order. New Social and Political Movements in Western Democracies.* Polity Press, Cambridge, UK.

Välimäki, Pauli (1990). Vihreä liike ja julkisuus. Tutkimus siitä, miksi vihreä liike muuttui puolueeksi. Pro gradu -tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto.

Zirakzadeh, Cyrus Ernesto (1997). *Social Movements in Politics. A Comparative study.* Longman, London.

Liite 1 Sisällön erittelyn luokittelujärjestelmä.

Yhteiskunnallinen taso

I Yhteiskunnallisiksi tematisoidut ongelmat, vaatimukset jne.

1. Tekninen (ratkaistavissa teknisin keinoin) ei sisälly oleellisesti luopumista ja rajoittamista

2. Tekninen sisältyy oleellisesti luopumista ja rajoittamista

3. Julkishallinnollinen, hallinnollisen tason ongelma (ratkaistavissa virkamiespäätöksellä, ongelmana hallinnollinen päätös, tuomioistuinpäätös tms.)

Parlamentaarinen (muu kuin tekninen, tekstistä tulkittavissa, että asia on ratkaistavissa tavanomaisella poliittisella päätöksellä Suomessa valtio tai kuntatasolla)

4. Muu määrääjäksi tehtävä, tilapäinen tai yksittäistapausta koskeva päätös tai laki

5. Rahanjaon muutos ratkaisuna (verotus, maksut, tuet yms.)

6. Lainmuutos tai muu pysyväisluontoinen päätös ratkaisuna tai yleensä poliittisen ohjauksen tarve

76. Kansalaisyhteiskunnan rakentaminen - vaatii eri ryhmien ja alojen yhteistyötä (kansalaisjärjestöt)

7. Ratkaistava kansanäänestyksellä mainitusti

8. Ylikansallinen (ratkaistavissa ylikansallisella päätöksellä) muu tai yleensä

9. Euroopan unionin tasolla ratkaistava tai ratkaistavissa oleva ongelma

Järjestelmämuutos (ratkaistavissa melko tavanomaisella tai osittaisella järjestelmän muutoksella)

10. instituution tai laitoksen sisäinen (esim. virasto, yliopisto)

11. poliittisen järjestelmän konkreettinen muutos kotimaassa, EU:ssa tai yleensä

12. demokratiaa lisäävä muutos, ol. ol. demokratia ei riittävä

13. muu

14. taloudellisen järjestelmän konkreettinen muutos kotimaassa, EU:ssa tai yleensä

15. muu

16. päätösvaltaa siirrettävä markkinoilta politiikkaan ja yksityistämisen vastustaminen

17. päätösvaltaa siirrettävä politiikasta markkinoille, yksityistettävä valtion ja kuntien taloudellista toimintaa.

18. kansainvälisen järjestelmän muutos, esimerkiksi vaatimus päätöksentekojärjestelmän muutoksesta.

78. Kansainvälisen talousjärjestelmän muutos / ongelma

19. liityttävä EU:in tai EMU:un (ongelmana ulkopuolelle jääminen)

20. irrottauduttava EU:sta tai EMU:sta, oltava liittymättä (ongelmana jäsenyys)

77. Muu yhteiskunnallinen, yleinen tai epämääräinen (rakennemuutos yleisenä ja dramaattisena)

Radikaali järjestelmämuutos (siirtyminen kokonaan toisenlaiseen järjestelmään, esim. koko talousjärjestelmän muutos)

21. muu epämääräinen (esim. "ympäristövallankumous")

22. muu visioiva

23. taloudellinen järjestelmä muutettava, muu

24. siirryttävä omavaraistalouteen

25. kapitalistinen talousjärjestelmä purettava

26. poliittinen järjestelmä muutettava, muu

27. valtio purettava

II Henkinen, ajattelutavallinen muutos (ideologinen, moraalinen, asenteellinen yleisellä tasolla, ei ryhmän)

28. muu tai yleensä (usein ympäristötietoisuuden puute ongelmana)

29. ongelmana markkinatalousideologia, kapitalismi taloudellisena oppina

30. ongelmana jatkuvan kasvun ideologia

31. ongelmana materialistinen ajattelutapa, kulutusideologia

32. ongelmana talouden asettaminen muiden arvojen yläpuolelle (30-32 yhdistettävä)
33. ongelmana jähmettyneet ajattelutavat, konservatiivisuus, pysähtyneisyys
34. ongelmana vanhan viisauden unohtaminen ja perusteeton edistysusko
74. ongelmana teknologiausko
35. ongelmana individualismi, lisättävä kollektiivisuutta eli me-henkeä
36. ongelmana kollektivismi, lisättävä yksilön henkistä vapautta
37. ongelmana hierarkinen, epätasa-arvoinen ja alistava ajattelutapa
38. länsimainen arvomaailma ongelmana yleensä, otettava mallia muualta
39. ongelmana hengellinen tyhjiö, ratkaisuna hengellinen oppi
40. ongelmana epäeettisyys tai eettisen pohdinnan laiminlyönti
41. ongelmana lajismi, ympäristöongelmien ihmiskeskeisyys - (luonto nähtävä tasa-arvoisena)
72. Ongelmana älyllisyyden, syvyyden, keskustelun, tiedostamisen ja tiedon puute
73. Ongelmana omien vaikutusmahdollisuuksien tiedostamisen puute (toivosta luopuminen)
75. ongelmana sosialismi oppina
82. Ongelmana rationalismi, tunteiden kieltäminen (5/96 lähtien)

III Yksittäisten ihmisten käyttäytymismuutosta vaativa ongelma / ratkaistavissa yksilön toiminnalla tai valinnalla)

42. valinta, tekninen muutos (kulutusvalinnat yms., kuviteltavissa pyrkimys vakuuttaa, ettei valintaan liity uhrautumista, rajoitetta tai kieltäytymistä tai että kieltäytyminen kannattaa)
43. myös luopuva ja rajoittava muutos (elettävä säästäväisesti; autosta, lihansyönnistä, tietyistä ammatista luopuminen, maksaminen eettisemmästä, boikotoiminen tms. tarjoamatta mitään tilalle)
- yksilön toimimisen kehoitus tai vaatimus, (ei-yhteiskunnallisena)
44. ei hyväksyntää laittomalle
45. myös laittoman hyväksyminen mainitusti

81. Muu tai epämääräinen yksilön valinnan kysymys

IV Ongelmaan personoitu syyllinen / ratkaisuna ko. tahon toiminnan estäminen (vain jos ongelmaan ei samalla esitetä jotain yhteiskunnallista ratkaisua, sisällettävä jonkinlaista viholliskuvan luomista)

46. muu tai epämääräinen ('länsi')
47. henkilö,-t
48. puolue, jokin nimetty/nimetyt
49. puolueet yleensä
50. kunta / kaupunki
51. valtio (Suomen tai yleensä) yleisesti
 52. hallitus
 53. eduskunta
 80. muu poliittinen eli, esim. komitea, ministeriö, yhteistyövaltuuskunta
54. ulkovaltio yleisesti
 55. hallitus tms.
56. kansainvälinen talousjärjestö
57. muu kansainvälinen järjestö
58. nimetty yritys, monikansallinen
59. muu yritys
60. teollisuudenala, liiketoiminnan ala
61. monikansalliset yritykset yhtenäisenä joukkona
62. muu yhteisö tai järjestö
63. muu ihmisryhmä
 64. aatteen edustajina
 65. taloudellisina toimijoina (sijoittajat, rikkaat, köyhät)
 66. poliitikot yleensä
67. teknologia, teknologinen kehitys
68. liike-elämä, teollisuus yleensä
69. globalisaatio

V 70. Liikkeen sisäinen ongelma / ratkaistavissa liikkeen sisäisellä muutoksella (kehotus "vihreille" tai sen lähiorganisaatioille)

VI 83. Vetoaminen johonkin ei-yhteiskunnalliseen toimijaan (kaupoille osoitettu vaatimus tms.)

VII 71. Muu, ongelma ilman aiheuttajaa tai kohdistumaton vaatimus

Teemaluokittelu

1. Yleensä tai epämääräinen ympäristöön liittyvä ongelmanasettelu (esim. kestävä kehitys)

Ongelmakohta keskiössä:

2. Alkuperäisluonnon kohdistuva ongelma. (Metsien ja vesistöjen säilyttäminen alkuperäisinä ja monimuotoisina)
3. Eroosio, maaperän köyhtyminen, suolaantuminen tms. ongelma.
4. Otsonikato ilmakehän ongelmana
5. Ilmastonmuutos ongelmana, (kasvihuoneilmiö, kasvihuonekaasut keskiössä)
6. Saastuminen, jäteongelma
7. Eläimet lajien katoamisena tai kannan suojelua tarvitsevana
8. Eläimet rääkkäyksen tai väärin kohtelun kohteena

Aiheuttaja keskiössä:

11. Eläintuotanto ympäristönäkökulmasta ongelmallisena
12. Liikenne, muu tai yleensä ongelmallisena
13. Liikenne, autoilu tai autotiet ongelmallisina (myös autourheilu sekä vaatimukset joukkoliikenteen ja pyöräilyn suosimiseksi tulkitaan tähän ryhmään)
14. Maa- ja metsätalous sekä eläintuotanto ensisijaisesti tuotannon näkökulmasta ongelmallisena
15. Muu energiantuotanto tai energiankulutus yleensä ongelmallisena
16. Ydinvoima turvallisuusriskinä
17. Ydinvoima saastuttavana
18. Ydinvoima muuten tai yleensä ongelmallisena (usein energiatalouden rakennetta muuttavana)
19. Muu teollisuus tai yritystoiminta ympäristöongelmia tuottavana tai tuotanto kaikkiaan
23. Ongelmana jokin tietty laitos tai aiheet sen rakentamisesta
20. Asutus, kaavoitus ongelmallisena (automarketkysymys)
21. Luonnonvarojen kulutus, tuhlaus tai kulutus yleensä ongelmallisena
22. Muu ympäristöön liittyvä ongelma

Juttutyypit

1. Muu juttu - epäselvää mikä
2. Pääkirjoitus
3. Kolumni (selvästi kolumni tai pakina tai 'Kommentti')
4. Mielipidekirjoitus
5. Uutinen, haastattelu tms. artikkeli
6. Eduskuntaryhmän kannanotto, ajama laki tms.
7. Muu kollektiivinen päätös, kannanotto tai sellaisen uutisointi - ei parlamentaarinen, liikettä koskeva. ("Vihreät päättivät")
8. Edustajaehdokkaat joukkona

Alue

1. Rajaamaton tai globaali
2. Alueellinen, koskee Suomea sekä ongelman että sen ratkaisun suhteen
3. Alueellinen muualla, ympäristöongelma ei koske Suomea, ratkaisu sen sijaan koskee
4. Alueellinen muualla, ei kosketa Suomea ongelmansa tai sen ratkaisun puolesta
5. Ongelma koskee Suomea, ratkaisu muualla

Liite 2 Yhteiskunnallinen taso 'liike', 'puolue' ja 'hallituspuoluekausina'.

Count		liike/puolue/hp2				Total
		1983	1984-87	1988-94	1995-00	
YKTASO	tekninen, ei-rajoittava		12	21	19	52
	tekninen, sis.rajoituksia			5		5
	hallinnollisen tason ongelma		7	13	10	30
	yksittäinen edustuksellinen	2	6	17	10	35
	edustuksellinen, rahanjako	5	21	46	39	11
	edustuksellinen, laki yms. ratkaistava	2	28	48	32	110
	kansanäänestyksellä kv. päätöksenteon asia	1	3	14	7	25
	eu:ssa ratkaistava			5	21	26
	institution sis. ongelma			2	5	7
	mallinen pol.järj.muutos				2	2
	demokr. lisäävä		4	10	9	23
	muu pol. järj. muutos		1	3	3	7
	mallinen tal. järj.muutos				2	2
	muu tal. järj. muutos		2			2
	valtaa markkinoilta politiikkaan		1	2	1	4
	liityttävä euniin t. emuun			4		4
	irrottauduttava eusta tai emusta			4	1	5
	muu visioiva radikaali		4	1		5
	radikaali talous, muu kapitalistinen järj. purettava		1			1
	radikaali pol. järj. muu			2		2
	muu ideologinen ongelma		10	24	10	44
	ong. markkinatalousideologia			1	1	2
	ong.kasvuideologia		1	5	1	7
	ong. kulutusideologia		9	1	6	16
	ong. talouden ensisijaisuus		5	3	7	15
	ong.pysähtyneisyys			2	8	10
	ong. edistysusko		4			4
	ong. hierarkinen ajattelu			1	2	3
	ong. länsimaiset arvot			3	1	4
	ong. hengellinen tyhjiö		1			1
	etiikan laiminlyönti		1	3		4
	ong.lajismi		8	2	1	11
	yksilön vallinnan kysymys		1	25	7	33
	yksilön rajoittava valinta		1	6	6	13
	kehotus lailliseen toimintaa		8	7	1	16
	kehotus laittomaan toimintaan		1			1
	syyllinen muu tai epäm.				2	2
	syyllinen henkilö -t			4	2	6
	nimetty puolue			2		2
	puolueet yleensä		2			2
	kunta tai kaupunki			1	1	2
	hallitus		1	5		6
	ulkovaltio yleensä			3	2	5
	ulkovaltion hallitus			2		2
	nimetty monikans. yritys			1		1
	nimetty muu yritys		3	5	1	9
	liiketoiminnan ala			8	2	10
	monikans. yritykset yleensä			1		1
	muu yhteisö tai järjestö			1	1	2
	muu ihmisryhmä		3	1	1	5
	tal.toimijoiden ryhmä		1			1
	poliittikot yleensä			1		1
	teknologia		1			1
	bisnes t. teollisuus yleensä		1	2	2	5
	liikkeen sis. ongelma	1	11	26	7	45
	kohdistumaton vaatimus	2	14	42	41	99
	ong.älyllisyyden puute		5	6	8	19
	vaik.mahd.tiedostamatto muus		2		1	3
	ong. teknologiausko		6	1	2	9
	ky:k:a rakennettava		1	2	5	8
	muu yk:llinen muutos		2	1	2	5
	kv. talousjärj. muutos			1	5	6
	syyllinen muu pol. elin			4		4
	ong liika rationaalisuus			1	1	2
	vetoaminen muuhun toimijaan				1	1
	92			2		2
Total		13	193	406	301	913

Liite 3 Ongelman alueellinen kohdistuminen.

			liike, puolue, hpuolue				Total
			1983	1984-87	1988-94	1995-00	
ALUE	rajaamaton	Count	4	83	173	155	415
		% within liike, puolue, hpuolue	30,8%	42,6%	37,8%	47,0%	41,7%
	ong ja rat.suomessa	Count	9	107	224	141	481
		% within liike, puolue, hpuolue	69,2%	54,9%	48,9%	42,7%	48,3%
	rat. suomessa ong. ei	Count		3	9	5	17
		% within liike, puolue, hpuolue		1,5%	2,0%	1,5%	1,7%
ei ong. eikä rat. suomessa	Count		2	50	19	71	
	% within liike, puolue, hpuolue		1,0%	10,9%	5,8%	7,1%	
ong. suomessa rat. ei	Count			2	10	12	
	% within liike, puolue, hpuolue			,4%	3,0%	1,2%	
Total		Count	13	195	458	330	996
		% within liike, puolue, hpuolue	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Liite 4 Jako kantaaottaviin kirjoituksiin sekä uutis- ja artikkeliaineistoon.

			tyyppi2jako		Total
			muu	uutinen	
liike/puolue/hp2	1983	Count	9	4	13
		% within liike/puolue/hp2	69,2%	30,8%	100,0%
	1984-87	Count	139	54	193
		% within liike/puolue/hp2	72,0%	28,0%	100,0%
	1988-94	Count	181	225	406
		% within liike/puolue/hp2	44,6%	55,4%	100,0%
	1995-00	Count	103	198	301
		% within liike/puolue/hp2	34,2%	65,8%	100,0%
Total		Count	432	481	913
		% within liike/puolue/hp2	47,3%	52,7%	100,0%

Liite 5 Suomea koskevat, eri yhteiskunnallisille tasoille tematisoidut ongelmat jaettuna kantaaottavaan aineistoon ja uutisaineistoon.

PÄÄTASOT				liike/puolue/hp2				Total
				198	1984-	1988-	1995-	
tekninen	tyyppi2jako	muu	Count		1	6	3	20
			% within		91,7	23,1	15,8	35,1
	uutinen	Count		1	20	1	37	
		% within		8,3%	76,9	84,2	64,9	
Total			Count	1	26	1	57	
			% within	100,0	100,0	100,0	100,0	
yk:llinen	tyyppi2jako	muu	Count	9	57	83	54	203
			% within	90,0	72,2	46,9	35,1	48,3
	uutinen	Count	1	22	94	10	21	
		% within	10,0	27,8	53,1	64,9	51,7	
Total			Count	1	79	15	420	
			% within	100,0	100,0	100,0	100,0	
henkinen	tyyppi2jako	muu	Count		34	29	1	82
			% within		65,4	54,7	38,8	53,2
	uutinen	Count		1	24	30	72	
		% within		34,6	45,3	61,2	46,8	
Total			Count	52	53	49	15	
			% within	100,0	100,0	100,0	100,0	
yksilövastuu	tyyppi2jako	muu	Count		7	1	5	25
			% within		63,6	34,2	35,7	39,7
	uutinen	Count		4	25	9	38	
		% within		36,4	65,8	64,3	60,3	
Total			Count	1	38	1	63	
			% within	100,0	100,0	100,0	100,0	
p.syyllinen	tyyppi2jako	muu	Count		1	1	9	37
			% within		83,3	43,9	64,3	55,2
	uutinen	Count		2	23	5	30	
		% within		16,7	56,1	35,7	44,8	
Total			Count	1	4	1	67	
			% within	100,0	100,0	100,0	100,0	
sis.kysymys	tyyppi2jako	muu	Count		9	1	5	3
			% within		81,8	65,4	71,4	68,9
	uutinen	Count	1	2	9	2	1	
		% within	100,0	18,2	34,6	28,6	31,1	
Total			Count	1	1	26	7	45
			% within	100,0	100,0	100,0	100,0	
kohdistumaton	tyyppi2jako	muu	Count		1	1	7	32
			% within		71,4	35,7	16,7	32,0
	uutinen	Count	2	4	27	35	68	
		% within	100,0	28,6	64,3	83,3	68,0	
Total			Count	2	1	42	10	
			% within	100,0	100,0	100,0	100,0	

Liite 6 Ongelman tyyppi eri yhteiskunnallisille tasoille luokiteltuna.

Uusi teemuokitus * uusi yk luokitus Crosstabulation

Count		uusi yk luokitus											Total
		tekninen	hallinnollinen	edustuksellinen	kansalaisy:n asia	malt. järjestelm. ämuutos	radikaali järj.muutos	aatteellinen kysymys	yksilön valinnan asia	personoitu syyllinen	sisäinen kysymys	kohdistu maton	Total
Uusi teemuokitus	Yleinen	3	2	17	1	47	7	67	7	8	26	10	195
	Alkuperäisluontoa koskeva	3	5	28	3	10		21	3	14		4	91
	Saastuminen, jätteenongelma, eroosio	12	5	10		8		1	7	6	2	7	58
	Ilmakehään liittyvä	3		10	1	5		1		4		7	31
	Eläimet uhanalaisina	4	1	4		5		3	1	1		5	24
	Eläimet räkkäyksen kohteena		2	7		2		6	5	1	1	4	28
	Alkutuotanto ongelmallisena	7		21		5		6		1	1	7	50
	liikenne	5	2	48	1	5	1	6	14	4	1	4	91
	Energiantuotanto	8	1	47	2	9		5	10	12	9	11	114
	Teollisuus ja tuotanto	4	5	26	1	5		10	3	11		14	79
	kaavoitus, asutus	3	2	21	1	8		6	3	1	1	6	52
	Luonnonvarojen riittävyys, tuhlaus	2	1	15	1	6	1	21	8	2	4	18	79
	Muu	1				1		1				1	4
Total		54	29	254	11	116	9	154	61	65	45	98	896

Liite 7 Ongelman tyyppi eri yhteiskunnallisille tasoille luokiteltuna 'liikekaudella', 'puoluekaudella' ja 'hallituspuoluekaudella'.

Uusi teemuokitus * uusi yk luokitus * liike/puolue/hp2 Crosstabulation

Count		uusi yk luokitus											Total	
		tekninen	hallinnollinen	edustuksellinen	kansalaisy:n asia	malt. järjestelm. ämuutos	radikaali järj.muutos	aatteellinen kysymys	yksilön valinnan asia	personoitu syyllinen	sisäinen kysymys	kohdistu maton	Total	
liike/puolue/hp2 1983	Uusi teemuokitus	Yleinen				1					1		2	
	Alkuperäisluontoa koskeva			1									1	
	Alkutuotanto ongelmallisena			1									1	
	liikenne			5									5	
	Teollisuus ja tuotanto			1									1	
	Luonnonvarojen riittävyys, tuhlaus			1								2	3	
	Total			9		1					1	2	13	
1984-87	Uusi teemuokitus	Yleinen	1	1	7		7	4	29	5	3	8	2	67
	Alkuperäisluontoa koskeva	2		7	1	2		8	1	2			23	
	Saastuminen, jätteenongelma, eroosio	3	1	1					1	2		1	9	
	Ilmakehään liittyvä					1							1	
	Eläimet uhanalaisina			2				1	1		1		5	
	Eläimet räkkäyksen kohteena													
	Alkutuotanto ongelmallisena	2	1	4								1	8	
	liikenne		1	9			1	1					12	
	Energiantuotanto	2	1	12				2	1	2	1	3	24	
	Teollisuus ja tuotanto	1	2	2				3	1	1			10	
	kaavoitus, asutus			5								2	7	
	Luonnonvarojen riittävyys, tuhlaus	1		6		2		8	1	2	1	4	25	
	Muu							1				1	2	
	Total	12	7	55	1	13	5	52	11	12	11	14	193	
1988-94	Uusi teemuokitus	Yleinen	1	1	8		23	3	24	2	3	13	7	86
	Alkuperäisluontoa koskeva		2	10		3		5	2	11		2	35	
	Saastuminen, jätteenongelma, eroosio	8	3	7		3		1	6	4	2	5	39	
	Ilmakehään liittyvä	3		4		2		1		3		4	17	
	Eläimet uhanalaisina			2		1		2	1			1	7	
	Eläimet räkkäyksen kohteena		2	1				2	1	1		1	8	
	Alkutuotanto ongelmallisena	4	1	8		3		4			1	4	25	
	liikenne	1		24	1	3		4	12	3	1	3	52	
	Energiantuotanto	5		17	1	5		3	5	7	5	3	51	
	Teollisuus ja tuotanto	2	3	16				1	1	7		5	35	
	kaavoitus, asutus	2		7	1	2		2	2		1	1	18	
	Luonnonvarojen riittävyys, tuhlaus		1	7		1	1	4	5	3	3	5	27	
	Muu							1					2	
	Total	26	13	111	4	46	4	53	37	39	26	41	400	
1995-00	Uusi teemuokitus	Yleinen	1		2		16		14	2	4	1	40	
	Alkuperäisluontoa koskeva	1	3	10		2	5	8		1		2	32	
	Saastuminen, jätteenongelma, eroosio	1	1	2		5						1	10	
	Ilmakehään liittyvä			6	1	2				1		3	13	
	Eläimet uhanalaisina	4	1	2		4		1		1		4	17	
	Eläimet räkkäyksen kohteena			4		2		3	3			3	15	
	Alkutuotanto ongelmallisena	1		8		2		2		1		2	16	
	liikenne	4	1	10		1		2	2	1		1	22	
	Energiantuotanto	1		18	1	4		4	4	3	3	5	39	
	Teollisuus ja tuotanto	1		7	1	5		6	1	3		9	33	
	kaavoitus, asutus	1	2	9		6		4	1	1		3	27	
	Luonnonvarojen riittävyys, tuhlaus	1		1	1	3		9	2			7	24	
	Muu			1		1		1					2	
	Total	16	9	79	6	56		49	13	14	7	41	280	